

T.C.
ANAkkALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KENTSEL BİR ÇEVRE SORUNU OLARAK GÖRSEL
KİRLENME: ANAkkALE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gökçe IŞIK AYDIN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ

anakkale – 2016

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

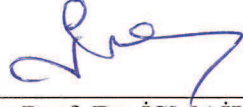
15/01/2016

Gökçe IŞIK AYDIN

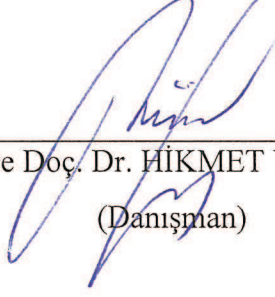

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

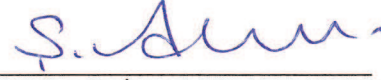
**Gökçe IŞIK AYDIN'a ait KENTSEL BİR ÇEVRE SORUNU OLARAK GÖRSEL
KİRLLENME: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından KAMU
YÖNETİMİ Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/eyvokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. İSMAIL ŞİRİNER

Üye Doç. Dr. HİKMET YAVAŞ
(Danışman)

Üye Doç. Dr. ŞENİZ ANBARLI BOZATAY

Tez No : 10101237
Tez Savunma Tarihi : 15.01.2016

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

15.01.2016

ÖZET

KENTSEL BİR ÇEVRE SORUNU OLARAK GÖRSEL KİRLLENME: ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Gökçe IŞIK AYDIN

Bir yerleşim yerinin ekonomik, toplumsal, siyasal özelliklerini betimleyen kent, doğal bir çevre üzerinde insan müdahalesiyle kurulmuş yapay bir mekânı ifade etmektedir. Bu nedenle çevre ile yakından ilişkili bir kavramdır. Sanayileşme ve nüfus artışıyla birlikte gittikçe artan çevre sorunları kentleri de olumsuz etkilemektedir. Kentleri etkileyen çevre sorunlarından bazıları hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, görsel kirlenme şeklinde sıralanabilir. Görsel kirlenme, görme duyusu yoluyla algılanabilen, ortamda olumsuz görüntüler ortaya çıkararak insanlarda kirlilik algısı yaratmaya yol açan süreçlerin bütünüdür.

Görsel kirlenmenin nedenleri ve ortaya çıkış şekilleri toplumların ekonomik ve kültürel koşullarıyla yakından ilgilidir. Halkın duyarlı olduğu, kentlerin estetik görünümünü düzenleyen tutarlı bir yaklaşımın bulunduğu ve yasal önlemlerin zamanında alındığı ülkelerde görsel kirlenme sınırlı bir sorun olarak kalmaktadır. Ancak ekonomik ve toplumsal sorunların estetik konuların önüne geçtiği bazı ülkelerde görsel kirlenme zamanla içinden çıkılması güç bir sorun haline gelmektedir.

“Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı bu yüksek lisans tez çalışmasında, Türkiye ve Çanakkale’de görsel kirlenmenin nedenleri belirlenerek, çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bunun için de hem yazın taraması, hem de Çanakkale’de kent estetiği ile ilgili veri, düşünce ve uygulama üreten aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, görsel kirlenmenin yerel yönetimlerin tek başına üstesinden gelebileceği bir sorun olmadığı ve konuyla ilgili ulusal bazda düzenleme yapılması gerektiği ortaya konmuştur. Çanakkale bazında ise başta planlama, yapılaşma, yeşil alanlar, reklam panoları, otoparklar, çöplerle ilgili olmak üzere birçok alanda çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Ayrıca kent aktörlerine düşen görevler noktasında da bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Çevre Sorunları, Görsel Kirlenme, Çanakkale

ABSTRACT

VISUAL POLLUTION AS AN URBAN ENVIRONMENTAL PROBLEM: THE CASE OF ÇANAKKALE PROVINCE

Gökçe IŞIK AYDIN

A city demonstrates economic, societal and political characteristics of a communal settlement. It refers to an artificial space constructed by mankind over a natural environment. For this reason it is a closely related concept with the environment. Ever increasing environmental problems of cities with the transformation of industry and population growth affect cities negatively. Some of the environmental problems can be stated as air pollution, water pollution, noise pollution and visual pollution. Visual pollution can be identified by eyesight and it can be defined as the combined processes in which negative visual images lead pollution perception among people

Causes and forms of visual pollution are closely related to economic and cultural conditions of societies. Visual pollution remains as a limited problem in countries where people are conscious, an appropriate approach to design aesthetical image existed and legal preventive measures taken on time. However, it becomes an extremely difficult problem to cope with in countries where economic and societal problems come from instead of aesthetic issues.

This study of MA dissertation with the title “Visual Pollution As an Environmental City Problem: The Case of Çanakkale” aims to identify causes of visual pollution in Turkey and Çanakkale and develop solution recommendations. The study includes literature review and in-depth interviews with the actors that generate opinions and applications for city aesthetics in Çanakkale to reach study goals. The results of the study put forward that visual pollution is not a problem that can be overcome by the efforts local governments by themselves and nation-level regulations are required. Several suggestions in various areas such as planning, construction, green fields, billboards, parking areas and wastes have been made. Moreover, some ideas about the duties with respect to the roles of city actors have also been proposed.

Key Words: City, Environmental Problems, Visual Pollution, Çanakkale

ÖNSÖZ

“Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı bu tez çalışmasında, 1990’lardan sonra daha sık gündeme gelmeye başlayan bir çevre sorunu olan görsel kirlenmenin bazı ülkelerdeki, Türkiye’deki ve Çanakkale’deki görünümü kentleşme ve çevre bilimleri perspektifinden incelenmiştir. Görsel kirlenme, kent ve çevre sorunlarının çakıştığı noktada bulunmasına karşın, bugüne kadar sosyal bilimlerde üzerinde pek durulmayan bir konudur. Bu nedenle görsel kirlenme ile ilgili kentleşme ve çevre bilim yazınına katkı yapmak ve bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutmak tezin amaçları arasındadır.

Tez konusunun belirlenmesi ve tezin hazırlanmasında bana yol gösteren ve hiçbir konuda desteğini esirgemeyen danışman hocam Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hikmet Yavaş’a, tez sürecinde her türlü katkıyı veren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’ndeki hocalarıma ve çalışma arkadaşlarıma, tezin Çanakkale ile ilgili verilerini elde etme sürecinde görüşmeleri ayarlamaya yardımcı olan, zaman ayırıp benimle görüşen ve konuyla ilgili bilgilerini, düşüncelerini, önerilerini paylaşan tüm kent aktörlerine teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca bana ellerindeki tüm olanakları sunan ve tez sürecinde ellerinden gelen desteği veren annem Mübeccel Işık, babam Kadir Işık, kardeşim Gökhan Işık’a ve sürecin başından sonuna kadar yanımda olup düşünceleriyle, değerlendirmeleriyle katkıda bulunan sevgili eşim Doç. Dr. Murat Aydın’a da sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLO VE ŞEKİLLER	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KENT, ÇEVRE SORUNLARI VE GÖRSEL

KİRLLENME

1. Kentle İlgili Kavramsal Çerçeve	5
1.1. Kentin Tanımı	5
1.2. Kentin Ortaya Çıkışı	6
1.3. Kentleşme	9
1.4. Kentleşmenin Unsurları	11
1.4.1. Büyüklük	11
1.4.2. Yoğunluk	11
1.4.3. Heterojenlik	12
1.4.4. Üretim Özelliği	12
1.4.5. Bütünleşme	12
1.5. Kent Tasarımı ve Planlaması	13
1.6. Kent Estetiği	16
2. Çevreyle İlgili Kavramsal Çerçeve	18
2.1. Çevrenin Tanımı	18
2.2. Çevre Sorunlarının Tanımı	19
2.3. Çevre Sorunlarının Nedenleri	19

2.4. Çevre Sorunlarının Sınıflandırılması: Doğal Kaynak Kullanımına İlişkin Sorunlar.....	
ve Çevre Kirliliği	21
3. Görsel Kirlenmeyle İlgili Kavramsal Çerçeve	22
3.1. Görsel Kirlenmenin Tanımı.....	22
3.2. Görsel Kirlenmenin Nedenleri.....	23
3.2.1. Görsel Kirlenmenin Ekonomik Nedenleri.....	24
3.2.1.1. Hızlı Sanayileşme	24
3.2.1.2. Yerel Yönetim Gelirlerinin Yetersizliği	24
3.2.2. Görsel Kirlenmenin Planlama ve Uygulamadan Kaynaklı Nedenleri.....	24
3.2.2.1. Hızlı Kentleşme	25
3.2.2.2. Yasal Eksiklikler	25
3.2.2.3. Yanlış Planlama Kararları	25
3.2.2.4. Denetim Yetersizliği.....	26
3.2.2.5. Yerel Yönetimlerin Duyarsızlığı	26
3.2.2.6. İşlev Dışı Kullanımlar	26
3.2.2.7. İşçilik ve Malzeme Kalitesi	26
3.2.3. Görsel Kirlenmenin Eğitimle İlgili Nedenleri.....	27
3.2.3.1. Eğitim ve Genel Kültür Eksikliği	27
3.2.3.2. Teknik Eğitim Düzeyinin Düşüklüğü.....	28
3.3. Görsel Kirlenmeyi Oluşturan Unsurlar.....	28
3.3.1. Doğadaki İstenmeyen Görüntüler:.....	29
3.3.2. Kentlerdeki Kirli Görüntüler	29
3.3.3. Görsel Kirlenmeye Etki Eden Diğer Kirlenme Çeşitleri.....	30
3.4. Görsel Kirlenmenin İnsanlar Üzerindeki Etkileri.....	30

BÖLÜM II

BAZI ÜLKELER İLE TÜRKİYE'DE GÖRSEL KİRLENME

1. Bazı Ülkelerde Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat ve Uygulamalar	33
1.1. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi.....	34
1.2. Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar	35

2. Türkiye’de Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat ve Uygulamalar	40
2.1. Türkiye’de Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat.....	40
2.1.1. Çevre Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler	41
2.1.2. İmar Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler	42
2.1.3. Belediye Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler	44
2.1.4. Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler	46
2.1.5. Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Taslağı.....	47
2.1.6. Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge	49
2.2. Türkiye’nin Bazı Kentlerinde Görsel Kirlenme ile İlgili Uygulamalar	52
2.2.1. İstanbul	52
2.2.2. Konya	53
2.2.3. Mersin.....	56
2.2.4. Düzce.....	57
2.2.5. Tekirdağ.....	58
3. Bazı Ülkeler ve Türkiye’deki Görsel Kirlenme ile İlgili Genel Değerlendirme	61

BÖLÜM III

ÇANAKKALE KENT MERKEZİNE İLİŞKİN GÖRSEL KİRLENME ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

1. Çanakkale’nin Tarihçesi ve Kentsel Yapısı	68
1.1. Çanakkale’nin Tarihçesi	68
1.2. Çanakkale’nin Kentsel Yapısı	69
1.3. Çanakkale’de İmar Planlarının Gelişimi	70
2. Çanakkale’de Görsel Kirlenme	71
2.1. Yasal Düzenlemeler.....	72
2.2. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti.....	
Araştırması’nda Çanakkale’de Görsel Kirlenme ile İlgili Bazı Veriler	77
3. Çanakkale Kent Merkezinde Görsel Kirlenme Üzerine Derinlemesine Görüşmeler.....	78
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	78
3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Uygulanması.....	79

3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	79
3.2.2. Veri Oluşturma Tekniği.....	80
3.2.3. Araştırma Etiği	80
3.2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Kolaylaştırıcıları.....	81
3.2.5. Veri Analizi	81
3.2.6. Araştırma Süreci	82
3.3. Alan Araştırmasının Bulguları	83
3.3.1. Görsel Kirlenmenin Algılanış Biçimi.....	83
3.3.2. Görsel Ortamın Kalitesinin Önemi.....	84
3.3.3. Görsel Kirlenmede Yerel Yönetimlerin Rolü.....	86
3.3.4. Görsel Kirlenme ile Eğitim Arasındaki Bağlantı	87
3.3.5. Çanakkale'nin Kent Görüntüsü Açısından Yarattığı İzlenim	88
3.3.6. Çanakkale'de Görsel Kirlenmenin Nedenleri.....	91
3.3.7. Çanakkale'de Kim, Ne Yapıyor?	94
3.3.8. Görsel Kirlenmenin Kent Ekonomisine Etkisi	96
3.3.9. Görsel Kirlenmenin Halk Sağlığına Etkisi	98
3.3.10. Alınması Gereken Önlemler	100
3.4. Araştırma Bulgularının Değerlendirmesi	103
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA	114

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
ed.	: Editör
Ibid.	: Ibidem, aynı yerde, aynı eserde
M.Ö.	: Milattan Önce
Prof.	: Profesör
s.	: Sayfa
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
vol.	: Volume

TABLO VE ŞEKİLLER

Şekil 2.1: Şehirleşme ve Kent Estetiği Hedefleri.....	47
Tablo 3.1: Çanakkale’de Bazı Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi.....	77

GİRİŞ

Kentler özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren içinde bulundukları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal koşulların etkisiyle hızlı bir değişime uğramıştır. Hızlı sanayileşme ve göçlerden kaynaklı nüfus artışı bu değişimi olumsuz yönde etkilemiştir. Oysa kentlerin insanların refah ve huzur içinde yaşadığı yerler olması için belli özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklerden biri de, kentin estetik kalitesi ve görsel niteliğidir. Kentin biçiminin imgelenebilir olması, duyumsal zevke hitap etmesi, görseiliğinin zevk, tatmin ve huzuru da beraberinde getirmesi kentin estetik kalitesini etkileyen temel faktörlerdir.

21. yüzyılda dünyadaki birçok kentte karşılaşılan ortam, ideal durumun çok uzağındadır. Kentlerde her geçen gün hava kirliliği artmakta, denizler, nehirler gittikçe daha fazla kirlenmekte, yeşil alanlar azalmaktadır. Yoğun yapılaşma, birbiriyle uyumsuz çok katlı binalar, motorlu taşıt sayısındaki artış, daha fazla çöp gibi etkenler görsel kirlenmeyi daha fazla göze çarpar hale gelmektedir. Görsel kirlenmenin daha fazla dikkat çekmesinde toplumsal refahtaki artış ve toplumlardaki bilinçlenmenin de önemli etkisi bulunmaktadır.

“Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı bu yüksek lisans tez çalışmasında, gittikçe önemi artan bir çevre sorunu haline gelen görsel kirlenme ele alınmıştır. Sorunun kavramlaştırılmasında alternatif söyleniş biçimleri arasından, görmeye dayananı ifade eden “görsel” ve kirliliği bir süreç olarak yansıtan kirlenmeyi bir araya getiren “görsel kirlenme” kavramı tercih edilmiştir. Görsel kirlenme kavramı mimarlık, peyzaj mimarlığı, halk sağlığı açısından farklı bakış açıları ile tanımlanmaktadır. Görsel kirlenmenin sosyal bilimler açısından tanımını yapabilmek için kavramı kent ve çevre sorunlarıyla birlikte ele almak gerekmektedir. Kavramı kentleşme açısından tanımlamak gerekirse, mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan özel bir durumunu ifade eden kentlerde, görme duyusuyla algılanabilen olumsuz görüntüler oluşturarak kirlilik algısı yaratan tüm süreçler görsel kirlenmedir.

“Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı bu yüksek lisans tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kent, çevre sorunları ve görsel kirlenme kavramsal çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla kentin tanımı, ortaya çıkışı, kentleşme ve kentleşmenin unsurları, kent tasarımı ve

planlaması ile kent estetiği konuları ele alınmıştır. Çevre başlığı altında da çevrenin tanımı yapılmış, çevre sorunları ve bu sorunların nedenleri incelenmiştir. Görsel kirlenme başlığı altında ise görsel kirlenmenin tanımı, ekonomik nedenleri, planlama ve uygulamadan kaynaklı nedenleri ile eğitimden kaynaklı nedenleri verilerek, insanlar üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, dünyanın bazı ülkeleri ile Türkiye’de görsel kirlenme ile ilgili mevzuat ve uygulamalara yer verilmiştir. Bu başlık altında Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ile bazı ülke (İngiltere, Brezilya, Ukrayna, Romanya gibi) uygulamaları incelenmiş, Türkiye’de görsel kirlenmeyi önlemeye yönelik mevzuat ele alınmıştır. Bu çerçevede Çevre Kanunu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Taslağı ve Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge incelenmiştir. İstanbul, Konya, Mersin gibi bazı kentlere ilişkin uygulamalara yer verilerek, dünyanın bazı ülkeleri ile Türkiye’de görsel kirlenme ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Üçüncü bölümde ise Çanakkale kent merkezinde görsel kirlenme üzerine nitel bir araştırma yapılmıştır. Araştırma kısmından önce Çanakkale’nin tarihçesi ile kent yapısı hakkında bilgi verilmiş, Çanakkale’de görsel kirlenmeye yönelik yapılan yasal düzenlemelere yer verilmiştir. Derinlemesine görüşme kısmında Çanakkale kent merkezine yönelik nitel araştırmanın değerlendirmesi yapılmıştır.

Sonuç kısmında yazın taraması ve derinlemesine görüşmeler kapsamında elde edilen teorik ve ampirik bilgiler derlenerek genelde Türkiye’de, özelde ise Çanakkale kent merkezinde yaşanan görsel kirlenmenin nedenleri ortaya konmuştur. Yaşanan sorunların çözümü ve “daha iyi bir kent için” ne yapılması gerektiği noktasında ilgili tüm aktörlere yönelik öneriler getirilmiştir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: KENT, ÇEVRE SORUNLARI VE GÖRSEL KİRLLENME

Keleş 1995 yılında yayınlanan bir çalışmanın önsözünde, kent ile çevrenin birbirleri üzerindeki etkileri ve birbirlerini bütünleyici işlevlerine karşın, iki olguyu birbirleriyle olan ilişkileri bağlamında araştıran az sayıda çalışma olduğundan söz etmektedir.¹ Oysa Keleş'in vurguladığı gibi kent, çevre ve çevre sorunları birbirleriyle yakından ilişkili kavramlardır. Öncelikle kent, doğal bir çevre üzerinde insan müdahalesiyle kurulmuş yapay bir mekânı ifade etmektedir. Bunun yanında hava kirliliği, toprak kirliliği, su kirliliği, katı atıklar, gürültü kirliliği, görsel kirlenme gibi çevre sorunları hem kent kaynaklı olmalarından, hem de kentte yaşayanları olumsuz etkilemelerinden dolayı kent ve çevre alanlarını biraraya getiren sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çevrenin bütün unsurları ve bunlardaki değişme ve gelişmeler birbirine bağımlı olup, bunlardan birinde oluşacak değişiklik diğerlerini de etkileyebilmektedir. Aynı şekilde kentler de hem çevre şartlarından etkilenen, hem de fiziki, ekonomik ve demografik yönden geliştikçe tüm çevre şartlarını etkileyen yapılardır.² Bu nedenle kent ve çevre sorunları arasında çok yönlü ve önemli bir ilişki bulunmaktadır.

Kent ve çevre sorunlarının bir araya geldiği alanlardan biri de görsel kirlenmedir. Görsel kirlenme kentler dışındaki yerleşim yerlerinde de ortaya çıkabilmekle birlikte, yazında asıl olarak kentsel bir çevre sorunu olarak yer almaktadır. Keleş'in kent ve çevreyi birbirleriyle ilişkileri bağlamında ele alan az sayıda çalışma olduğuna dair yaptığı saptamanın üstünden geçen 20 yılda, kent ve çevreyi birlikte ele alan çalışmaların sayısı artmış, kentlerdeki görsel kirlenmeyle ilgili de çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

¹ Ruşen Keleş, "Önsöz", Semih Eryıldız, *Ekokent: Çevreyi Geliştirici Kentleşme*, (içinde) Gece Yayınları, Ankara 1995, s. 7.

² Eyüp G. İsbir, *Şehirleşme ve Meseleleri: Çevre Mesken Yönetim*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 1991, s. 92-93.

Türkiye’de görsel kirlenmeyle ilgili çalışmalar ilk kez 1990’lı yıllarda başlamıştır. 1992’de Derici, “Kentsel Peyzajda Görsel Kirlenmelere Neden Olan Uygulamaların İzmir Kenti Örneğinde İrdelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasını gerçekleştirmiştir. 1992’de Kumbaracıbaşı’nın, “Çevre Kirlenmesinin Üçüncü Boyutu: Görsel Kirlenme” adlı çalışması, 1993’te Zafer ve Nurlu’nun “Görsel Kirlenmeye Neden Olan Cansız Elemanların Kuşadası Örneğinde İncelenmesi” çalışması, 1994’te ise Bodur ve Kucur’un “Görüntü Kirliliği Üzerine” adlı çalışması yayınlanmıştır.

2000’lerde konuyla ilgili çalışmaların sayısı artmıştır. Söz konusu çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir: Kadioğlu Kaya “Kentsel Çevrede Görsel Kirlilik ve Denizli Örneği” (2001), Önder ve Konaklı, “Görsel Kirlilik ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma” (2002), Koç, “Kentsel Peyzajda Görsel Kalite ve Samsun Örneği” (2004), Paşahioğlu Özer “Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği” (2007), Çubukçu, Ekşioğlu Çetintahra, Sarıca, “Şehirlerde Görsel Kirlilik Önlenebilir Mi? Ticari Tanıtım Levhalarının Sayısı ve Rengi Üzerine Deneysel Bir Çalışma” (2010), Yılmaz ve Sağsöz, “In The Context of Visual Pollution: Effects to Trabzon City Center Silhouette” (2011).

Yapılan bu çalışmalar çoğunlukla görsel kirlenmeyi mimarlık, peyzaj mimarlığı, çevre mühendisliği, halk sağlığı açılarından ele almıştır. Ayrıca kent estetiği ve kent imajı konusunda çalışmalar da mevcuttur. Ancak Türkiye’de sosyal bilimler, özellikle de kentleşme alanında konuyla ilgili yapılmış çalışma sayısı sınırlıdır. Oysa konu sosyal bilimleri, özellikle de kent ve çevre bilimleri yakından ilgilendirmektedir. Çünkü her birey, belli niteliklere sahip bir kentte yaşama hakkına sahiptir. Söz konusu hak, bireyin ekolojik olarak dengeli, nitelikli, uyumlu mimari değerlere sahip, anlam yükleyebileceği, bağlılık duyabileceği, kimliği olan bir kentte yaşama hakkını da beraberinde getirmektedir.³

“Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı bu tez çalışmasının birinci bölümünde kent, çevre sorunları ve görsel kirlenme ile ilgili kavramların ele alınıp açıklanarak birbirleriyle bağlantılarının kurulması ve görsel kirlenmenin Çanakkale örneğinde araştırılması için temel oluşturulması amaçlanmaktadır. Tarihte ilk kentin ortaya çıkışı günümüzden yaklaşık 5000 yıl öncesine uzanmaktadır.

³ İlhan Tekeli, “Kente Karşı İşlenen Suç Mu, Yoksa Kentlinin Gasp Edilen Hakkı Mı?”, *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, s. 173, 176-177.

Kentlerin ortaya çıkışının çevre sorunlarının ortaya çıkışını öncelemesinden dolayı öncelikle kentle ilgili kavramsal çerçeve açıklanacak, ardından Sanayi Devrimi sonrasında dünya gündemine giren çevre sorunları incelenecek, en son ise 1990'lardan sonra yazında daha sıklıkla yer almaya başlanan kentsel bir çevre sorunu olan görsel kirlenmeye yer verilecektir.

1. Kentle İlgili Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında kentin tanımı yapılarak ilk kentlerin ortaya çıkışı incelenecek, ardından kentleşmenin tanımı ve unsurları ortaya konularak kent tasarımı ve planlaması ile kent estetiği kavramları üstünde durulacaktır.

1.1. Kentin Tanımı

Tarihte her toplum üyelerine buluşacakları, toplanacakları, pazarlar kuracakları, siyasi ve hukuki toplantılarını gerçekleştirecekleri, dinsel törenlerini yerine getirecekleri ve askeri saldırılara karşı korunma sağlayabilecekleri merkezler sağlama ihtiyacı duymuştur.⁴ Bu merkezleri çevrelerindeki yerleşim yerlerinden ayırmak için tarihin farklı dönemlerinde farklı sözcükler kullanılmıştır. Batı dillerinde yer alan ve kökleri eski Akdeniz dünyasına kadar uzanan “kent” ve “kır” kavramları, değişik kültürlerdeki kullanımın sadece bir örneğidir. “Kent” ve “kır” sözcüklerinin çağdaş karşılıklarının, eski Yunan ve Roma mirasına dayandığı vurgulanmaktadır.⁵

Kent kavramı tarihin farklı dönemlerinde farklı nitelikteki yerleşmeleri ifade etmek için kullanılmıştır. Tarihte “citê”, “polis”, “medine”, “kent” sözcükleri birbirlerine yakın anlamları ifade etmiştir. Bu sözcükler küçük bir kenti, bir devleti veya bir uygarlık düzeyini nitelendirmek amacıyla kullanılabilmişlerdir. Zamanla bu sözcüklerin anlamları değişmiş ve bunların yerine “bourg”, “ville”, “city”, “urban” gibi sözcükler ortaya çıkmıştır. Bunların her biri farklı toplumsal ve ekonomik gelişim aşamalarında yeni ve farklı yerleşim birimlerini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.⁶

Kentin tarihin çeşitli dönemlerinde var olmuş ve günümüzde var olan diğer yerleşim yerlerinden farklarını ele alan çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlar sosyal bilimlerdeki çeşitli yaklaşımlar tarafından kentlerin farklı görünüşlerine atıfta bulunarak

⁴ Henri Pirenne, *Ortaçağ Kentleri*, (çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2002, s. 47-48.

⁵ R. J. Holton, *Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*, (çev. Ruşen Keleş), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999, s. 11-13.

⁶ Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, 5. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir 2001, s. 6.

oluşturulmuştur. Söz konusu tanımlar daha çok kentlerin nüfus yoğunluğu, ekonomik yapıları ve fonksiyonları ile toplumsal özelliklerini dikkate almakta; bir kısmı da aynı zamanda kentin kıra olan karşıtlığını öne çıkarmaktadır.⁷

1970 yılında Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin kararıyla kurulan ve Önder Şenyapılı, Mübeccel Kıray, Cahit Talas, Cevat Geray, Ruşen Keleş, İlhan Tekeli, Melih Doğan, Osman Armagil, Malik Çapar'dan oluşan Türkiye'de Kentleşme Komisyonu⁸, kenti “mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan özel bir durumu” olarak ele almaktadır.⁹ Komisyonun hazırladığı ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin 1971'de yayınladığı Türkiye'de Kentleşme adlı çalışmada yer alan tanımda kent,

“Tarımsal olmayan üretim yapılan ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımının koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türü” olarak tanımlamaktadır.¹⁰

Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlük ise kenti,

“Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi”¹¹ şeklinde tanımlamaktadır.

Kentler insanlık tarihinin belli bir aşamasında ortaya çıkmış, ilk ortaya çıktıkları günden bu yana sürekli olarak gelişimlerini sürdürmüşlerdir.

1.2. Kentin Ortaya Çıkışı

İnsanın toprağa yerleşmesinin ilk biçimi, köy toplulukları şeklinde olmuştur.¹² Tarımla uğraşan insanların sürekli yaşanan köylere yerleşmesi neolitik devrim olarak adlandırılmaktadır. Köy yerleşimi, her mevsim oturulabilecek bir mimarlık türü ve sürekli

⁷ Serdar Sağlam, “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Sayı: 5, Güz 2006, s. 36.

⁸ İnan Özer, *Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Ankara 2004, s. 3-4.

⁹ İlhan Tekeli, “Kentleşmenin Tanımı ve Kentleşmeye İlişkin Kavramlar”, *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm: İlhan Tekeli Toplu Eserler: 20*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, s. 16.

¹⁰ Kemal Kartal, *Kentleşme ve İnsan: Kentleşme Sürecinde İnsan Tutum ve Davranışlarında Meydana Gelen Değişmeler: Çankırı Köylerinden Ankara’ya Göç Edenler Üzerinde Bir Araştırma*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1978, s. 5.

¹¹ Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54a92b6bc2e5e0.41152930> (01.01.2015)

¹² Alâeddin Şenel, *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2009, s. 270.

oturmaya fırsat veren bir geçimlik temeline dayanmaktadır. Sürekli yerleşimin temellerini oluşturan en önemli etmen ise tarım olmuştur.¹³ Bilindiği kadarıyla ilk olarak 8000 yıl kadar önce Yakın Doğu’da insanlar bitkiler yetiştirip evcil hayvanlar besleyerek yiyecek maddelerinin stoğunu arttırmaya başlamışlardır.¹⁴

5000 yıl kadar önce Nil, Dicle, Fırat ve İndüs nehirlerinin alüvyon vadilerinde bazı nehir kıyısı köyler kentlere dönüşmeye başlamıştır. Toplumun çiftçileri kendi ihtiyaçlarından fazla yiyecek maddesi üretmeye razı etmesi ya da zorlaması sonucu zanaatçılardan, tacirlerden, memurlardan, yazıcılardan, rahiplerden oluşan yeni kent nüfusunu beslemek mümkün olmuştur.¹⁵ Bu süreçte köyün unsurları kente taşınarak kentin bir parçası haline gelmiş, fakat yeni unsurların etkisiyle köydekinden daha karmaşık ve değişken bir yerleşim modeli kurulmuştur.¹⁶ Neolitik devrimin ardından gelen bu ikinci devrim, kendi kendine yetebilen küçük köyleri, yan sanayi ve dış ticaretle ek geçim kaynakları yaratan, düzenli bir devlet örgütüne sahip kalabalık kentlere dönüştürmüştür. Söz konusu bu ikinci devrim “kentsel devrim”dir.¹⁷

Tek tek kasabaların oluşumu önce Yakındoğu’da gerçekleşse de, Filistin’deki Jericho (Eriha) ve Anadolu’daki Çatalhöyük örnekleri varlıklarını yazılı tarih dönemlerine kadar sürdürememişlerdir. Maisels, “kentlerin ve devletin, öteki bölgelerden yalıtılmışlık içinde olmasa da, kalıcı olabilecek o ya da bu biçimiyle kesin çizgilerine kavuştukları yer”in Sümer olduğunu belirtmektedir.¹⁸ Milattan Önce (M.Ö.) 4. binyılda yılda, Sümer’in bilinen en eski yerleşim yerleri birer kente, daha sonra kent devletlerine; yani katmanlı, devletli, yazılı, ideolojili uygar toplumlara dönüşmüşlerdir. Bu nedenle uygarlığın, M.Ö. 4. binyılın birbirinden bağımsız özerk kent devletleri ile Sümer’de başladığı kabul edilmektedir.¹⁹

¹³ Charles Keith Maisels, *Uygarlığın Doğuşu: Yakındoğu’da Avcılık ve Toplayıcılıktan Tarıma Kentlere ve Devlete Geçiş*, (çev. Alâeddin Şenel), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1999, s. 193.

¹⁴ Gordon Childe, *Tarihte Neler Oldu*, (çev. Alâeddin Şenel, Mete Tunçay), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2006, s. 36.

¹⁵ Ibid, s. 37.

¹⁶ Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*, (çev. Gürol Koca, Tamer Tosun), 2. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 45.

¹⁷ Gordon Childe, *Kendini Yaratan İnsan (İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi)*, (çev. Filiz Ofluoğlu), 5. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul, 1996, s. 79, 139.

¹⁸ Charles Keith Maisels, *Uygarlığın Doğuşu: ...*, s. xv, 222.

¹⁹ Alâeddin Şenel, *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık ...*, s. 358, 437.

Kentlerin ortaya çıkışına uygarlıkların doğuşu gözü ile bakılmakta,²⁰ kentlilik insana özgü yerleşikliğinin en üst aşaması olarak gösterilmektedir.²¹

İlk kentlerin tarımsal üretimi denetleme işlevini üstlendiği, bunun yanında idari bir birim olarak örgütlendiği ve yerleşik yaşama geçişle birlikte ortaya çıkan güvenlik gereksinmesini karşıladığı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Kentlerin ortaya çıkması asker ve yönetici sınıf gibi toplumsal sınıfları oluşturmuş, kırsal alanlardan farklı olarak kentlerde sınıflı bir toplum yapısı meydana gelmiştir.²²

Sümer ve Akad'ın en ünlü krallarından, kadim dünyanın en etkin hükümdarlarından Şulgi'nin ağzından yazılmış ve taş tabletlerle günümüze kadar ulaşmış bir ilahide, söz konusu işlevlerin birçoğuna vurgu yapılmaktadır. Metinden anlaşıldığı kadarıyla yönetici sınıfın temsilcisi olan kral tüccarlar için yolları geliştirmekle, yolculuğu güvenli hale getirmekle ve yolcular için dinlenme evleri yaptırmakla övünmektedir.²³

“Ülkenin patikalarını genişlettirdim, ana yollarını düzelttirdim,
Yolculuğu güvenli hale getirdim, “büyük ev” yaptırdım oraya,
Yanlarına bahçeler kurdurdum, konaklama yerleri yaptırdım,
Dost kavmi yerleştirdim oraya,
(Böylece) aşağıdan gelenler, yukarıdan gelenler,
Günün serinliğinde tazelenebilirler,
Geceleri anayolda seyahat eden yolcular,
Bayındır bir kentteki gibi sığınacak yer bulabilirler orada”

M.Ö. 3000'lerde Mısır, Mezopotamya ve İndus Vadisi'nde ortaya toplumsal değişiklikleri “kentsel devrim” olarak adlandıran, Childe olmuştur. Kentsel devrimle birlikte kentler öncekinden farklı bir ekonomik, politik ve dinsel düzenin, yani uygarlığın merkezi olmuşlardır.²⁴ Kentlerle birlikte gelişmiş bir işbölümü, planlama, tekniğin iktidarın hizmetine girmesi, erkek egemen bir yapı, devlet ve kurumsallaşmış savaş gibi olgular da ortaya çıkmıştır.²⁵

Kent yaşamına geçiş, her dönemde ve her toplumda çok derin değişimler yaratmıştır. 21. yüzyılın farklı nitelikler taşıyan devasa bazı merkezleri dışarıda bırakıldığında, ilk ortaya çıkan kentler ile modern kentler arasında temelde farklılık bulunmadığı

²⁰ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, 4. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1997, s. 20.

²¹ Cengiz Sunay, “Mübeccel Kıray'ın Eserlerinde Kent ve Toplumsal Değişme”, *Bilgi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2004, s. 49.

²² Muhtarrem Es, *Kent Üzerine Düşünceler*, Plato Danışmanlık, 2007, s. 88.

²³ Samuel Noah Kramer, *Tarih Sümer'de Başlar*, (çev. Hamide Koyukan), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 340-342.

²⁴ Kürşat Bumin, *Demokrasi Arayışında Kent*, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1990, s. 21-22.

²⁵ Yusuf Şahin, *Kentleşme Politikası*, 3. Baskı, Murathan Yayınevi, Trabzon 2013, s. 37-40.

düşünülmektedir.²⁶ Bununla birlikte ilk ortaya çıktıkları günden itibaren kentler sürekli büyüyerek gelişmiş, sayıları ve nüfusları her geçen gün artmıştır. Uygarlığı temelden etkileyen bu süreç, kentleşme kavramıyla ifade edilmektedir. Yazında kent kavramıyla birlikte ele alınan kentleşme, ilk kentlerin ortaya çıktığı günden beri hızlanarak devam eden bir olgudur.

1.3. Kentleşme

Kent bir yerleşim yerinin ekonomik, toplumsal, siyasal ve hukuksal özelliklerini betimlerken, kentleşme belirli bir yapısal, çevresel, ekonomik ve toplumsal değişimi anlatmak üzere kullanılan bir kavramı ifade etmektedir.²⁷ Yazında kent ve kentleşme kavramları birarada düşünülmekte, kent tanımlandıktan sonra kentleşme, kentin belli bir yönde değişmesi olarak belirlenmektedir.²⁸

Kentleşme dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatmaktadır.²⁹ “Bir toplumda kentlerde yaşayanların sayısındaki artma süreci”, genellikle üstünde uzlaşılan bir kentleşme tanımıdır. Kentlerde yaşayan insanların sayısının artması kentlerin hem sayılarının artması, hem de büyümelerinin sonucunda gerçekleşmektedir.³⁰

Kentleşme, “kırsal alanların aksine kentsel alanlarda yaşayan insanların oranındaki bir artış” ya da “insan yerleşimlerinin dağınık bir kalıbından kentler ve kasabalar etrafında yoğunlaşmış bir başka kalıbına doğru bir geçiş” olarak görülmektedir. Kentleşme kavramı bir anı değil belli bir süreci ifade etmektedir.³¹ Kentleşme süreciyle birlikte nüfus tarımdan, sanayi ve hizmetlere kaymış ve buna bağlı olarak kentsel iş-güç biçimleri ekonomide etkinlik kazanmıştır.³² Bu süreç gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyle eşgüdümlü olarak birkaç yüzyıla yayılmış; geri kalmış ülkelerde ise sanayileşmeye koşut gitmeyen hızlı kentleşme, toplumları çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya getirmiştir.³³

²⁶ Jean-Louis Huot, “Dünyanın İlk Kentleri: Kasabacıklardan Megapollere”, (Jean-Louis Huot, Jean-Paul Thalmann, Dominique Valbelle), *Kentlerin Doğuşu*, (içinde) (çev. Ali Bektaş Girgin), İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 12.

²⁷ Gökhan Gökulu, “Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 2010, s. 213.

²⁸ İlhan Tekeli, “Kentleşmenin Tanımı ve ...”, s. 16.

²⁹ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, s. 19.

³⁰ İlhan Tekeli, “Kentleşmenin Tanımı ve ...”, s. 261

³¹ Yusuf Şahin, *Kentleşme Politikası*, s. 7.

³² Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, s. 2.

³³ Fehmi Yavuz, Ruşen Keleş, *Çevre Sorunları*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1983, s. 24-25.

Kentsel nüfus, doğumlarla ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine artması, aynı zamanda köy ve kasabalardan gelen göçlerle birlikte artmaktadır. Kentleşmenin dar anlamdaki tanımında demografik ölçüt göz önüne alınmıştır. Ancak kentleşme sadece bir nüfus hareketi olmayıp toplumların ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerin sonucu ortaya çıkmaktadır. Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutlarını da göz önünde bulunduran geniş tanımı, şöyledir:

“Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci.”³⁴

Mimarlar Odası Ankara Şubesi’nin 1971’de yayınladığı Türkiye’de Kentleşme adlı çalışmada ise kentleşme şöyle tanımlamaktadır:

“Bir yerleşmede ya da bir ülkenin yerleşmelerinde tarımsal olmayan üretim oranının artması ve tüm üretimin denetim ve eşgüdümünün yoğunlaşması sonucu büyüklük, yoğunluk, ayrıcinstenlik (heterojenlik) ve bütünleşme derecelerinin artması olayı.”³⁵

Kentleşme, TDK Büyük Türkçe Sözlük’te de, “Tarım dışı etkinliklerin, özellikle işleyimin (sanayinin) gelişmesi sonucu nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların genişlemesi süreci”³⁶ şeklinde tanımlanmaktadır.

Kentleşme, aynı zamanda fiziksel çevre ve yaşam koşullarında beliren bir değişim olarak ortaya çıkmaktadır. Küçük, doğaya göre biçimlenmiş, işlevleri sınırlı çok sayıda yerleşme, zaman içinde yerini geniş, doğayı kendine göre biçimlendirmiş, yoğun ve çok işlevli yerleşmelere bırakmaktadır. Bu sürecin sonucunda kent, “ayırıcı fiziksel özelliğiyle işlevsel bir iç bütünlüğe sahip bir yerleşme biçimi” olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de kent, “insanların doğayla olan yerleşme ilişkilerinde yeni ve ileri bir aşama” olarak gösterilmektedir.³⁷ Wirth’e göre kentleşme,

“Yalnızca insanları kent olarak adlandırılan yere çekme sürecini belirtmekle kalmamakta, insanların kentin yaşam biçimini benimsemesi anlamına da gelmektedir. Kentleşme, ayrıca, kentlerin büyümesinin beraberinde getirdiği yaşam biçiminin belirgin niteliklerinin ve kentin kurumlarıyla kentlilerin, iletişim, ulaşım araçları aracılığıyla oluşturduğu büyümenin etkisi altında kalan

³⁴ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, s. 19.

³⁵ Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme: ...*, s. 7.

³⁶ Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54a92bb2955d61.15120365> (01.01.2015)

³⁷ Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme: ...*, s. 3.

bireylerde, kentli olarak kabul edilen yaşam biçiminin niteliğindeki değişiklikleri vurgular.”³⁸

Kentleşme çok yönlü bir süreç olup bir yerleşmenin kent niteliği taşıması için çeşitli unsurlara sahip olması gerekmektedir. Kentleşmenin temel unsurları olarak önceleri büyüklük, yoğunluk ve heterojenlik gösterilirken, daha sonra bunlara üretim özelliği ve bütünleşme de eklenmiştir. Bir yerleşim yerinin kent olarak değerlendirilebilmesi için bu unsurların birarada bulunması gerekmektedir. Özellikle üretim özelliği, bir yerleşim yerini kent yapan en önemli unsurlardan biri olarak sayılmaktadır.

1.4. Kentleşmenin Unsurları

Wirth, 20. yüzyılın ilk yarısında “kenti üç özelliğin karakterize ettiğini varsaymıştır: Bunlar, nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenliktir.”³⁹ Türkiye’de Kentleşme Komisyonu ise 1971’de yayınladığı çalışmada büyüklük, yoğunluk ve heterojenliğe, üretim özelliği ve bütünleşmeyi de eklemiştir.

1.4.1. Büyüklük

Büyüklük nüfusla ölçülebilen bir unsurdur.⁴⁰ Kentleşme, kırsal bir yerleşmenin kente dönüşmesi biçiminde de olsa, doğrudan kentin büyümesi biçiminde de olsa öncelikle demografik bir olay şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁴¹ Kentleri kırdan ayıran en önemli özelliklerden biri nüfusun büyüklüğüdür.

1.4.2. Yoğunluk

Yoğunluk birim alanda oturan nüfusla ölçülmektedir.⁴² Nüfus büyüklüğü ve yoğunluğunun kırdan daha az, kentte daha fazla olması, kır-kent ayrımının en dikkat çeken özelliklerinden biridir.⁴³ Ancak sadece nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu kentleşme için belirleyici bir ölçüt sayılmamaktadır. Kentleşme olgusu çeşitli ekonomik, fiziki, siyasal ve sosyo-kültürel özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır.⁴⁴

³⁸ Louis Wirth, “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, (der. ve çev. Bülent Duru, Ayten Alkan), *20. Yüzyıl Kenti*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 2002, s. 81.

³⁹ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, s. 93.

⁴⁰ İlhan Tekeli, “Kentleşmenin Tanımı ve ...”, s. 18.

⁴¹ Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme*: ..., s. 2.

⁴² İlhan Tekeli, “Kentleşmenin Tanımı ve ...”, s. 18.

⁴³ İhsan Sezal, *Şehirleşme*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 26.

⁴⁴ Gökhan Gökulu, “Kent Güvenliği ...”, s. 213.

1.4.3. Heterojenlik

Heterojenlik çok işlevlilik (fonksiyonluluk), her tür görünümde çeşitlilik olarak anlandırılmaktadır.⁴⁵ Kır nüfusu kent nüfusu ile karşılaştırıldığında daha homojen bir yapıya sahiptir. Kentlilikle homojenlik arasında ise ters orantı kurulmaktadır.⁴⁶ Bireysel ve toplumsal farklılaşma kentin ayırıcı özelliğidir. Farklılaşmanın getirdiği dinamizm kentin değişme ve gelişmenin hareket noktası olmasını sağlamaktadır.⁴⁷

Kentte işbölümünün getirdiği mesleki farklılaşmalar sosyal farklılaşmanın da ilk adımını oluşturmaktadır. Kır ve kent toplumlarının diğer yapı farklılıkları olarak çevre farklılıkları, ölçek farklılıkları, mobilite, sosyal ilişkiler sistemi gösterilmektedir. Kırdaki hâkim olan küçük ve kapalı cemaat yapısı, kentte yerini sayıca daha fazla ve farklılaşmış bir grupta bırakmaktadır. Kent yaşamı kıra göre daha sık ve karmaşık bir sosyal ilişkiler sistemine sahiptir. Nüfusun az olduğu kırdaki basit ve doğrudan ilişkiler kurulmakta, kentte ise günlük yaşamın her alanında yeni insanlarla tanışan birey daha kısa, yüzeysel ve resmi ilişkilere girmektedir. Kırdaki doğayla kurulan ilişki de doğrudan ve yalındır. Kentte ise insan çevresini kendisi şekillendirmekte, doğal çevre ikinci planda kalmaktadır.⁴⁸

1.4.4. Üretim Özelliği

Bir yerin kent olarak nitelendirilmesini belirleyen en önemli etmen olarak o yerdeki üretimin özelliği gösterilmektedir. Üretim özelliği, tarım dışı üretimin toplam üretim içindeki oranı ile belirlenmektedir.⁴⁹ Kırdaki genel olarak tarımsal üretim yayginken, kentte tarım üretimi yerini sanayi üretimi ve hizmet sektörüne bırakmaktadır.

1.4.5. Bütünleşme

Yerleşim yerindeki ulaşım ve iletişim sistemlerinin olanak sağladığı insan ilişkilerinin coğrafi alana dağılımını ve söz konusu ilişkilerin yoğunluğunu bütünleşme unsuru belirlemektedir. Bu unsuru ortaya koymak için ilişkiler dağılımının coğrafi çeşitliliği ile kişi ya da birim alan başına düşen ilişki yoğunluğunun başka yerleşmelerle karşılaştırılabilir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.⁵⁰

⁴⁵ İlhan Tekeli, "Kentleşmenin Tanımı ve ...", s. 18.

⁴⁶ İhsan Sezal, *Şehirleşme*, s. 27.

⁴⁷ Yakut Sencer, *Türkiye'de Kentleşme: ...*, s. 3.

⁴⁸ İhsan Sezal, *Şehirleşme*, s. 25-28.

⁴⁹ İlhan Tekeli, "Kentleşmenin Tanımı ve ...", s. 18.

⁵⁰ Ibid.

Ortaya konulan unsurların da gösterdiği gibi, kentleşme insanların doğayla, toplumla ve birbirleriyle olan ilişkilerini köklü bir biçimde değiştiren bir süreçtir.⁵¹ Birbirinden farklı nitelikte bireylerin oluşturduğu büyük nüfus kitlelerinin birarada yaşayabilmesi için kentlerde çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düzenlemelerin başında mekânsal düzenlemeler gelmektedir. Huzurlu bir yaşam ortamının mekânda düzenlenmesi ise kent tasarımı ve planlamasında ifadesini bulmaktadır.⁵² Bu nedenle insanların kentlerde yaşamaya başladıkları dönemden itibaren kent planlaması ve tasarımıyla ilgilenmeye başladıkları belirtilmektedir. İnsanların mutluluk, huzur, refah içinde yaşayabileceği, yaratıcı faaliyetlerini geliştirebilecekleri estetik kalitesi yüksek kentler için kent tasarımı ve planlamasının büyük önemi bulunmaktadır.

1.5. Kent Tasarımı ve Planlaması

İnsan, tarih boyunca devamlı olarak çevresini tanımlama, düzenleme ve yapılandırma girişimlerinde bulunmuştur.⁵³ Bu girişimler sonucunda kent tasarımı ve kent planlaması çabaları ortaya çıkmıştır.

Tasarım, “bir sorunu çözmek bağlamında ulaşmak istenen sonuç durum” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁴ Planlama ise “geleceğe yönelik olarak, istenilen hedeflere ulaşmak amacıyla, sistemli eylem programları hazırlama süreci”dir.⁵⁵ Tasarı, planın hedefi, vizyonu iken plan, sonuç duruma ulaşmak için yapılması gereken işlerle ilgilidir. Bir tasarıya ulaşmak amacıyla birden fazla plan yapılabilir. Ancak bir planın birden fazla sonuç hedefi olamaz. Söz konusu gerekçelerle, kent planlaması kentsel tasarımı aşan bir kavramdır.⁵⁶

Kentbilimciler kentleri doğal yapılar değil, toplumsal buluşlar olarak değerlendirmekte ve kentsel alanların büyük nüfus toplanmalarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek biçimde organize edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁵⁷ Lefebvre bu durumu

⁵¹ Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara 2012, s. 11.

⁵² Ayten Çetiner, “Kentbilimci Gözüyle Çevre”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 102.

⁵³ Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, (çev. İrem Başaran), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 99.

⁵⁴ Raci Bademli, “Kentsel Planlama İşliği Notları: Mersin Kentsel Planlama İşliği Kent Merkezi Çalışma Grubu Notları”, (der. Melih Ersoy), *Kentsel Planlama Kuramları*, (içinde) İmge Kitabevi, s. 39. < <http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/9-340.pdf> > (07.05.2015)

⁵⁵ Melih Ersoy, “Planlama Kuramına Giriş: Planlama Kavramı Üzerine”, (der. Melih Ersoy), *Kentsel Planlama Kuramları*, (içinde) İmge Kitabevi, s. 9. < <http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/9-340.pdf> > (07.05.2015)

⁵⁶ Raci Bademli, “Kentsel Planlama İşliği ...”, s. 39.

⁵⁷ David C. Thorns, *Kentlerin Dönüşümü: Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam*, (çev. Esra Nal, Hasan Nal), Soyak Yayınları CSA Global Yayın Ajansı, İstanbul 2004, s. 13-14.

“Kent basit bir şekilde objelerle doldurulan boş bir mekân olarak tasarlanmaz” şeklinde ifade etmiştir.⁵⁸ Adams da kent planlamasını,

“Toplumsal ve iktisadî gereksinimleri gözönünde bulundurarak kentlerin fiziksel gelişmelerinin biçimlenmesine bir yön vermekle ilgili sorunlarla uğraşan bir bilim, bir sanat ve bir uğraş alanı”

şeklinde tanımlamıştır. Howard ise kent planlamasını, kentsel alanların değişmesine yön verilmesi olarak görmektedir.⁵⁹

Keleş 1972 yılında yaptığı bir çalışmada kent planlamasını “güzel şehir yaratmak” amacı taşıyan bir sanat, ya da “hem bilim, hem san’at yönü olan bir disiplin olarak” değerlendirmiştir.⁶⁰ Aslında bilimsel önermelere dayanarak gerçekleştirilen planlamada estetik yargılar yer almamaktadır. Ancak tasarımda amaçlar arasında mekânsal biçimlendirmenin de yer alması estetik ve sembolik yargıların da değerlendirmeye alınmasını gerektirmektedir. Tekeli de tasarımı bilimsel önermelerle estetik yargıları biraraya getiren bir alan olarak değerlendirmektedir.⁶¹

Kent planlama düşüncesi ve uygulamasının temelleri, yerleşik yaşama geçildiği ve ilk kentsel yerleşmelerin oluşmaya başladığı döneme kadar gitmektedir.⁶² Aristoteles, Politika yapıtında Miletoslu Hippodamos’u ilk kent plancısı olarak kayıt altına almıştır.⁶³ Ancak modern kent planlama anlayışının ortaya çıkışı ve kurumsallaşması 19. yüzyıl sonlarında olmuştur. Bu dönemde Sanayi Devrimi’nin yol açtığı büyük nüfus hareketleri sonucunda kırsal alanlardan kentlere göç artmış, kentlerdeki nüfus yoğunlaşması beraberinde çeşitli altyapı, konut, ulaşım ve çevre sorunlarını getirmiştir. Bu dönemde kent planlaması ile hem söz konusu sorunlara çözüm aranmış, hem de kentlerin kamusal alanları görkemli yapılarla ve yeni bir kent tasarım ve planlama anlayışıyla güzelleştirilmeye çalışılmıştır.⁶⁴ Klasik planlama anlayışının başlıca amacı, insanların

⁵⁸ Henri Lefebvre, *Kentsel Devrim*, 3. Baskı, (çev. Selim Sezer), Sel Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 42.

⁵⁹ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, s. 77.

⁶⁰ Ruşen Keleş, *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972, s. 1.

⁶¹ İlhan Tekeli, “Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler”, *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, s. 239.

⁶² Melih Ersoy, “Planlama Kuramına Giriş: ...”, s. 24.

⁶³ Aristoteles, *Politika*, 14. Basım, (çev. Mete Tunçay), Remzi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 48-49.

⁶⁴ Melih Ersoy, “Planlama Kuramına Giriş: ...”, s. 24-26.

sağlıklı, rahat ve güzel yerleşmelerde yaşamasıdır. Bu nedenle bazı plancılara göre kent planlamasının amaçları arasında estetik başrolde bulunmalıdır.⁶⁵

20. yüzyılla birlikte planlamanın ilgi alanı kentlerdeki ekonomik, sosyal ve mekânsal sorunları birlikte kavramaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Ayrıca yerel yönetimler de planlamanın kendi kurumsal yapılarının önemli bir aracı olduğunu kavramaya başlamışlardır.⁶⁶ Günümüzde kent planlaması bir yandan varolan alanların yasalar ve belediye denetimi aracılığıyla değiştirilmesi ve düzenlenmesiyle, öte yandan planlanmış mekânın gerçekten yaratılmasıyla ilgili görülmektedir.⁶⁷ Kent planlamasında, konut ve ulaşım gibi çeşitli kentsel sorunlara çözüm getirmek amacıyla gelecekteki durumun tablosu oluşturulmakta; bu yapılırken de ekonomik ve toplumsal siyasa, fiziksel tasarımla birleştirilmeye çalışılmaktadır.⁶⁸ İyi bir kent planının nitelikleri arasında kamu yararına hizmet etmesi, halkın katılımıyla hazırlanmış olması, toplumda yaşayan insanların seçme şanslarını arttırması, kişiler arasında ayırım gözetmemesi, her bireyin plan hakkında kolayca bilgi edinmesine olanak vermesi, kapsamlı ve uzun erimli olması, kentte yaşam akışını olumsuz etkilememesi sıralanmaktadır.⁶⁹

Lynch'e göre bir kent, birçok amaca hizmet eden ve birçok işlevi içinde barındıran değişken bir yapıdır. Kent formu kentlilerin hem amaçlarına, hem algılarına göre şekil alabilen bir yapıda olmalıdır. Büyük değişimler meydana gelirken bir yandan da görsel yapı ve süreklilik hissi korunmalıdır. Kent formu karmaşık bir desen olmalı, süreklilik ve bütünlük göstermeli, aynı zamanda da muğlak ve devingen olmalıdır.

Kentlilerin “algısal alışkanlıklarını karşılamak için esnek, işlevi ve anlamı değiştirmek için açık uçlu ve yeni betimlemelerin oluşmasını kabul eder olmalıdır. Seyircilerini, dünyasını keşfetmeye çağırmalıdır.”⁷⁰

Lynch'e göre, “bir kent, bir anda kavranabilecek bir yapıya sahip olmalı, hem de bireyin kenti aşamalı olarak daha karmaşık ve kapsamlı bir zemine oturabilmesine izin vermelidir.” Bunların yanında;

⁶⁵ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, s. 99.

⁶⁶ Melih Ersoy, “Planlama Kuramına Giriş: ...”, s. 24-26.

⁶⁷ Anthony D. King, “Çeperlerin Merkeze Dâhil Edilmesi (2): Sömürgelerde Kent Planlaması”, (çev. Yurdanur Salman), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 204.

⁶⁸ Martin Meyerson, “Ütopya Gelenekleri ve Kentlerin Planlanması”, (çev. Yurdanur Salman), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 116.

⁶⁹ İlhan Tekeli, “Plancının Meşruiyetini Oluşturmada Etik Sorunlar”, *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, s. 220.

⁷⁰ Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, s. 101, 124, 132.

“Çevrenin sadece iyi düzenlenmiş olması artık yeterli değildir. Şiirsel ve sembolik de olmalıdır. Bireylerini ve karmaşık toplum düzenini, isteklerini ve tarihsel geleneklerini, doğal ortamın ve kent yaşamının karmaşık işlev ve hareketlerini yansıtmalıdır.”⁷¹

Modern dönemin yapılaşma hızında küçük, bireysel güçlerin kent formuna yavaş yavaş adapte olması için zaman olmadığını hatırlatan Lynch’e göre kent için yapılacak düzenlemeler,

“Bir ‘görsel plan’la yönlendirilmelidir. Bu plan, kentsel ölçekte, görsel formla birlikte ele alınması gereken bir dizi öneri ve denetimi içermelidir. ... Bu plan bölgenin bütün diğer durumları için oluşturulacak planlara da uymalı ve böylece geniş kapsamlı planın da normal ve ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Planın bütün diğer parçaları gibi sürekli bir revizyon ve gelişimin içinde olmalıdır. ... Böyle bir planın nihai hedefi, fiziksel biçimin kendisi değil, imgenin akılda kalan niteliği olacaktır. ... Kentlilerin sokağa taşması sağlanabilir, okullarda ve üniversitelerde eğitime yönelik sınıflar oluşturulabilir ve kent, toplumun umutlarının canlandırıldığı bir müzeye dönüştürülebilir.”⁷²

Lynch’e göre insan tarafından oluşturulan yapay dünyada, kent en iyi şeklini almalıdır: insan amaçlarına hizmet etmeli, bunun yanında sanatsal bir tavırla oluşturulmalıdır.⁷³

“Görünüşü ne kadar sıradan olursa olsun, bir kente bakmak kişiye özel bir zevk verebilir. Tıpkı bir bina gibi, bir kent de boşlukta yer tutan bir yapıdır, tek farkı ölçülerinin çok daha büyük olması ve yalnızca uzun zaman içinde tam olarak algılanabilmesidir. Bu nedenle kent tasarımı, zamana bağlı bir sanattır.”⁷⁴

Kent tasarımının zamana bağlı bir sanat olarak değerlendirilmesi, kent kavramıyla estetik kavramını biraraya getirmeyi gerektirmektedir. Bu da karşımıza kent estetiği kavramını çıkarmaktadır.

1.6. Kent Estetiği

Estetik, TDK’ya göre “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat” ve “güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu, güzel duyu,

⁷¹ Ibid, s. 132, 179.

⁷² Ibid, s. 128-129.

⁷³ Ibid, s. 105.

⁷⁴ Kevin Lynch, “Çevrenin İmgesi”, (çev. İlknur Özdemir), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 153.

bedii” olarak tanımlanmaktadır.⁷⁵ Kent estetiği ise en basit şekliyle bir kentteki güzelliklerin insan duygularındaki yansımaları olarak ifade edilebilir.⁷⁶

Lynch, güzel bir kentsel çevrede bulunması gereken temel özellikleri kentin biçiminin imgelenebilir oluşu, anlam ya da ifade zenginliği, duyumsal zevk, ritm, dürtü ve tercih olarak saymaktadır. Karmaşık bir toplumun güçlü bir simgesi olan kent görsel açıdan iyi bir biçimde ortaya konulursa, son derece etkileyici bir anlama sahip olabilir. Lynch’e göre,

“Her an gözün görebileceğinden, kulağın duyabileceğinden fazlası vardır kentte, keşfedilmeyi bekleyen bir dekor, bir manzara vardır. Hiçbir şey kendi başına algılanmaz, çevresiyle, kendisini doğuran olaylar zinciriyle, geçmiş yaşantıların anısıyla ilintili olarak algılanır.”⁷⁷

Lynch’e göre çevre de görsel olarak düzenlenip keskin bir şekilde tanımlanırsa kentli kendi anlamlandırması ve oluşturduğu bağlantılarla kente şeklini verebilir. “İşte o zaman kent, dikkat çekici ve kolay tanınabilir gerçek bir yer olabilir.”⁷⁸

Lynch’in anlattıklarının yanında, kent estetiğinden söz edebilmek için fiziksel planlama ve tasarım boyutunda bazı temel kabuller bulunması gerektiği de vurgulanmaktadır. Kentin geleneksel dokusu ile uyum sağlayacak doluluk boşluk oranı, yeni binaların cephelerinde ve kentsel donatılarda kullanılacak malzemelerin rengi, dokusu, formu söz konusu temel kabullerden bazılarıdır. Kentsel alanlarda estetik tasarım, 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarından başlamakta, 1/500 ölçekli kentsel tasarımlara; hatta 1/1 ölçekli detay tasarımlara kadar inmektedir.⁷⁹

Kentsel tasarım ve planlama insanların fiziksel sağlığı üzerinde daha çok etkili olurken, kent estetiğinin ruhsal sağlık üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır.⁸⁰ Bu durumun toplumsal boyutunu Lynch, “Herkesin aşına olduğu, ismi konulmuş bir çevre, grubu bir araya getiren ve birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan ortak anılar ve

⁷⁵ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.551d4905cf98b4.04425712> (02.04.2015)

⁷⁶ Deniz Çelik, Sebahat Açıksöz, “Tarihi Kentlerde Kent Estetiği Kaygısı: Bartın Örneği”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 14, 2008, s. 58.

⁷⁷ Kevin Lynch, “Çevrenin İmgesi”, s. 153, 156, 159.

⁷⁸ Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, s. 102.

⁷⁹ Deniz Çelik, Sebahat Açıksöz, “Tarihi Kentlerde ...”, s. 58.

⁸⁰ Ibid.

semboller üretir” şeklinde anlatmaktadır.⁸¹ Lynch’e göre bir kent taşıdığı tüm unsurlara karşın mükemmel olamayacağı gibi,

“Bütün kentin görsel başarısı, tek bir özelliğine bağlanamaz. Ancak, kentin saf görselliğinden ya da sokaklarında yürüme şansına erişmekten kaynaklanan basit ve istemsiz bir zevk, bir tatmin, bir huzur ve bir doğruluk duygusunun varlığından söz edilebilir.”⁸²

Kentin görselliğinden ya da sokaklarında dolaşmaktan kaynaklanan zevk, tatmin ve huzur, çeşitli nedenlerle ortadan kalkabilir. Bu nedenlerin en başında son yüzyıllarda kentlerde gittikçe artan hava kirliliği, su kirliliği, deniz kirliliği, katı atık kirliliği, gürültü ve görsel kirlenme yer almaktadır. Kent ve çevre sorunlarının kesiştiği alanda yer alan görsel kirlenme, son yıllarda üzerinde daha fazla durulmaya başlanan kentsel bir çevre sorunudur.

2. Çevreyle İlgili Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında çevrenin ve çevre sorunlarının tanımı yapıldıktan sonra çevre sorunlarının nedenleri incelenecek ve türleri belirlenecektir.

2.1. Çevrenin Tanımı

Keleş ve Hamamcı, çevreyi şöyle tanımlamaktadır:

“İnsan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı.”⁸³

Çevre kavramı, “yaşamın oluşturduğu maddi, fiziki, toplumsal ve üretime dayalı ilişkiler ortamının tümü” olarak da tanımlanabilir.⁸⁴ Canlı ve cansız varlıkların etkileşimlerinin bütünü olan çevrenin canlı ögeleri mikroorganizmalar, bitkiler, hayvanlar ve insanlardan oluşmaktadır. Cansız ögeler arasında ise iklim, hava, su ve yer kürenin yapısı bulunmaktadır.⁸⁵

Niteliği açısından çevre, fiziksel ve toplumsal çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım insanın çevresiyle girdiği ilişkilere yoğunlaşmakta ve insanın konumuna göre çevrenin niteliği belirlenmektedir. Fiziksel çevre, insanın içinde yaşadığı, varlığını ve özelliklerini fiziki olarak algıladığı çevredir. Oluşumu bakımından doğal çevre ve yapay

⁸¹ Kevin Lynch, *Kent İmgesi*, s. 141.

⁸² Ibid, s. 103.

⁸³ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, *Çevrebilim*, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1997, s. 21.

⁸⁴ Ergun Gürpınar, *Kent ve Çevre Sorunlarına Bir Bakış*, Der Yayınları, İstanbul 1993, s. 77.

⁸⁵ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, *Çevrebilim*, s. 22.

çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal çevre, insanın oluşumuna katkıda bulunmadığı, hazır bulunduğu çevre olarak tanımlanırken, yapay çevre “insanın bilgi ve kültür birikimine dayanarak, doğal çevresinde bulmuş olduğu yeraltı ve yerüstü zenginliklerini kullanarak yarattığı çevreye” denilmektedir. Yapay çevre, onu oluşturan toplumun bilgi, teknoloji ve toplumsal değerlerini yansıtmışından dolayı, ortak kültürel mirasın da kaynağıdır. Öte yandan “bir fiziksel çevre içinde bulunan insanların ekonomik, toplumsal ve siyasal sistemleri gereği yarattıkları ilişkilerin tümü toplumsal çevreyi oluşturmaktadır.”⁸⁶

2.2. Çevre Sorunlarının Tanımı

Özer ve Gürpınar, çevre sorunlarını, insan yerleşmelerine ilişkin sağlık, beslenme, konut, eğitim, çalışma, gelir, yeşil alan gibi sağlıksız yapay çevreye ilişkin tüm sorunları da içerecek biçimde geniş kapsamlı olarak şöyle tanımlamaktadır:

“Yapay çevresini oluşturmaya çalışan insanın, doğal çevre üzerinde yarattığı tüm olumsuz etkiler ile doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanımı ve doğal çevrenin tahribinin yanı sıra, yapay çevrenin sağlık koşullarına uygun olmayışı nedeniyle ortaya çıkan sorunlar.”⁸⁷

İnsan yaşamının her alanını derinden etkileyen söz konusu sorunların yine insan faaliyetlerinden kaynaklanan çeşitli nedenleri vardır.

2.3. Çevre Sorunlarının Nedenleri

Çevre sorunlarının kökleri çok eskilere uzanmasına karşın, bu sorunlar genel olarak Sanayi Devrimi sonrasında hissedilir hale gelmeye başlamış, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise insanlığı tehdit eder hale gelmiştir.⁸⁸ Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş ve kentleşmenin hızlanması kitle üretimi yöntemlerinin gelişmesi ile doğal kaynakların daha yoğun kullanılmasına yol açmıştır. Doğal kaynak kullanımının artması çevre sorunlarının ilk aşaması olurken, bunu üretim sırasında çevreye bırakılan atık miktarının artması izlemiştir.⁸⁹ 1970’lerden itibaren insanoğlu söz konusu sorunların

⁸⁶ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, Aykut Çoban, *Çevre Politikası*, 6. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2009, s. 53-55.

⁸⁷ Hasan Ertürk, *Çevre Bilimlerine Giriş*, Genişletilmiş 2. Baskı, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Bilimsel Araştırma ve Basın Yayın İşletmesi, Bursa 1996, s. 47.

⁸⁸ Kemal Görmez, *Çevre Sorunları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010, s. 1.

⁸⁹ Müjgan Hacıoğlu Deniz, “Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme ve Çevre İlişkisi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, Sayı: 19, İstanbul 2009, s. 96.

bilincine varmaya başlamış ve dünya kamuoyunun çevreyle ilgili duyarlılığı her geçen gün gittikçe artmıştır.⁹⁰

Çevre sorunlarının bir sorun alanı olarak belirginleşerek dünya kamuoyunu etkilemeye başlaması son 40 yıl içinde gerçekleşmiştir. Aslında söz konusu sorunların kökenini tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte insan-doğa ilişkilerinde yaşanan kırılmada aramak gerekmektedir.⁹¹ Modern toplum, fiziksel dünyayı denetim altına almak için bu dünyaya müdahale etmeyi haklı gören toplumdur.⁹² Günümüzdeki çevre sorunları da insanın doğayı egemenliği altına alma sürecine koşut olarak ortaya çıkmış bir olgudur.⁹³

19. yüzyılla birlikte bilim ve teknoloji hızla ilerlemiş, insan kendisini çevreyi denetleyebilecek tek güç olarak görmeye başlamıştır. Sanayi Devrimi sonucunda üretim miktarıyla birlikte kullanılan hammadde miktarı ve üretim sürecinde çevreye bırakılan zararlı madde miktarı önceki dönemlerle kıyaslanamayacak miktarda artmıştır.⁹⁴ Çevre sorunlarının asıl nedenleri ekonomik kaynaklı olup aşırı nüfus artışı, hızlı ve dengesiz kentleşme, sanayileşme ve aşırı tüketim gibi olgular ekonomik nedenlerle birleşerek söz konusu sorunların boyutlarını daha da arttırmaktadır.⁹⁵ Ertürk, bu sorunların en genel anlamda, toplumların üretim ve tüketim etkinliklerini doğal çevreyi dikkate almadan gerçekleştirmekte olmalarından kaynaklandığını belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle çevre sorunlarının temel nedeni, toplumsal etkinlikler yoluyla insanın doğal çevre üzerinde kurduğu baskının, çevrenin taşıma kapasitesini aşmasıdır.⁹⁶

Öte yandan Yavuz ve Keleş, gelişmiş ülkelerin sanayileşme ve kentleşmeden kaynaklanan bir bolluk kirlenmesi yaşarken; geri kalmış ülkelerin daha çok yoksulluğun çeşitli belirtileri biçiminde ortaya çıkan çevre sorunlarından muzdarip olduğunu vurgulamaktadır. Bu sorunlar arasında saydıkları gecekonduları; yetersiz beslenme, sağlık, temizlik ve kültür koşullarını; iş bulma zorluklarını; gösteriş niteliği ağır basan tüketim

⁹⁰ Ruşen Keleş, "İnsan, Çevre ve Toplum", *İnsan, Çevre ve Toplum*, Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş, İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 9.

⁹¹ Mustafa Ökmen, "Politika ve Çevre", (ed. Mehmet C. Marın, Uğur Yıldırım), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar: Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetiş Perspektifler*, (içinde) Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2004, s. 328.

⁹² Richard Sennett, *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, (çev. Süha Sertabiboğlu), Can Kurultay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s. 175.

⁹³ Semih Eryıldız, *Ekokent: Çevreyi Geliştirici Kentleşme*, Gece Yayınları, Ankara 1995, s. 24.

⁹⁴ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, *Çevrebilim*, s. 39.

⁹⁵ Mustafa Ökmen, "Politika ve Çevre", s. 335.

⁹⁶ Hasan Ertürk, *Çevrebilimlerine Giriş*, s. 80-81.

hastalığını; çarpık ve sağlıksız kentleşmeyi yoksulluk kirlenmesi olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca geri kalmış ülkelerin sanayinin ve kentleşmenin kirlettiği çevreyi, yoksulluğa tercih ettiğini de vurgulamaktadırlar.⁹⁷

Çok çeşitli şekillerde karşımıza çıkan çevre sorunlarının çeşitli türleri bulunmaktadır. Çevre sorunları doğal kaynak kullanımına ilişkin sorunlar ve çevre kirliliği olarak ikiye ayrılarak incelenebilir.

2.4. Çevre Sorunlarının Sınıflandırılması: Doğal Kaynak Kullanımına İlişkin Sorunlar ve Çevre Kirliliği

Çevre sorunları doğal kaynak kullanımına ilişkin sorunlar ve çevre kirliliği sorunu olarak iki başlık altında incelenebilir. Doğal kaynak kullanımına ilişkin sorunlar başlığı altında tarım topraklarının kullanımı ve beslenme sorunu, bitki ve hayvan topluluklarının kullanımına ilişkin sorunlar, enerji bunalımı ve enerji kaynakları bulunmaktadır. Çevre kirliliği sorunu ise hava kirliliği, su kirliliği, deniz kirliliği, toprak kirliliği, bitki kirliliği, katı atık kirliliği, nükleer kirlilik ve gürültü başlıkları altında incelenmektedir.⁹⁸ Son yıllarda bunlara yeni teknolojik aygıtların yol açtığı elektromanyetik kirlilik, genetiği değiştirilmiş organizmaların diğer bitki türleri üzerinde yarattığı transgenik kirlilik, ayrıca kentlerde yaşanan ve çarpık yerleşmenin de katkıda bulunduğu ışık kirliliği ile görsel kirlenme de eklenmiştir.⁹⁹ Çevre kirliliği Hun tarafından, daha çok doğal kaynak kullanımıyla ilgili sorunlara vurgu yapacak şekilde şöyle tanımlanmıştır:

“İnsanlara ve onların tüm aktivitelerine olumsuz yönde etki yapan çevre değişikliği, veya kaynaklarımızın yanlış yerde, hatalı kullanımı, başka bir anlatımla modern insanın ekosistemi, ekolojik yönden kabul edilemeyecek şekilde zorlaması.”¹⁰⁰

Hiçyılmaz’ın “çevrenin doğal dengesini bozan ve koku alma, görme, dokunma ve işitme yoluyla kişiler üzerinde yıkıcı etkilenmeler meydana getiren bozulmalar” şeklindeki tanımı ise¹⁰¹ kirliliğe ve kirliliğin insanlar üzerindeki olumsuz etkilerine vurgu yapan bir tanımdır.

⁹⁷ Fehmi Yavuz, Ruşen Keleş, *Çevre Sorunları*, s. 257-259.

⁹⁸ Hasan Ertürk, *Çevre Bilimlerine Giriş*, s. 49-65.

⁹⁹ Nükhet Yılmaz Turgut, *Çevre Politikası ve Hukuku: Karşılaştırmalı İnceleme*, 2. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara 2012, s. 4.

¹⁰⁰ Ediz Hun, “Canlı Çevrenin Dünü, Bugünü ve Yarını”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 25.

¹⁰¹ S. Erol Uluğ, “Çevre Kirlenmesinin Boyutları”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 17.

Çevre kirlenmesi, asıl olarak insanın oluşturduğu yapay çevrenin doğal çevreyi olumsuz yönde etkilemesi sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁰² Bu olumsuz etkiler Hiçyılmaz'ın belirttiği gibi insanın koku alma, dokunma, işitme ve görme duyularını etkilemektedir. Görme duyusunu etkileyen kirlenme, çok yakın bir zamanda çevre sorunları arasında gösterilmeye başlanan ve görüntü kirliliği, görsel kirlilik, görsel kirlenme gibi adlandırmalarla ifade edilen kentsel bir çevre sorunudur.

3. Görsel Kirlenmeyle İlgili Kavramsal Çerçeve

Bir kentsel görüntünün güzel ya da çirkin oluşu kişiden kişiye değişebilir. Ancak kentlerdeki yeşil alan azlığı, doğallığını kaybetmiş mekânlar, düzensiz biçimler, dış cephe görünümündeki karmaşa, renk uyumsuzluğu, olumsuz grafikler, gelişigüzel atılmış atıklar, monoton ve sıkışık yapılaşma gibi durumların insanları rahatsız ettiği genel olarak kabul edilebilecek bir değerlendirmedir.¹⁰³ Bu başlık altında öncelikle görsel kirlenmenin tanımı yapıldıktan sonra nedenleri ve görsel kirlenmeyi oluşturan unsurlar sınıflandırılarak incelenecektir. Ardından görsel kirlenmenin insanlar üzerindeki ne tür etkileri olduğu araştırılacaktır.

3.1. Görsel Kirlenmenin Tanımı

Beş duyumuzdan göz tarafından algılanabilen söz konusu çevre sorununu ifade etmek amacıyla İngilizce'de "visual pollution" kavramı kullanılmaktadır. Visual pollution kavramı Türkçe'de görsel kirlenme, görsel kirlilik, görüntü kirliliği gibi birbirine benzer değişik adlarla ifade edilmektedir. TDK'ya göre görsel, "görme duyusuyla ilgili olan, görmeye dayanan", görüntü "manzara", kirlilik, "kirli olma durumu, pislik", kirlenme ise "kirlenmek işi" olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁴ Çalışmada alternatif söyleniş biçimleri arasından seçim yaparken "görmeye dayanan"ı ifade eden "görsel" ve kirliliği bir süreç olarak yansıtan "kirlenme"yi biraraya getiren "görsel kirlenme" kavramı tercih edilmiştir.

Mimarlık açısından görsel kirlenme, "genelde, doğal veya yapay çevre içinde yer alan, çoğu kez dolaylı olarak sergilenen ve bellekte olumsuz grafik simgeler bırakan, düzensiz biçimlenmelerin tümü" olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁵ Peyzaj mimarlığı açısından

¹⁰² Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal ...*, s. 141.

¹⁰³ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, "Görsel Kirlilik ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma", *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 16 (30)*: (2002), s. 28.

¹⁰⁴ Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5506c7766dea61.67058864>, (16.03.2015)

¹⁰⁵ Can Kumbaracıbaşı, "Çevre Kirlenmesinin Üçüncü Boyutu: Görsel Kirlenme", *Mimarlık 92/2*, s. 54.

bakıldığında, insanların çeşitli uğraşları ve çevrelerini tahrip etmeleri sonucu birtakım düzen bozuklukları ve çirkin görüntüler ortaya çıkmaktadır. “İnsanların ruhsal sağlıklarını etkileyen bu düzen bozuklukları ve çirkin görüntüler görsel kirlilik ya da görüntü kirliliği olarak adlandırılmaktadır.”¹⁰⁶ Halk sağlığı açısından tanımlanacak olursa, “fizik, çevre ve insanla ilgili eşyanın insan eliyle doğal çevre ve insan tabiatıyla uyumsuz ve sağlıklı insanları rahatsız edici hale getirilmesine, görüntü kirliliği” denmektedir.¹⁰⁷

Görsel kirlenme, kavramın barındırdığı sözcüklerin anlamından yola çıkarak en basit şekliyle, “görme duyusu yoluyla algılanabilen, ortamda olumsuz görüntüler ortaya çıkararak insanlarda kirlilik algısı yaratmaya yol açan süreçler” olarak ifade edilebilir. Görsel kirlenmenin sosyal bilimler açısından tanımını yapabilmek için kavramı kent ve çevre sorunlarıyla birlikte ele almak gerekir. Kavramı kentleşme açısından tanımlamak gerekirse, mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan özel bir durumunu ifade eden kentlerde, görme duyusuyla algılanabilen olumsuz görüntüler oluşturarak kirlilik algısı yaratan tüm süreçler görsel kirlenme olarak adlandırılabilir.

Görsel kirlenmenin pek çoğu insan faaliyetlerinden kaynaklı olan çok sayıda nedeni bulunmaktadır.

3.2. Görsel Kirlenmenin Nedenleri

Görsel kirlenmenin kırsal yerleşim alanlarına göre kentsel yerleşim alanlarında daha yoğun biçimde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bunun nedenleri olarak kentsel alanlardaki sayısal çokluk ve yoğunluk, çevresel etmenlerin daha karmaşık oluşu, sosyal yapı farklılıklarının fazlalığı gösterilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal bölgelerden kentlere doğru gerçekleşen yoğun göçler çarpık yapılaşmayı körüklemekte ve doğal alanların yapı alanlarına dönüşmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.¹⁰⁸ Görsel kirlenmenin nedenleri çok sayıda ve birbirleriyle bağlantılıdır. Bu nedenler; ekonomik, planlama ve uygulamadan kaynaklı ve eğitimle ilgili olmak üzere üç başlıkta incelenebilir.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel Kirliliğe Neden Olan Uygulamalar ve Çözüm Önerileri”, *TMMOB Çevre Mühendisleri Odası V. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi*, 2003, s. 500.

¹⁰⁷ Said Bodur, Rahim Kucur, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, *Çevre Dergisi*, Sayı: 12, 1994, s. 50.

¹⁰⁸ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 53-54.

¹⁰⁹ Ibid, s. 54.

3.2.1. Görsel Kirlenmenin Ekonomik Nedenleri

Görsel kirlenmenin ekonomik nedenleri arasında en başta hızlı sanayileşmenin getirdiği düzensiz kentleşme sorunları ile yerel yönetim gelirlerinin düzensiz kentleşmeyle mücadele için yetersiz kalması gelmektedir.

3.2.1.1. Hızlı Sanayileşme

Sanayinin hızlı geliştiği ülkelerde kentleşme de aynı hızla gelişmekte ancak yapılan planlamalar düzenli bir kentleşmenin sağlanması açısından yetersiz kalmakta ve sanayi alanları ile kentsel mekânlar içiçe geçmektedir.¹¹⁰ Sanayi alanlarındaki fabrikalar hem dış görünüşleri, bıraktıkları atıklar ve hurda yığınları, hem de çıkardıkları duman tabakaları nedeniyle görsel kirlenmeye yol açabilmektedirler. Fabrikalar bir yandan atıklarıyla bulundukları çevreye zarar verirken, öte yandan kendi işletmelerinin dış görüntülerine de önem vermeyerek, görsel kirlenmeye neden olabilmektedirler.¹¹¹

3.2.1.2. Yerel Yönetim Gelirlerinin Yetersizliği

Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının sınırlılığı, yatırım ve harcama önceliklerinin altyapı ve ulaşım gibi alanlara verilmesi sonucunu doğurmaktadır. Kentin görsel niteliklerinin iyileştirilmesi ise lüks olarak görülmektedir. Yerel yönetimlerin mali kısıtlılıkları hem yapılan çalışmaların görsel olarak bütünlüğe kavuşturulamamasına, hem de yapılması gereken çeşitli bakım ve onarım işlerinin yapılamamasına neden olmaktadır. Söz konusu çalışmalarda bitmişliğin sağlanması için sağlıklı fizibilite etütleri yapılmalı, bakım ve onarım işlerinin gerçekleştirilebilmesinin yanında yerel yönetimlerin yaptırım koyma ve uygulama gücünün arttırabilmesi için de kapsamlı planlar hazırlanmalıdır.¹¹²

Görsel kirlenmenin ekonomik nedenlerinin yanı sıra planlama ve uygulamadaki eksikliklerden kaynaklı nedenleri de bulunmaktadır.

3.2.2. Görsel Kirlenmenin Planlama ve Uygulamadan Kaynaklı Nedenleri

Görsel kirlenmenin planlama ve uygulamadan kaynaklı nedenleri arasında hızlı kentleşme, yasal eksiklikler, yanlış planlama kararları, denetim yetersizliği, yerel

¹¹⁰ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 505.

¹¹¹ “Çevre Kirliliğinin Baş Aktörleri Fabrikalar”, *İşte Sağlık: İş Sağlığı ve Güvenliği/ Çevre Ölçümleri*, Sayı: 8, Sonbahar 2009, s. 35.

¹¹² Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 55.

yönetimlerin duyarsızlığı, işlev dışı kullanımlar ile işçilik ve malzeme kalitesinin yetersizliği sayılmaktadır.

3.2.2.1. Hızlı Kentleşme

Birleşmiş Milletler'in verilerine göre, 2015 yılı itibariyle Türkiye'de nüfusun %75,1'i kentlerde yaşamakta, 2050 yılında bu oranın %87,3'e çıkması beklenmektedir. Dünya genelinde ise kentsel nüfus oranı %53,9 olup, 2050'de bu rakamın %13,3 puanlık artış ile %67,2 olması beklenmektedir.¹¹³ Kentleşmenin demografik yapı, istihdam, eğitim gibi birçok alanda getirdiği değişim kentlerin görünümüne olumlu ya da olumsuz biçimlerde yansımaktadır. Sadece kentleşme oranındaki artış bile kent dokusunu belirleyici bir unsurken, nüfus artış hızı, göç, doğurganlık oranı gibi birçok demografik gösterge de kentlerin görüntüsünü etkileyecek sonuçlar doğurmaktadır.

3.2.2.2. Yasal Eksiklikler

Türkiye'de planlama sürecine ilişkin mevzuatın temelinde İmar Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (İmar Affı Kanunu) gibi yasalar bulunmaktadır. Yasalardaki eksiklikler mesleki çevreler, akademisyenler ve siyasetçiler tarafından zaman zaman gündeme getirilmiş ancak somut sonuçlar alınamamıştır.¹¹⁴ Görsel kirlenmeyi önleyebilecek yasal düzenlemelerin ise zamanında ya da hiç yapılmaması, yapılsa da uygulanamaması, geri dönüşü çok zor sonuçlara yol açabilmektedir.¹¹⁵

3.2.2.3. Yanlış Planlama Kararları

Planlama sürecinde alınan yanlış kararlar olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Yanlış kararların başında planlama alanının ve kapsamının dar tutulması gelmektedir. Planlama aşamasında yanlış kararların alınmasını engellemek için aşamalı ve sistemli nazım plan - uygulama planları zinciri oluşturulması ve her aşamada denetimin zorunlu kılınması uzmanlar tarafından önerilmektedir.¹¹⁶

¹¹³ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Gözden Geçirme Notları 2012 Yılı Uluslararası Nüfus Göstergeleri, İktisadi Raporlama ve İstatistik Müdürlüğü, Sayı: U.17.2/407, 28 Şubat 2013, s. 1, 14.

¹¹⁴ Meral E. Ercan, "Kentlerimizin İçinde Bulunduğu Planlama ve Yönetim Sorunları", *Planlama*, Sayı 2, 2007, s. 69.

¹¹⁵ Can Kumbaracıbaşı, "Çevre Kirlenmesinin ...", s. 54.

¹¹⁶ Ibid.

3.2.2.4. Denetim Yetersizliği

Planlama sürecinin denetimi, yerel yönetimler ve meslek odalarının sorumluluğundadır. Denetimden kaynaklanan sorunların da ekonomik, politik, idari ve teknik boyutları bulunmaktadır. Özellikle mali olanakların kısıtlılığı sorunları büyük ölçüde arttırmaktadır.¹¹⁷ Denetim yetersizliği yapılan planlara uyulmaması sonucunu getirmekte, bu da yaşanan sıkıntıların boyutunu arttırmaktadır.

3.2.2.5. Yerel Yönetimlerin Duyarsızlığı

Kentlerin gelişmesinde ve kentlerdeki refah düzeyinin yükselmesinde yerel siyasetin büyük bir önemi bulunmaktadır. Pınarcıoğlu, yerel siyaseti, ortak yaşam çevresini, kenti geliştirmek ve güzelleştirmek olarak tanımlamaktadır. Yerel siyasetin kenti geliştiren, daha yaşanılabilir kılan kararlar alınması ve uygulanmasına yönelik olduğunu vurgulamaktadır.¹¹⁸ Oysa halkın yeterince bilinçli olmamasının da etkisiyle yerel yönetimler, kenti güzelleştirme konusunda yeterli duyarlılığı göstermemekte ve görsel kirlenme yaratan durumları görmezden gelebilmektedirler.¹¹⁹

3.2.2.6. İşlev Dışı Kullanımlar

Belirli bir amaca yönelik planlanmış mekânların başka bir amaçla kullanıma tahsis edilmesi görsel kirlenmeye yol açmaktadır. Yapılan işlev değişikliği genelde mekânla uyum sağlayamadığından hem kullanımda aksaklıklara yol açmakta, hem de görünüme zarar verebilmektedir. Bu durumun önlenbilmesinin yolu, ruhsata bağlama, yeniden projelendirme zorunluluğu gibi yasal düzenlemeler ve denetimdir.¹²⁰

3.2.2.7. İşçilik ve Malzeme Kalitesi

Kullanılan malzemedeki kalitesizlik ve işçilik düzeyinin düşüklüğü görsel olumsuzlukların oluşmasında önemli bir etkidir. Malzeme seçiminde belirli standartları sağlamak amacıyla yasal düzenlemeler gerçekleştirilmesi ve denetimin sağlanması daha kaliteli malzeme kullanımına önemli katkı sağlayabilir. Nitelikli işçilik elde edebilmek amacıyla teknik eğitime ağırlık verilmesi de getirilen diğer bir öneridir.¹²¹

¹¹⁷ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 54.

¹¹⁸ Nihal Şirin Pınarcıoğlu, Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2011, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s. 135.

¹¹⁹ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 501.

¹²⁰ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 54-55.

¹²¹ Ibid, s. 54.

3.2.3. Görsel Kirlenmenin Eğitimle İlgili Nedenleri

Çoğu zaman insan eylemleri sonucu ortaya çıkan görsel kirlenmenin eğitimle de bağlantısını kurmak mümkündür. Görsel kirlenmenin eğitimle ilgili nedenleri olarak eğitim ve genel kültür eksikliği ile teknik eğitim düzeyinin düşüklüğü gösterilmektedir.

3.2.3.1. Eğitim ve Genel Kültür Eksikliği

İnsanlar yaşadıkları kentsel mekânla sürekli etkileşim içindedir. Kentlerin ve kentsel mekânların oluşumunda ve biçimlenmesinde insan etkinliklerinin etkisi çok fazladır.¹²² Kenti oluşturan unsurlardan biri fiziksel çevre ise diğeri de insanın şekillendirdiği kültürel çevredir.¹²³ Karşımıza çıktığında kişisel zevklerle ilgili olduğunu düşündüğümüz çeşitli beğeni ölçüleri, aslında aile ve eğitim sistemi tarafından bireylere aktarılan değerler olarak gösterilmektedir.¹²⁴ Geray, eğitimin toplumdaki temel işlevlerinden birinin, doğal ve toplumsal çevreyi değiştirmek ve geliştirmek olduğunu hatırlatmaktadır.¹²⁵

Bu nedenle kentlerin görselini, içinde yaşanan kültürün de etkilediğini ve şekillendirdiğini ifade etmek mümkündür. Kent deyince öncelikle yerel kültür öne çıkmakta ancak ulusal ve evrensel kültür de kentleri şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Mumford, kenti, “bir toplumun kültürünün ve erkinin yoğunlaştığı yer, zamanın bir ürünü, birikimi” olarak tanımlamaktadır.¹²⁶

Bu nedenle, eğitim ve bilinç yoksunluğunun, görsel kirlenmede büyük payı bulunmaktadır. Bu durum, kişisel kararların uygulanmasını gerektiren durumlarda olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Kentsel mekânlarda gerçekleştirilen her uygulamanın yasa ve yönetmeliklerde ayrıntısıyla düzenlenebilmesi mümkün değildir. Toplumdaki eğitim düzeyinin yükselmesi düzenli bir çevrenin oluşturulmasında önemli bir role sahiptir. Çevrenin bir bütün olduğu, çevrenin doğal ve yapay elemanları arasında denge kurmak gerektiği unutulmamalı; giyimde ve evlerde uygulanmaya çalışılan temizlik ve düzen anlayışı dış mekânlara da taşınmalıdır. Orta öğretim programları yenilenerek ve kitle

¹²² Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 501.

¹²³ Eyüp G. İsbir, *Şehirleşme ve Meseleleri*: ..., s. 93.

¹²⁴ Ayşe Öncü, “‘İdealinizdeki Ev’ Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, (çev. Leyla Şimşek, Nilgün Uygun), (der. Ayşe Öncü, Petra Weyland) *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, (içinde), 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 89.

¹²⁵ Cevat Geray, “Çevre İçin Eğitim”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 1992, s. 223.

¹²⁶ Ruşen Keleş, “Kent ve Kültür Üzerine”, *Mülkiye*, Cilt: XXIX, Sayı: 246, 2005, s. 9.

iletişim araçları kullanılarak görsel kirlenmenin ortadan kaldırılmasının her bireyin görevi olduğu hatırlatılmalıdır.¹²⁷

3.2.3.2. Teknik Eğitim Düzeyinin Düşüklüğü

İnsan eliyle yapılan yapılar, bilginin zekâ ile biraraya gelmesini gerektirir. Ayrıca söz konusu yapılarda çeşitli aletler ve malzemeler kullanılarak teknik bir çalışma da söz konusudur.¹²⁸ Bu nedenle kişisel kararları alan bireyler kadar, bu kararları uygulayan teknik elemanların da yeterli eğitime sahip olması önemlidir.

3.3. Görsel Kirlenmeyi Oluşturan Unsurlar

Görsel kirlenmenin yansımaları bina kısımlarındaki ya da kentsel mekânlardaki detaylarda olduğu kadar kentin tümünde de gözlenebilir. Monoton ve yoğun yapılaşmanın olduğu, yeşilin ve orjinal karakterin bulunmadığı ortamlar, orantısız kat sayılarına sahip bakımsız binalar ve kötü planlanmış ulaşım sistemleri görsel kirlenme yaratmaktadır. Buna ek olarak, tekerlekli çöp bidonları, tabelalar, bina kısımlarındaki ve kentsel mekânlardaki yön işaretleri, kentlerin giriş ve çıkışlarındaki büyük reklam panoları, elektrik direkleri ve telleri, trafo binaları, telefon kabloları, binaların dış duvarlarına takılmış klimalar ve uydu çanakları da görsel kirlenme oluşturan unsurlar arasındadır.¹²⁹ Aslında görsel kirlenmeye neden olan unsurlar insan faaliyetlerinin hemen hemen her durumuna eşlik edebilmektedir. Ancak kentsel kirleticilerin olumsuz sonuçlara yol açarak insan algısını bozmak için belirli seviyeleri aşması gerekmektedir.¹³⁰

Görsel kirlenmeyi oluşturan unsurlar hem doğal çevrede, hem kent alanlarında karşımıza çıkabilmektedir. Bunlar doğadaki istenmeyen görüntüler ve kentlerdeki kirli görüntüler olarak sınıflandırılmaktadır. Ayrıca görsel kirlenmeye etki eden diğer kirlenme çeşitleri de bulunmaktadır.

¹²⁷ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 55.

¹²⁸ Halil Yılmaz, “Bina Kavramına Hukuksal Yaklaşım”, (ed. Ayşegül Mengi), *Ruşen Keleş’e Armağan: Kent ve Planlama: Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 2007, s. 411.

¹²⁹ Demet Yılmaz, Ayşe Sağsöz, “In The Context of Visual Pollution: Effects to Trabzon City Center Silhouette”, *Asian Social Science*, Vol. 7, No. 5, May 2011, s. 99.

¹³⁰ Yevhen Voronych, “Visual Pollution of Urban Space in Lviv”, *Space & Form*, 20/2013, s. 312.

3.3.1. Doğadaki İstenmeyen Görüntüler:

Doğadaki istenmeyen görüntüleri üç başlık altında ifade etmek mümkündür. Bunlar üç maddede toplanmaktadır:¹³¹

- Yanmış orman alanları
- Erozyon sahaları
- Kirletilmiş kıyı ve sular

3.3.2. Kentlerdeki Kirli Görüntüler

Kentlerdeki kirli görüntüler¹³² çok sayıda olup, bunlardan bazılarını sıralamak gerekirse şöyledir:

- Hasar görmüş tarihi doku
- Yeşil alan eksikliği
- Monoton ve içiçe yapılaşma
- Cam ve beton yığını çok katlı binalar
- Mimari özellikleri farklı ve uyumsuz yapılar
- Dış cephe görüntülerindeki karmaşa (bakımsız kiremit, çatı ve bacalar, sağır duvarlara açılan pencereler, farklı renk ve malzemelerle kapatılan balkonlar, bölgesel boyamalar, doğrama değişiklikleri, klimalar, çanak antenler, baz istasyonları)
- Kentlerin içinde kalan sanayi alanları
- Enkazlar (afet ve savaşların yol açtığı yıkıntı alanları)
- Düzensiz trafik
- Otopark sorunu
- Gelişigüzel atıklar (teknigine göre uzaklaştırılamayan ve depolanmayan katı atıklar ve çöpler)
- Düzensiz çöp sahaları
- İşyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmiş, bakımsız yaya kaldırımları ve yollar

¹³¹ Said Bodur, Rahim Kucur, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, s. 50.

¹³² Said Bodur, Rahim Kucur, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, s. 50; Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 501-503; Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Görsel Kirlilik ve ...”, s. 30-33; Deniz Çelik, Sebahat Açıksoz, “Tarihi Kentlerde Kent ...”, s. 60; Tülün Paşalıoğlu Özer, Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Uygun seçilmeyen cansız elemanlar (sık aralıklı ve farklı ölçülerdeki levhalar ve işaret panoları, belirtilen yerlere asılmayan ve izin süresinde toplanmayan afişler ve pankartlar, bakım ve onarımı yapılmamış elektrik ve telefon direkleri, üstten geçen teller, renk ve şekil bütünlüğü taşımayan diğer sokak elemanları, bir standart gözetilmeden kullanılan reklam panoları ve ticari tabelalar, çeşitli boy ve ebatta ya da tahrip olmuş çöp kutuları)
- Gecekondular

3.3.3. Görsel Kirlenmeye Etki Eden Diğer Kirlenme Çeşitleri

Görsel kirlenmeye etki eden diğer kirlenme çeşitleri üç ana başlık altında toplanabilir. Bunlar¹³³;

- Hava kirliliği (evsel ısınmadan, endüstriyel tesislerden ve motorlu taşıtlardan atmosfere salınan yanma kaynaklı kirleticilerin¹³⁴ kentte oluşturduğu koyu renkli sis tabakası, yapılarda yarattığı tahribat, renk kaybı, kirli görünüm)
- Işık kirliliği (kullanılmayan alanların aydınlatılması ya da kullanılan alanlarda gereğinden fazla aydınlatma yaratılması sonucu görüş koşullarında bozulma)¹³⁵
- Yüzeysel su kirliliği (Evsel ve endüstriyel atıksuların arıtılmadan doğrudan denize deşarj edilmesi sonucu su üzerinde yüzen atıkların yarattığı bulanıklık ve kirli görünüm)¹³⁶

Hem doğadaki, hem de kentlerdeki söz konusu düzensizliklerin insanlar üzerinde çok sayıda olumsuz etkisi bulunmaktadır. Çünkü “insanın çevresinden bağımsız varolması mümkün değildir: İnsan ve çevre birbirlerini karşılıklı etkilerler.”¹³⁷

3.4. Görsel Kirlenmenin İnsanlar Üzerindeki Etkileri

İnsan çevresinin önemli bir kısmını, insan yapısı mimari ve kentsel çevre oluşturmaktadır. Yarattığı çevre ve bu çevrenin ne yönde değişmekte olduğu, insanın da ne

¹³³ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Görsel Kirlilik ve ...”, s. 31.

¹³⁴ Özgür Zeydan, Yılmaz Yıldırım, “Zonguldak Bölgesinde Çevre Sorunlarının Nedenleri ve Çözüm Önerileri”, *I. Karadeniz’de Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu*, Trabzon 2007, s. 334.

¹³⁵ Zeki Aslan, Sermin Onaygil, “Işık Kirliliği ve Enerji Tasarrufu”, 18. Enerji Tasarrufu Haftası Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi, 1999 Ankara. <http://www.tug.tubitak.gov.tr/dokumanlar/isik_kirliligi/tasarruf.html>, (13.07.2015)

¹³⁶ Özgür Zeydan, Yılmaz Yıldırım, “Zonguldak Bölgesinde Çevre ...”, s. 336-337.

¹³⁷ Olcay İmamoğlu, “Psikolojik Açıdan İnsan-Çevre İlişkileri”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 191.

yönde değişmekte ve gelişmekte olduğunun göstergesidir. Britanyalı devlet adamı Winston Churchill, bu durumu, “önce biz binalarımızı şekillendiririz sonra da binalarımız bizi şekillendirir” sözüyle anlatmıştır.¹³⁸ Yaşadığımız mekân sadece eylemlerimizi gerçekleştirdiğimiz bir alan değil, aynı zamanda eylemlerimizi ve kişiliğimizi şekillendiren alandır. Olumsuz mekân şartları bireyler üzerinde hem fiziksel hem ruhsal sağlık problemleri yaratmaktadır.¹³⁹ Güzel bir çevre ise insanlarda güzel duygu ve düşüncelerin yeşermesini, yaşama sevincinin ve gücünün artmasını sağlayabilir. Güzel bir çevrede yaşamak insanlararası ilişkileri de olumlu yönde etkileyebilmektedir.¹⁴⁰

Çevrenin fiziki yapısını olumsuz etkileyen ve bazı işlevlerin yerine getirilmesini engelleyen görsel kirlenme, bireyler üzerinde dolaylı psikolojik etkiler doğurabilmektedir. Fiziksel bir engel oluşturmadığı için bu etkiler çoğu kez bilinçaltına itilse de, bireylerin algılama biçimlerine bağlı olarak az veya çok iz bırakmaktadır.¹⁴¹ Daha önemli görünen diğer çevre sorunları arasında çok fazla dikkat çekmemekle birlikte, görsel kirlenme aslında insanların ruhsal durumlarını etkilemesi açısından önem taşımaktadır.¹⁴²

Görsel kirlenmenin insan sağlığı üzerinde çeşitli olumsuz etkileri bulunmaktadır. Düzensiz bir ortam insanlarda konsantrasyon eksikliğine ve hoşnutsuzluğa yol açmaktadır. Düzensizlik dikkat dağılmasının yanı sıra isteksizlik ve verimsizlik gibi sonuçlar da doğurmaktadır. Karmaşanın adaptasyon güçlüğü, sinirlilik, öfke, davranış bozukluğu gibi sonuçları olmaktadır. Öte yandan tekdüzelik uyarılmada ve düşünce çeşitliliğinde azalma gibi etkiler ortaya çıkarmaktadır. Sürekli hoş olmayan manzaralara maruz kalmak ise kötümserlik, yaşama sevincinde azalma ve psikosomatik rahatsızlıklarda artış gibi etkiler yapabilmektedir.¹⁴³

Ancak bireylerin görsel kirlenmeye ilişkin tepki verme süreci oldukça yavaştır. Hatta tepki verme sürecinin uzunluğu, bireylerde ve toplumda tepkisizliğe de dönüşebilmektedir. Bu durumun uzun dönemde alışkanlığa, sonrasında ise bir tür bağışıklığa dönüşmesi

¹³⁸ Ibid, s. 191, 197.

¹³⁹ Turhan Yörükân, “Giriş”, (der. ve Yayına Hazırlayan Turhan Yörükân), *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, (içinde) Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005, s. 2-3.

¹⁴⁰ Olcay İmamoğlu, “Psikolojik Açıdan ...”, s. 201.

¹⁴¹ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin ...”, s. 54.

¹⁴² Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 500.

¹⁴³ Said Bodur, Rahim Kucur, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, s. 50.

kaçınılmaz olmakta, ortaya toplum ve çevre sağlığı açısından hoş olmayan sonuçlar çıkabilmektedir.¹⁴⁴

Kentsel peyzajın insan faaliyetleri sonucu bozulmaması, görsel kirlenme bir sorun olarak ortaya çıktığındaysa bu sorunla mücadele edilmesi için alınması gereken önlemler uzun vadeli ve bütüncül çabaları gerektirmektedir. Bazı ülkelerde görsel kirlenmeyi önlemek için sıkı kısıtlamalar getirilirken bazı ülkeler gerekli önlemleri almada henüz yolun başındadır. İkinci bölümde bazı ülkeler ve Türkiye’de görsel kirlenmenin durumu ve konuyla ilgili alınan önlemler incelenecektir.

¹⁴⁴ Savaş Al, “Su Depoları ve Güneş Kollektörlerinin Çevreye Görsel Etkisi”, *II. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi ve Sergisi, MMO 95’Teskon/ Genogo*, 1995, s. 949.

BÖLÜM II

BAZI ÜLKELER İLE TÜRKİYE'DE GÖRSEL KİRLENME

Kentsel estetik, çeşitli fiziksel ve ekonomik kaynakların insan yetenekleriyle bileşiminden ortaya çıkan bir olgudur. Kentsel peyzajda güzel kavramı hâkim güncel gerçeklik tarafından sınırlandırılmaktadır.¹ Bir kentin görsel kalitesi de, yer aldığı ülkenin ve toplumun ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel şartlarının bir sonucu olarak değişebilmektedir. Bu nedenle görsel kirlenmenin ortaya çıkış şekli ülkeden ülkeye, toplumdaki topluma farklılık gösterebilmektedir.

1. Bazı Ülkelerde Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat ve Uygulamalar

Kuzey Avrupa ülkesi Finlandiya'da kent planlaması ve estetiği alanında yapılmış bir çalışma, bu ülkedeki kent planlamasının kentsel tasarımı da kapsadığını ortaya koymaktadır. Ülkede değişik yöntemlerle oluşturulmuş, farklı görünümlere sahip estetik kalitesi yüksek farklı çevreler bulunmaktadır.² Finlandiya'da planlama ile tasarım arasında kurulan bu ilişki, Avrupa kentlerinin görsel niteliği konusunda bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Ancak söz konusu ilişki, Finlandiya'nın hatta Avrupa'nın sınırlarını aşan bir yaklaşımın ürünüdür.

Kentsel bölgelerde estetik varyasyona (çeşitleme, farklılık, değişiklik, değişkenlik) rehberlik ve kontrol sağlamayı amaçlayan en bilinen yaklaşımlardan biri Design Review (Tasarım İncelemesi) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa, Almanya, İsveç, İtalya, Hollanda, İspanya ve Japonya gibi birçok ülkede uygulamaya konmuştur. Amacı bir mekânda estetiği korumak ve geliştirmek olan Tasarım İncelemesi yaklaşımı, vitrinlerin, reklamların ve bina cephelerinin estetik varyasyonlarının kontrolü esaslarını içermektedir. Sokak görüntüsünün görsel kalitesine zarar verebilecek en önemli faktörlerden biri olarak ticari tabelaları gören bu yaklaşım mağaza vitrinlerinin, reklamlarının ve sergilerinin fiziksel karakteristiklerinin kontrolüne ilişkin bazı esaslar

¹ Rolf Sternberg, "The Urban Aesthetic In Comparative Perspective", s. 70. <http://msaag.org/wp-content/uploads/2013/04/12_Sternberg.pdf>, (23.07.2015)

² Hanna Mattila, "Kentsel Estetik: Kuramsal Bakış Açısı ve Finlandiya'daki Kent Planlamasının Çağdaş Örnekleri", (çev. Olgu Çalışkan), *Planlama*, 2005/3, s. 86, 91.

getirmektedir. ABD’de gerçekleştirilen bir çalışma, bu ülkede uygulanan Tasarım İncelemesi kurallarının büyük çoğunluğunun ticari tabelaların kontrolüyle ilgili olduğunu, bunları binaların yüksekliğini düzenleyen kuralların izlediğini göstermiştir. Aynı zamanda renk varyasyonu, materyal gibi bina cephelerinin fiziksel karakteristiklerine ilişkin bazı düzenlemeler de mevcuttur.³

Estetik kontrollerin başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayan önemli bir faktör de yerel halkın desteğidir.⁴ Sağlıklı bir kent peyzajı ve görsel çevrenin oluşumu, toplumdaki bireylerin aktif katılımı ile sağlanabilir.⁵ Kentte yaşayanların ve ticari faaliyette bulunanların desteği olmadan bir kentin estetik kalitesini arttırmak zordur. Çünkü yerel halk, kentin görsel dokusuna etki eden en önemli aktörlerden biridir.

Konuyla ilgili benimsenen yaklaşımların ve sağlanan halk desteğinin yanında, görsel kalitenin korunması amacıyla hukuki önlemlerin de alınması zorunludur. Avrupa’da 1990’lı yıllardan itibaren bu amaçla ortak bir yaklaşım benimsenmiştir. Avrupa peyzajlarının korunması, geliştirilmesi, planlanması ve yönetimi konularında ilk sözleşme, hazırlık çalışmalarına 1994’te başlanan ve Avrupa Konseyi tarafından 2000 yılında imzaya açılan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’dir.⁶ Türkiye dâhil 19 ülke tarafından imzalanan Sözleşme, 2003’te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’de onaylanıp ardından Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

1.1. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Mart 2004 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Peyzaj Sözleşmesi⁷ peyzajı, “insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan bir alan” olarak tanımlanmakta; peyzaj korunmasını, yönetimini ve planlanmasını geliştirmek ve peyzaj konularında Avrupa işbirliğini düzenlemeyi amaçlamaktadır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi’nin Önsöz’ünde şu gerekçelere yer verilmiştir:

“Bu metnin imzacısı olan Avrupa Konseyi üyesi Devletler, Peyzajın kültürel, ekolojik, çevreyle ilgili ve sosyal alanlarda, önemli bir kamu yararı rolü olduğunu, ekonomik faaliyetler için elverişli ve korunması, yönetimi ve

³ Adriana Portella, *Visual Pollution: Advertising, Signage and Environmental Quality*, Ashgate Publishing, England 2014, s. 89-90.

⁴ Ibid, s. 90.

⁵ Can Kumbaracıbaşı, “Çevre Kirlenmesinin Üçüncü Boyutu: Görsel Kirlenme”, *Mimarlık* 92/2, s. 55.

⁶ Hikmet Yavaş, “Avrupa Peyzaj Sözleşmesi”, (ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş, Mustafa Görün), *Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi*, (içinde) Birleşik Yayınları, İzmir 2004, s. 92.

⁷ *Avrupa Peyzaj Sözleşmesi*, Avrupa Konseyi, 1 Mart 2004. <http://www.civilscape.eu/civilscape/var/www/downloads/coe-176/elc_turque.pdf>, (23.09.2015)

planlamasının iş imkânı yaratılmasına katkı sağlayabilecek bir kaynak oluşturduğunu not ederek; Peyzajın yerel kültürlerin biçimlenmesine katkısı bulunduğunun ve Avrupa doğal ve kültürel mirasının insan refahı ve Avrupalı kimliğinin sağlamlaştırılmasına katkıda bulunan temel bir bileşeni olduğunun farkında olarak; Peyzajın her yerdeki insan için kırsal alanlarda ve şehir dışında, bozulmuş alanlarda ve aynı zamanda yüksek kaliteli alanlarda, sıradışı güzelliğiyle tanınmış alanlarda ve aynı zamanda günlük alanlarda yaşam kalitesinin önemli bir parçası olduğunu kabul ederek; Tarım, ormancılık, endüstriyel ve maden üretim tekniklerindeki ve bölgesel planlama, şehir planlaması, ulaştırma, altyapı, turizm ve dinlenmedeki gelişmelerin ve daha genel bir düzeyde dünya ekonomisindeki değişikliklerin birçok durumda peyzajların dönüşümünü hızlandırdığını not ederek; Toplumun yüksek kalitedeki peyzajlardan yararlanma ve peyzajların gelişmesinde etkin bir rol oynama isteğine yanıt vermeyi dileyerek; Peyzajın bireysel ve sosyal refahın anahtar bir ögesi olduğuna ve korunmasının, yönetiminin ve planlanmasının toplumdaki herkese haklar ve sorumluluklar getirdiğine inanarak; ...Avrupa peyzajlarının kalitesinin ve çeşitliliğinin ortak bir kaynak oluşturduğunu ve korunması, yönetimi, planlanması için işbirliği yapmanın önem taşıdığını kabul ederek; Münhasıran Avrupa'daki tüm peyzajların korunmasına, yönetimine ve planlanmasına hasredilmiş yeni bir düzenleme sağlanmasını arzu ederek; aşağıdaki hususlarda anlaşılmıştır.”

Benimsenen ortak yaklaşımlar ve uluslararası alanda yürürlüğe konmuş hukuki düzenlemelere karşın, her ülkenin görsel kirlenmeyle ilgili yaşadığı sorunlar ve bu sorunlar için ürettiği çözüm önerileri farklıdır. Görsel kirlenme kavramına verilen anlam da her ülkenin yaşadığı sorunlara göre değişiklik göstermekte, konuyla ilgili olarak ülkelerin mevzuatı ve uygulamaları farklılıklar içermektedir.

1.2. Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar

Kent estetiği ve peyzajı konusundaki duyarlılığın ve mevzuatın gelişmiş olmadığı ülkelerde görsel kirlenme ile ilgili yaşanan sorunlar, bu sorunlarla ilgili kavramlaştırmalar ve sorunlara getirilen çözümler, kuralların oturmuş olduğu ülkelere göre daha farklıdır. Bazı ülkelerde görsel kirlenme ticari tabela ve levhalarla sınırlıyken bazı ülkelerde kentlerdeki düzensiz yapı stoğu bile görsel kirlenme oluşturabilmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların odaklandığı alanlar da bu doğrultuda farklılık gösterebilmektedir. Görsel kirlenmeyi engellemeye yönelik yaklaşımların ve mevzuatın yeterli olmadığı durumlarda sorunun boyutu büyümekte, çözüm için ise pratik yöntemler geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Portella, 2014 tarihli “Visual Pollution: Advertising, Signage and Environmental Quality” adlı çalışmasında, İngiltere ve Brezilya'daki bazı tarihi ve ticari kent merkezlerindeki ticari işaret ve tabelalara odaklanmaktadır. Çalışma, İngiltere'deki Oxford

kenti ile Brezilya'nın güneyindeki Rio Grande do Sul eyaletinin Gramado ve Pelotas kentlerindeki caddeleri karşılaştırmaktadır. Oxford'daki caddelerin genel görünümü tarihi mirası korumak için ulusal ölçekte konulmuş kurallarla denetlenirken Gramado'da cadde görünümleri kenti Brezilya'nın İsviçresi olarak pazarlamayı amaçlayan yerel stratejilerin ürünüdür. Pelotas'ta ise düzensiz cadde görünümleri kontrol altında değildir.⁸

Alınan önlemlere bağlı olarak Oxford'da ve Gramado'da ticari cadde cepheleri ticari işaretler ve binalar açısından düzenlidir. Oxford'da ticari cadde cepheleri korunmuş tarihi binalar ile karakterize edilmişken Gramado'da üretilmiş bir karakter hâkimdir. Pelotas'ta ise ticari cadde cepheleri ticari işaretler ve binalar açısından düzensizdir ve bu ortamdan zarar görmüş tarihi binalar ile karakterizedir.⁹

Portella ele aldığı konuya bağlı olarak, 2014 tarihli çalışmasında görsel kirlenmeyi tarihi kent merkezlerinin görsel kalitesinin, binaların cephelerinde ve kamusal mekânlarda yer alan ticari işaretler ve tabelalar nedeniyle bozulması olarak değerlendirmektedir.¹⁰ Bu değerlendirme, görsel kirlenme sorununun tabela ve levhalarla sınırlandırılmasına bir örnektir. Portella 2008'de gerçekleştirdiği başka bir çalışmada ise görsel kirlenmenin yaygın verilen örnekleri arasında ticari işaretler ve reklam panolarının yanı sıra, çöp, grafiti, telefon hatları ve direklerini de saymıştır.¹¹

İngiltere'de reklamların tasarımı hakkında temel kurallar The Town and Country Planning (Control of Advertisements) Regulations - Şehir ve Bölge Planlama (Reklamlar Kontrolü) Yönetmeliği (2007) ile düzenlenmiştir. Şehir ve Bölge Planlama (Reklamlar Kontrolü) Yönetmeliği, reklam kontrol sisteminin temel amacını, kentler, kasabalar ve kırsal kesimde çekici bir ortam görüntüsü elde etmede açık hava reklamcılığının olumlu katkısını sağlamak olarak açıklamaktadır. Her ne kadar pek çok tabela açıkça izin alınmadan kullanılabilse de, yerel otoriteler açık alan reklamlarının öne çıkanları üzerinde kontrol gücüne sahiptir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak ulusal ticari tabela kontrolü yaklaşımı tüm İngiltere'de şehirlerde, kasabalarda ve köylerde uygulanmaktadır. Bu durum

⁸ Paulo Rui Anciaes, "Book Review: Visual Pollution: Advertising, Signage and Environmental Quality by Adriana Portella". <<http://blogs.lse.ac.uk/lsereviewofbooks/2014/05/27/book-review-visual-pollution-advertising-signage-and-environmental-quality-by-adriana-portella/>> (14.08.2015)

⁹ Adriana Portella, "The Effects of Commercial Signs on Users' Sense of Visual Quality in Historic City Centers of Different Urban Contexts", 2008, s. 38. <http://edra.org/sites/default/files/publications/EDRA39-Portella_1.pdf> (03.11.2015)

¹⁰ Adriana Portella, *Visual Pollution: ...*, s. 4.

¹¹ Adriana Portella, "The Effects of ..." s. 36.

yerel otoritelere tabelaların estetik varyasyonunu kontrol etmede ve özellikle de koruma alanlarında tarihi karakterin korunmasında yardımcı olmaktadır. Normların genel kavramlaştırması tüm ülke çapında aynı olsa da, yerel otoriteler tarafından her alanın yerel karakteri ile uyumlu olarak bazı spesifik düzenlemeler de hazırlanmıştır.¹²

Mimari ve ticari tabelalarla oluşturulan ortamın yerel planlar tarafından kontrol edilen fiziksel yönleri arasında reklamlar ve vitrinler, karakter, içerik, ortam, morfoloji (yapıbilimi), kimlik, eklemeler, sokak görüntüsü, modern tasarım, cephe, stil, zenginlik ve görsel ilgi, materyaller, teras manzarası, oranlar, fenestrasyon (pencere düzeni), detaylandırma, renkler, ritim, silüet profili, yerleşim, yatay ve dikey vurgu ve doku sayılabilir.¹³

İngiltere'deki Leeds, Dartmouth, Exeter, Bath, Oxford, York gibi kentler, vitrinlerin, reklamların, ticari tabelaların yerel otoritelerce boyut, renk, şekil, yazı stili ve malzemeleri bakımından denetime tabi tutulduğu yerlere örnektir. Denetimlerin amaçları arasında görsel olarak aşırı yüklenmeyi önlemek, sosyal, ekonomik ve ticari canlılığı teşvik etmek, kentlerin yerel karakterini güçlendirmek ve görsel kalitesini korumak, tarihi binaların estetik kompozisyonunu gözetmek, daha çok ziyaretçi çekerek kentleri turizm destinasyonu haline getirmek, kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamak gibi nedenler bulunmaktadır.¹⁴

Portella ve diğer çalışmalarda, Brezilya'nın birçok tarihi kentinde ticari levha ve tabelalar ile mimari arasındaki ilişkinin, kentlerin görsel kalitesini düşürdüğü sonucuna varılmaktadır. Brezilya'da tarihi şehirlerde ticari işaretlerin kontrolü için ulusal bir düzenleme yoktur. Ancak çok az tarihi şehirde yerel ticari tabela kontrol politikası bulunmaktadır. Bunlar iki gruba ayrılabilir. Bazı tarihi şehirlerde ticari tabela denetimleri, vitrin ve reklamların neden olduğu görsel kirlenme bir sorun haline geldiği zaman yerel otoriteler tarafından tasarlanmış ve uygulanmıştır. Daha az örnekte görsel kirlenme bir sorun haline gelmeden yerel yönetimler tarafından ticari tabela düzenlemeleri tasarlanmış ve benimsenmiştir.¹⁵

Brezilya'da görsel kirlenme ile ilgili en radikal önlemlerden biri, ülkenin nüfusu 11 milyonu aşan en büyük kenti Sao Paulo'da alınmıştır. Bu kentte açık hava reklamları

¹² Adriana Portella, *Visual Pollution: ...*, s. 92-94.

¹³ Ibid, s. 89.

¹⁴ Ibid, s. 119-120.

¹⁵ Ibid, s. 78, 107.

yasadışı olarak kabul edilmiştir. “Temiz Kent Yasası” toplu taşımada reklamı yasaklamış ve mağaza tabelalarında ne görünebileceğini katı bir şekilde düzenlemiştir. Büyükşehir yerel meclisinin Eylül 2007’de verdiği bu karar firmaların güçlü tepkilerini harekete geçirirken, kent sakinleri bu girişimin ardından Sao Paulo’nun daha güzel ve temiz bir kent haline geldiğini kaydetmiştir. Kentin reklamsız halini örnek alarak ve başarısından esinlenerek Rio de Janeiro, Porto Alegre ve Brasilia’da da benzer önlemler tartışılmıştır.¹⁶

2013 tarihli “Visual Pollution of Urban Space in Lviv” adlı çalışmasında Doğu Avrupa ülkesi Ukrayna’yı inceleyen Voronych, görsel kirlenme yaratan durumlar arasında reklam panolarını, ulaşım mimarisini, ulaşım araçlarını (sıkışıklık ve park etme), iş, eğitim, turizm kaynaklı kalabalığı ve perakende, eğlence, politik, dini amaçlı geçici yapıları da saymaktadır. Lviv’de Euro 2012 Futbol Şampiyonası öncesinde, yetkililer bölgesel tren istasyonunun karşısında bulunan çarşı caddesi boyunca reklam düzenini sağlamak istemiştir. Bu amaçla reklam kullanımına sınırlama getirilmesi planlanmıştır. Ancak bölgede faaliyet gösteren 200 küçük dükkân sahibi için kural getirmenin zorluğundan dolayı tabelaları düzenlemek yerine caddenin görünümünü iyileştirmek ve düzenli park yerleri yaratmak için cadde boyunca ağaçlar dikme yoluna gidilmiştir.¹⁷

Enache, Moroza ve Purice’in Orta Avrupa ülkesi Romanya’da gerçekleştirdiği 2012 tarihli “Visual Pollution: A New Axiological Dimension of Marketing?” adlı çalışmada görsel kirlenme, daha da geniş açıdan ele alınarak, peyzajda insanın görme duyusuna ve ruhuna etkileriyle algılanabilir biçimde ortaya çıkan hasar olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada ayrıca çevremizdeki bize zevk vermeyen ve ruhsal olarak bizi olumsuz etkileyen her şey görsel kirlenme olarak adlandırılmakta ve görsel kirlenmeyle mücadele etmek için bazı ülkelerde alınan önlemlerden söz edilmektedir. Buna göre Norveç Bergen’de 1990 yılından bu yana konuyla ilgili sert kısıtlamalar uygulanmaktadır. Çek Cumhuriyeti aşırı neon kullanımından kaynaklanan görsel kirlenme ile ilgili bir dizi önlem almıştır. Moskova Belediyesi açık hava reklamlarının boyutunu azaltmak için bir yönetmelik yürürlüğe sokmuştur.¹⁸

Enache, Moroza ve Purice’in çalışmasında Beijing (Pekin) görsel kirlenmeyle mücadelenin öncüsü olarak gösterilmektedir. Bu kentte herhangi bir sokak reklam

¹⁶ Elena Enache, Cristian Moroza, Suzana Purice, “Visual Pollution: A New Axiological Dimension of Marketing”, 2012, s. 824-825. <<http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2012/n2/125.pdf>> (18.08.2015)

¹⁷ Yevhen Voronych, “Visual Pollution of Urban Space in Lviv”, *Space & Form*, 20/2013, s. 310-312.

¹⁸ Elena Enache, Cristian Moroza, Suzana Purice, “Visual Pollution: ...”, s. 822, 824.

düzenlemesi yapılırken, öncelikle faydasını ya da kirletici rolünü, kentsel alanla uyumunu, yoğun trafik olan kalabalık alanlarda sürücülere olası etkisini ortaya koyan özel bir komisyon tarafından incelenmekte ve ancak bundan sonra onaylanmaktadır.¹⁹

ABD’de, kentlerin görsel kalitesini arttırmak için eylemler düzenleyen yerel toplulukların gücü 20. yüzyılın başından beri fark edilmeye başlanmıştır. 1913’te Hawaii sakinleri kentin görsel karakterini korumayı amaçlayan ‘Outdoor Circle’ grubunu kurmuşlardır. Bu grup tarihi mirasa zarar veren vitrin ve reklamları belirleyerek ifşa etmiş, ayrıca ticari tabelalarla reklamı yapılarak kentin görsel kalitesine zarar veren tüm ürünleri boykot etmiştir. Sonuç olarak bu tabelalardan sorumlu şirketler kâr kaybını önlemek için vitrinlerini ve reklamlarını kentin yerel karakterini dikkate alarak tasarlamaya başlamışlardır. Bu olaydan bugüne birçok Amerikan şehirde ticari işaretleri kontrol etme amaçlı çeşitli kurallar kabul edilmiştir. 1978 yılında, ticari kent merkezlerinin görsel kalitesini korumak için ‘National Coalition to Preserve Scenic Beauty’ (Doğal Güzelliği Korumak için Ulusal Koalisyon) olarak bilinen Amerikalı bir grup kurulmuştur. Günümüzde ‘Scenic America’ olarak tanınan bu grup, Tasarım İnceleme kuralları ve ticari işaretlerle ilgili diğer düzenlemeler üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir.²⁰

1960’larda Vermont, ABD’de ticari tabelaların yol açtığı görsel kirlenmenin en üst derecede olduğu eyalet olarak belirlenmiştir. Bu durum, bu eyaletteki kentlerin ekonomik ve sosyal canlılığına zarar vermiştir. Çoğu turistin görünüş olarak Vermont’tan daha hoş olarak değerlendirilen yerlerde zaman ve para harcamayı tercih etmesi kenti olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle 1968’de Vermont eyalet yetkilileri, kamusal alanlarda yerel karakter ve görsel kalitenin korunması için ticari tabelaları kontrol etmek amacıyla normlar belirlemiştir. Bu normlar vitrinlerin ve reklamların yükseklik, büyüklük, şekil, renk ve malzeme gibi fiziksel özelliklerinin varyasyonu ile ilgilidir. 1997 yılında yapılan bir çalışma yerel halkın bu düzenlemeleri desteklediğini ve Vermont’taki kentlerin görsel kalitesini geliştirmek amacıyla gerekli olduğunu kabul ettiğini göstermiştir.²¹

ABD’de levhaların boyutu ve sayısına, sokaktaki evlerin sayısı gibi çeşitli ölçütlere göre bir sınırlama getirilmektedir. Belli alanlarda sadece küçük levhalara izin verilmektedir. Alaska ve Maine gibi eyaletlerde kısmen ya da tamamen yasaklanmış olan

¹⁹ Ibid, s. 824.

²⁰ Adriana Portella, *Visual Pollution: ...*, s. 90.

²¹ Ibid, s. 91-92.

açık hava reklamları, yaklaşık 1.500 şehirde yasaklanmıştır.²² Ayrıca kentlerde görsel kirlenmeyi önlemek, ticari tanıtım levhalarını düzenlemek ve denetlenmek amacıyla, “Estetik Denetim Kurulları” oluşturulmuştur.²³

ABD’de Virginia eyaletindeki Fairfax kenti için hazırlanan yıllık çevre raporu, görsel kirlenme ile ilgili olarak yol işaretlerine odaklanmış ve sigara izmaritleri, çöpler, çöplükler, mezbeleler, hurdalıklar gibi görsel kirlenmenin diğer önemli unsurlarını daha sonra tartışmak üzere bir kenara koymuştur.²⁴ 2014 yılında yayınlanan yeni bir raporda ise tabela ve levhalar, reklam panoları, çöpler, çöplükler, mezbeleler, hurdalıklar da tartışmaya dâhil edilmiştir.²⁵

Mısır’da Kahire ve İskenderiye, ticari tabela ve levhaların çokluğunun keşmekeşe yol açtığı ve tarihi kentin görünüşünün yarattığı hoşnutluğu azalttığı örnekler olarak gösterilmektedir.²⁶

2. Türkiye’de Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat ve Uygulamalar

Türkiye’de kentlerde yaşanan görsel kirlenmeyle ilgili farkındalık ve yazın 1990’lara kadar uzanırken, mevzuat ve uygulama çalışmaları 2000’li yıllarla birlikte başlamıştır. Son yıllarda konuya verilen önemin gittikçe arttığı, ilgili kanunlara konuyla ilgili hükümler eklenmeye başlandığı, görüntü kirliliği ile ilgili yasal düzenleme çalışmalarının hızlandığı ve kentlerde görsel kirlenmenin önüne geçebilmek için önlemler alındığı görülmektedir. Ancak yaşanan sorunun büyüklüğüyle kıyaslandığında, yapılan çalışmaların henüz yolun başında olduğunu söylemek mümkündür.

2.1. Türkiye’de Görsel Kirlenme ile İlgili Mevzuat

Anayasa’nın 56. maddesine göre,

“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.”

²² Elena Enache, Cristian Morozan, Suzana Purice, “Visual Pollution: ...”, s. 824.

²³ Ebru Çubukçu, Gözde Ekşioğlu Çetintahra, Ceyda Sarıca, “Şehirlerde Görsel Kirlilik Önlenebilir mi? Ticari Tanıtım Levhalarının Sayısı ve Rengi Üzerine Deneysel Bir Çalışma”, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(4), 2010, s. 388.

²⁴ “Annual Report on the Environment, Chapter IX: Noise, Light, Pollution and Visual Pollution”, 2012, s. 395. <http://www.fairfaxcounty.gov/dpz/eqac/report2012/9_2012_are_noise_light_visual.pdf> (19.08.2015)

²⁵ “2014 Annual Report on the Environment, Chapter IX: Noise, Light, Pollution and Visual Pollution”, 2014, s. 440. <http://www.fairfaxcounty.gov/dpz/eqac/report2014/noise_light_pollution_and_visual_pollution.pdf> (19.08.2015)

²⁶ Adriana Portella, *Visual Pollution: ...*, s. 76.

2.1.1. Çevre Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler

Çevre Kanunu²⁷ Anayasa’nın 56. maddesini biraz daha ayrıntılandırarak çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi için görevli ve yükümlü kıldığı aktörleri saymıştır. 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun (2006 yılında değiştirilen) 3. maddesine göre,

“Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları (STK) olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler. ... Çevrenin korunması, çevrenin bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanlarındaki her türlü faaliyette; Bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve STK ile işbirliği yaparlar.”

Aynı kanunun (2006 yılında değiştirilen) 30. maddesine göre,

“Çevreyi kirleten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir.”

Çevre Kanunu’nda görsel kirlenme ile ilgili doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kanunun çevrenin korunması için alınmasını öngördüğü önlemleri görsel kirlenme açısından yorumlamak mümkün görünmektedir. Kanun maddeleri geniş biçimde yorumlandığında, görsel kirlenmenin önlenmesinden, alınacak önlemlere ve belirlenen esaslara uyulmasından başta idare, meslek odaları, birlikler ve STK’lar olmak üzere herkes yükümlü tutulabilir. Ayrıca kanunun 30. maddesinden, görsel kirlenmeye neden olarak çevreyi bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkesin, ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebileceği sonucu da çıkarılabilir. Bunun yanında Çevre Kanunu görsel kirlenmeye etki eden kirlenme çeşitlerinden hava kirliliği ile ilgili düzenlemeler içermektedir. Kanunun (2006 yılında getirilen) ek 6. maddesine göre,

“Hava kalitesinin korunması ve hava kirliliğinin önlenmesi için, ulusal enerji kaynakları öncelikli olmak üzere, Bakanlıkça belirlenen standartlara uygun temiz ve kaliteli yakıtların ve yakma sistemlerinin üretilmesi ve kullanılması zorunludur. ...”

“Bakanlıkça, belirlenen temiz hava politikalarının il ve ilçe merkezlerinde uygulanması ve hava kalitesinin izlenmesi esastır.”

Çevre Kanunu aynı zamanda (2006 yılında değiştirilen) 20. maddesinde hava kirliliğine yol açan faaliyetlerde bulunanlar için çeşitli para cezaları öngörmüştür.

²⁷ Çevre Kanunu, TBMM, 9 Ağustos 1983.

2.1.2. İmar Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler

3194 sayılı İmar Kanunu²⁸ madde 12’ye göre, imar planlarında gösterilen cephe hattından önde bina yapılamaz. Ayrıca İmar Kanunu madde 21’e göre,

“Belediyeler veya valilikler mahallin ve çevrenin özelliklerine göre yapılar arasında uyum sağlamak, güzel bir görünüm elde etmek amacıyla dış cephe boya ve kaplamaları ile çatının malzemesini ve rengini tayin etmeye yetkilidir. Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce yapılmış olan yapılar da bu hükme tabidir.”

İmar Kanunu’nun köylerde yapılacak yapılar ve uyulacak esasları belirleyen (2013 yılında değiştirilen) 27. maddesine göre, Belediye ve mücavir alanlar dışında köylerin köy yerleşik alanlarında, civarında ve mezralarda yapılacak yapı ruhsatı aranmayan yapıların etüt ve projelerinin valilik tarafından incelenmesi, muhtarlıktan yazılı izin alınması ve bu yapıların yöresel doku ve mimari özelliklere, fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olması zorunludur. Ayrıca madde 8’e 2013 yılında getirilen ek maddede, gerek duyulan köylerde köy tasarım rehberleri hazırlanarak uygulamaya sokulması da mevzuata eklenmiştir. Düzenlemeye göre,

“Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir. Köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır.”

İmar Kanunu madde 39’da yer verilen yıkılacak derecede tehlikeli yapılar ile ilgili önlemler de görsel kirlenme ile ilişkisi açısından değerlendirilebilir. Kanuna göre,

“Bir kısmı veya tamamının yıkılacak derecede tehlikeli olduğu belediye veya valilik tarafından tespit edilen yapıların sahiplerine tehlike derecesine göre bunun izalesi için belediye veya valilikçe on gün içinde tebligat yapılır. Yapı sahibinin bulunmaması halinde binanın içindekilere tebligat yapılır. Onlar da bulunmazsa tebligat varakası tebliğ yerine kaim olmak üzere tehlikeli yapıya asılır ve keyfiyet muhtarla birlikte bir zabıtla tespit edilir.”

“Tebliğati müteakip süresi içinde yapı sahibi tarafından tamir edilerek veya yıktırılarak tehlike ortadan kaldırılmazsa bu işler belediye veya valilikçe yapılır ve masrafı %20 fazlası ile yapı sahibinden tahsil edilir.”

“Alakalının fakruhali tevsik olunursa masraf belediye veya valilikçe bütçesinden karşılanır. Tehlike durumu o yapı ve civarının boşaltılmasını icabettiriyorsa mahkeme kararına lüzum kalmaksızın zabıta marifetiyle derhal tahliye ettirilir.”

Yıkılacak derecede tehlikeli yapılarla ilgili önlemler asıl olarak halk sağlığını

²⁸ İmar Kanunu, TBMM, 3 Mayıs 1985.

ilgilendiriyorsa da, söz konusu yapılar aynı zamanda görsel kirlenme de yaratmaktadır. Söz konusu maddeye dayanarak görsel kirlenme yaratan yıkılacak durumda yapılarla ilgili önlemler almak mümkündür.

İmar Kanunu, 40. maddesinde kamunun selameti için alınması gereken tedbirleri düzenlemiştir:

“Arsalarda, evlerde ve sair yerlerde umumun sağlık ve selametini ihlal eden, şehircilik, estetik veya trafik bakımından mahzurlu görülen enkaz veya birikintilerin, gürültü ve duman tevlid eden tesislerin hususi mecra, lağım, çukur, kuyu; mağara ve benzerlerinin mahzurlarının giderilmesi ve bunların zuhuruna meydan verilmemesi ilgililere tebliğ edilir.”

“Tebliğde belirtilen müddet içinde tebliğe riayet edilmediği takdirde belediye veya valilikçe mahzur giderilir; masrafı %20 fazlasıyla arsa sahibinden alınır veya mahzur tevlit edenlerin faaliyeti durdurulur.”

İmar Kanunu’nun 40. maddesinde sözü geçen enkaz ve birikintiler için alınacak önlemler, enkaz ve birikintilerin umumun sağlık ve selametini ihlâl etmesinin yanı sıra; şehircilik, estetik veya trafik bakımından mahzurlu görülmesi durumunda da söz konusudur. Bu durumda görsel kirlenme yaratan enkaz ve birikintiler konusunda söz konusu kanun hükmüne dayanarak önlem alınmasının olanaklı olduğu söylenebilir.

İmar Kanunu kentlerde görsel kirlenme yaratan unsurlardan biri olan otopark sorunu konusunda da düzenleme getirmiştir. Madde 37’ye göre,

“İmar planlarının tanziminde planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçlar gözönünde tutularak lüzumlu otopark yerleri ayrılır.”

“Otopark ihtiyacı bulunan bina ve tesislere lüzumlu otopark yeri tefrik edilmedikçe yapı izni, otopark tesis edilmedikçe de kullanma izni verilmez.”

“Kullanma izni alındıktan sonra otopark yeri, plana ve yönetmelik hükümlerine aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez. Bu fıkra hükmüne aykırı hareket edildiği takdirde ilgili idarece yapılacak tebligat üzerine en geç üç ay içerisinde bu aykırılık giderilir. Mülk sahibi tebligata rağmen müddeti içerisinde gerekli düzeltmeyi yapmaz ise, belediye encümeni veya il idare kurulu kararı ile bu hizmet ilgili idarece yapılır ve masrafı mal sahibinden tahsil edilir.”

İmar Kanunu’nun 44. maddesinde ise

“Otopark ayrılması gereken bina ve tesisler ile diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikte tespit edilir.”

“Otopark yapılmasını gerektiren bina ve tesislerin neler olduğu, otopark ihtiyacının miktar, ölçü ve diğer şartları ile bu ihtiyacın nasıl tespit olunup giderileceği ise, bu yönetmelikte belirtilir.”

3194 sayılı İmar Kanunu, ayrıca 42. maddesi uyarınca uygulanacak idari para cezaları için, “cezalandırmayı gerektiren aykırılığa konu yapı; ... çevre ve görüntü kirliliğine sebebiyet veriyor ise cezanın % 20’si ... hesap edilerek ilave olunur” hükmünü getirmiştir.

İmar Kanunu’nun görsel kirlenme ile doğrudan ilgili tek hükmü söz konusu hüküm olsa da, kanunda kent estetiğini koruma amaçlı çeşitli maddeler bulunmakta; hatta köyler için bile düzenleme getirilmektedir. Kanundaki yıkılacak derecede tehlikeli yapılar ile enkaz ve birikintilerle ilgili düzenlemeler görsel kirlenmeyi önleme amacıyla kullanılmaya elverişlidir. Kentlerde görsel kirlenme yaratan sorunlardan biri olan otopark sorunuyla da ilgili düzenleme getirilmiştir. Son olarak kanun, idari para cezasına konu olacak yapıların görsel kirlenmeye yol açması durumunda kesilecek cezanın %20 oranında arttırılmasını hükme bağlamıştır.

2.1.3. Belediye Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler

5393 sayılı Belediye Kanunu²⁹, “Belediyenin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinde belediyelere verilen görev ve sorumluluklar arasında şu hükümlere yer vermektedir:

“Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; ... çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, ...; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, ... ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır.”

Ayrıca,

“Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir.”

Söz konusu maddeye göre, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla kentsel altyapı, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, trafik, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar ile ilgili hizmetler belediyelerin görevleri arasındadır. Bunların yanında kültür, sanat, turizm, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi, kültür ve tabiat varlıklarının, tarihi dokunun, kent tarihi açısından önem taşıyan kentsel mekânların korunmasından da belediyeler sorumludur. “Belediyenin yetkileri ve imtiyazları” başlıklı 15. maddesinde ise şunlar sayılmıştır:

²⁹ Belediye Kanunu, TBMM, 3 Temmuz 2005.

“Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak.”...

“Reklâm panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek.”

“Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak.”

“Durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek.”

“Belediye mücavir alan sınırları içerisinde ... mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiğı ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek.”

Söz konusu maddeye göre, katı atıkların toplanması ve ortadan kaldırılması ile ilgili hizmetleri yapmak veya yaptırmak; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını, sıvılaştırılmış petrol gazı depolama sahalarını, inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirlemek, bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri almak, durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek; kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiğı bütün işleri yürütmek belediyelerin yetkisindedir. Ayrıca reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirmek ve mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiğinin gereklerini dikkate alarak yer seçim belgesi vermek imtiyazı da belediyelerin elindedir.

Belediye Kanunu’nun “Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı” başlıklı 2010’da değiştirilen 73. maddesine göre,

“Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon* alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine karşı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri

* İnsanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler. Bakınız TDK Güncel Türkçe Sözlük. <http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.567712f6_093192.16547758>, (20.12.2015)

uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması şarttır.”

Kentsel dönüşümle ilgili söz konusu düzenleme de belediyelere görsel kirlenme konusunda önlemler almak bakımından bir araç sunmaktadır. Düzenlemeye göre belediyeler rekreasyon alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm projeleri uygulayabilir.

2.1.4. Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda Görsel Kirlenme ile İlgili Hükümler

Belediye Kanunu’nda belediyelere verilmiş olan görevlerin bir kısmı, büyükşehir belediyesi olan yerlerde büyükşehir belediyelerinin görev alanına girmektedir. Bunlar arasında durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak ve meydanlardaki araç park yeri ve trafik düzenlemeleri, kültür ve tabiat varlıklarının korunması, halk sağlığını ve çevreyi etkileyen işyerleri ile ilgili önlem alınması vardır. Ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu³⁰ “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7. maddesinde şu hükümlere yer vermektedir:

“Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.” (2012’de değiştirilen maddeye göre) ...

“Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; ...”

“Katı atıkların kaynakta toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.” ...

“Yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettmek veya ruhsat vermek.” ...

³⁰ Büyükşehir Belediyesi Kanunu, TBMM, 10 Temmuz 2004.

“Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerinin talepleri hâlinde her türlü desteği sağlamak (2012’de değiştirilen maddeye göre).”

Büyükşehir belediyesi olan yerlerde ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri ise şunlardır:

“Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak.”

“Otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; ... mabetler ile sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.”

...

“Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak (2012’de getirilen ek maddeye göre).”

2013 yılında Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği taslağı hazırlanmış olmasına karşın henüz yönetmelik çıkmamıştır. 2014’te Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge ile yetinilmiştir.

2.1.5. Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Taslağı

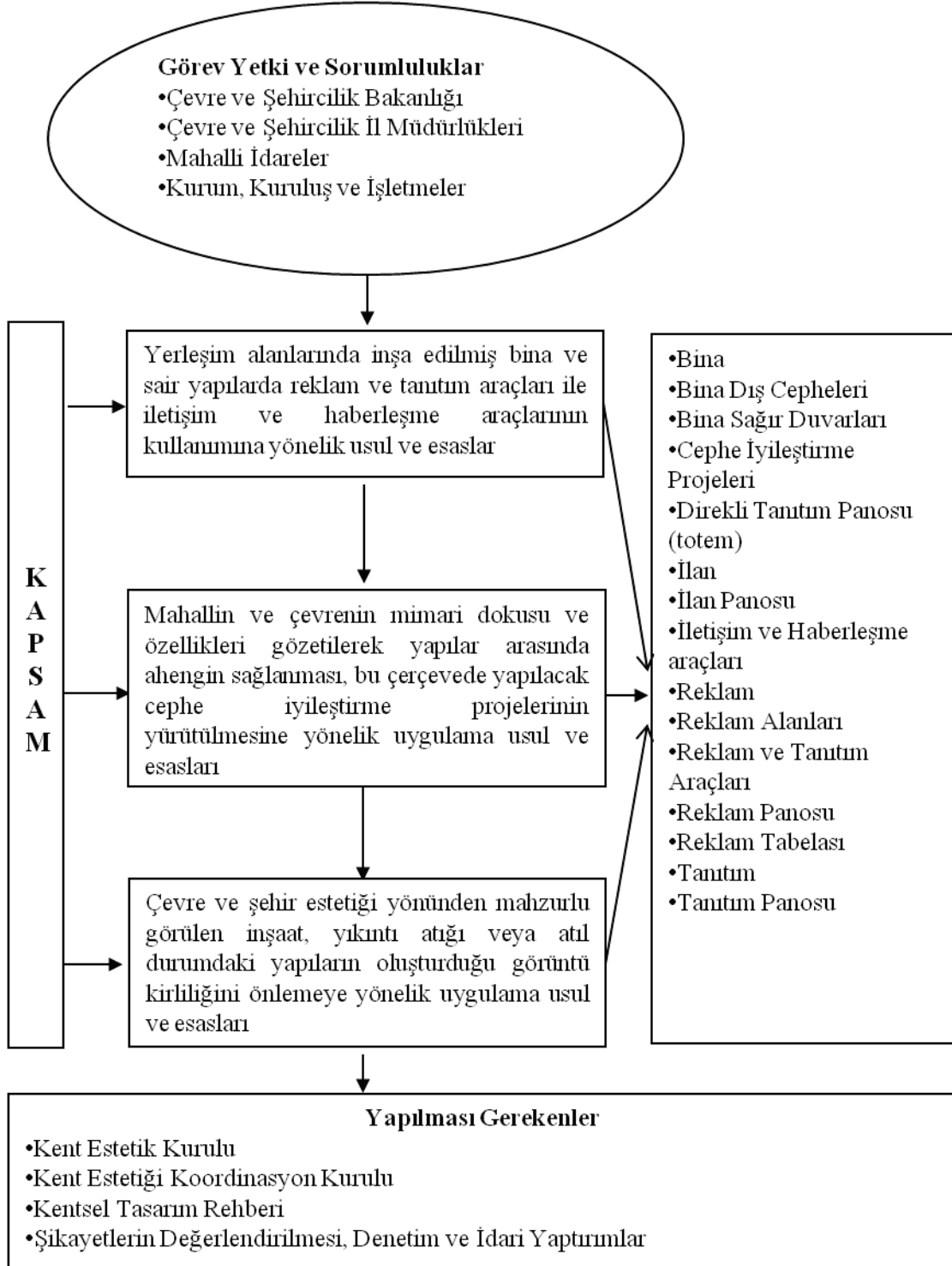
2013 yılında Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği taslağı³¹ hazırlanarak Görüş Bildirme formu ile birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü internet sitesine konmuştur. Taslak yedi bölümden oluşmaktadır. Taslakta Kent Estetiği Koordinasyon Kurullarına ve Kentsel Tasarım Rehberlerine yer verilmiştir. Yönetmeliğin amacı 1. maddede şöyle belirtilmiştir:

“Şehirleşme ve kent estetiği hedefleri gözetilerek düzenli bir kentsel çevrenin oluşturulabilmesi için, yerleşim alanlarındaki bina ve sair yapılarda görüntü kirliliğine yol açan uygulamaları önlemek üzere gerekli olan hukuki ve teknik esasları belirlemek.”

Yönetmelik görüntü kirliliğini “çevre ve şehir estetiğini olumsuz yönde etkileyen unsurlar neticesinde ortaya çıkan görsel kirlilik” olarak değerlendirmektedir. Yönetmeliğin kapsamı, sorumlu kıldığı kurumlar ve içindeki bazı tanımlar Şekil 2.1’de gösterilmiştir.

³¹ *Görüntü Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Taslağı*, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü. <<http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=269>> (01.07.2015)

Şekil 2.1: Şehirleşme ve Kent Estetiği Hedefleri

Kaynak: Görüntü Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Taslağı, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü.

Yönetmelik taslağına göre Bakanlık görüntü kirliliğinin önlenmesine yönelik program ve politikaları belirlemekle, mevzuatı hazırlamakla, yönetmeliğin uygulanması için gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Ayrıca yerel idarelerin görüntü kirliliğini önlemek amacıyla hazırladıkları projeleri değerlendirmek ve uygun görmesi halinde desteklemek, çevre ve şehir estetiği ile ilgili konularda gerektiğinde proje hazırlamak ve yürütmek de Bakanlığın görevidir.

2.1.6. Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge

19 Aralık 2014'te Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge³² yayınlanmıştır. Genelgenin başlıca hukuki dayanağı Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Belediye Kanunu'nun 15. maddesinde Belediye'ye verilen reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirme yetkisi, genelgenin yasal dayanaklarından biridir. Diğer dayanak Belediye Kanunu'nun 51. maddesinde yer almaktadır:

“5393 sayılı; ‘Belediye zabıtası, beldede esenlik, huzur, sağlık ve düzenin sağlanmasıyla görevli olup bu amaçla, belediye meclisi tarafından alınan ve belediye zabıtası tarafından yerine getirilmesi gereken emir ve yasaklarla bunlara uymayanlar hakkında mevzuatta öngörülen ceza ve diğer yaptırımları uygular.”

Bir diğer dayanak da Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesinde Büyükşehir Belediyesi'ne verilen görevlere gönderme yapmaktadır:

“Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek: kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak: ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek: meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.”

Söz konusu yasal dayanaklar doğrultusunda getirilen hükümler, mevcut ve yeni yapılaşmalarda, yol güzergâhlarında ve kaldırımlarda görüntü kirliliğinin önüne geçilebilmesi ve kentlere görsel kimlik kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Buna göre, mevcut ve yeni yapılaşmalarda getirilen hükümler şunlardır:

³² *Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge*, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü, 19 Aralık 2014.

“Cephelerde konumlanacak panjur, kepenk, klima, aydınlatma ekipmanları, reklam panosu ve tanıtıcı tabelaların büyüklükleri, konum, renk, şekil, boyutları ve yazı biçimlerinin belirlenmesi”,

“Uydu antenlerinin binaların arka cephe çatılarına monte edilmesi; balkon, ön, yan ve arka duvarlara anten monte edilmemesi”,

“Binalara aynı amaca yönelik çok fazla sayıda anten kurdurulmaması, anten sayısını asgari seviyede sağlamak için merkezi ortak anten sistemlerinin kullanılması”,

“Çatılarda estetik olarak yapı bütünlüğünü olumsuz etkileyen, uydu antenleri, reklam tabela ve panoları, klima, aydınlatma ekipmanları ile çatı rengi ve kullanılacak kaplama malzemeleri ile ilgili kıstaslar getirilmesi”,

“Görüntü kirliliği oluşturan duvar ve yapılardaki eksik boyaların tamamlanması”

Genelge yapılaşmayla ilgili olarak dış cephe görüntülerindeki karmaşaya ve uygun seçilmeyen cansız elemanların yarattığı sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamakta ancak görsel kirlenmeyi oluşturan önemli unsurlardan olan monoton ve içiçe yapılaşma, cam ve beton yığını çok katlı binalar, mimari özellikleri farklı ve uyumsuz yapılar ile gecekondular konusunda hüküm getirmemektedir. Aslında söz konusu sorunlar sadece görsel sorunlar olmayıp kentte yaşayanların yaşam standartıyla yakından ilgilidir. Genelge hükümleri, görsel kirlenmeye pratik çözümler bulmayı amaçlayan hükümler olarak yorumlanabilir.

Genelgede yol güzergâhlarında alınması gereken önlemler şöyle belirtilmiştir:

“Yol boyu otopark düzenlemelerinde görüntü kirliliğini engelleyecek ve otopark kullanımına katkı sağlayacak şekilde cep ve peyzaj düzenlemelerinin yapılması”,

“Aydınlatma, yönlendirme, ağaçlandırma çalışmalarında engelsiz ve engelli erişimini olumsuz etkileyen uygulamaların yeniden düzenlenmesi, bu konuda uygulamaya esas ilke kararları alınması ve tip uygulamalar geliştirilmesi”,

“Yangın riski oluşturacak şekilde, elektrik direklerine reklam, afiş vb. materyallerin asılmasının önlenmesi”,

“Şehiriçi ana arterler ile şehrin giriş-çıkış yol kenarlarında ışıklı reklam ve tanıtım tabelaları, totemler ve benzeri uygulamaların görsel ulaşımı engellemeyecek ve sürüş güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde düzenlenmesi”,

“Şehir içi ulaşım yönlendirme levhalarının etkin yönlendirme sağlayacak, trafiği ve görsel erişimi sağlayacak şekilde standartlara uygun olarak tasarlanması”

Genelgede ayrıca, toplu taşıma araçlarını durakları ile giriş noktaları ile şu hüküm bulunmaktadır:

“Metro, tramvay gibi toplu taşıma araç durakları ve buralara giriş noktaları ile otobüs, dolmuş durak yerlerinin yolcu ve ulaşım güvenliğini tehlikeye atmayacak şekilde gerekli peyzaj elemanları kullanarak görsel algısının iyileştirilmesi, bu gibi yerlerde kullanılan malzeme ve tasarım ile bu iyileşmenin desteklenmesi.”

Yol güzergâhlarında alınması gereken önlemler özellikle otopark sorunu ve uygun seçilmeyen cansız elemanlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Toplu taşıma araçlarının durakları ve giriş noktalarında ise hem peyzaj elemanlarının hem de tasarımın kullanımıyla görsel algının iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Kaldırımlarda ise aşağıdaki önlemlerin alınması gerekmektedir:

“Aydınlatma, yönlendirme, ağaçlandırma çalışmalarında, engelsiz ve engelli erişimini olumsuz etkileyen uygulamaların yeniden düzenlenmesi, bu konuda tip uygulamalar geliştirilmesi”,

“Kaldırım ve yol boyu uygulamalarında, fiziksel erişimle birlikte görsel erişimi engelleyici uygulamaların da yapılmaması”,

“Peyzaj düzenlemelerinin, öncelikle yayaların, engellilerin ulaşımı ve araçların sürüş güvenliğini tehlikeye atmayacak ve görüntü kirliliğini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi”,

“Görsel ulaşımı engellemeyecek reklam panoları, yönlendirme levhaları, bina giriş saçakları, tanıtıcı tabelalar ve bunların sabitleneceği aparatların büyüklükleri, konum, renk, şekil, boyutları ve yazı biçimleri kriterlerinin belirlenmesi için gereken çalışmalar ivedilikle yürütülmesi, iş ve işlemlerin belirtilen hususları gözeterak gerçekleştirilmesi.”

Kaldırımlarda alınması gereken önlemler de uygun seçilmeyen cansız elemanlarla ilgili görülmektedir. Hükümdeki ifadelerden kaldırımların ve yolların işyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmesinin önlenmeye çalışıldığı da anlaşılmaktadır. Ayrıca yine hükmün ifadesinden, görsel kirlenmenin yanı sıra yayaların ve engellilerin fiziksel erişimini ve ulaşımını, araçların da sürüş güvenliğini sağlamak amacını taşıdığı anlaşılmaktadır.

Genelgede yazında yer alan görsel kirlenme ile ilgili bazı konulara değinilmemiştir. Bunlar arasında yeşil alan eksikliği, kentin içinde kalan sanayi alanları, enkazlar, düzensiz trafik, gelişigüzel atıklar, düzensiz çöp sahaları gibi sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlardan bir kısmı sadece görsel kirlenme ile sınırlı olmayan sorunlardır. Genelgede

“Ülkemizi uluslararası düzeyde temsile imkân sağlayan, insan odaklı yaşanabilir şehirlerin oluşturulabilmesi için idarelerce yukarıda sayılan tedbirlerin alınması, bu tedbirler kapsamında gerekli düzenlemelerin yapılması, düzenlemeler kapsamındaki yapılaşmaların denetlenmesi” gerekliliğinden söz edilmektedir.

Genelgede, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na görüntü kirliliği ile ilgili da tedbir alma, izleme ve denetleme görevleri verilmiş ve bu konuda gerekli koordinasyon ve işbirliğinin yürütüleceği belirtilmiştir. Buna göre, "644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin "Görevler" başlıklı 2. maddesinin birinci fıkrasının

"(a) bendinde yer alan "Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair, imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek...." hükmü ve 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (o) bendinde yer alan "Yerleşik alanlarda bina ve sair yapılarda görüntü kirliliğine yol açan uygulamaları önleyici tedbirler almak" hükümleri ile Bakanlığımıza görüntü kirliliğini önleyici tedbirler almak ve bu uygulamaları izleme ve denetleme görevi verilmiş olup, bu konuda Bakanlığımızca gerekli koordinasyon ve işbirliğinin yürütülebileceği bilinmelidir."

Genelge kapsamında, şehirlerde görüntü kirliliğinin önüne geçilebilmesi için gerekli kararların alınması ve yapı ruhsatı, yapı kullanma izni ve işyeri açma ve çalışma izni uygulamalarının söz konusu kararlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi hususunda gereğinin yapılması büyükşehir il ve ilçe belediyelerinden talep edilmiştir.

Varolan ve geliştirilmekte olan ulusal mevzuatın yanı sıra, Türkiye'nin bazı kentlerinde görsel kirlenmeyle mücadele etmek amacıyla çalışmalar da yapılmaktadır.

2.2. Türkiye'nin Bazı Kentlerinde Görsel Kirlenme ile İlgili Uygulamalar

Son yıllarda Türkiye'nin bazı kentlerinde görsel kirlenmeyi önlemeye yönelik çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu amaçla yerel yönetimler tarafından yönetmelikler hazırlanmakta, Kentsel Tasarım Birimleri ve Estetik Kurullar oluşturulmaktadır. Bu bölümde Türkiye'nin bazı kentlerinde görsel kirlenme konusunda gerçekleştirilen çalışmalar ve yapılan eleştiriler incelenecektir.

2.2.1. İstanbul

Türkiye'de görsel kirlenmenin en yoğun yaşandığı kentlerin başında İstanbul gelmektedir. İstanbul'da görsel kirlenmeye yol açan nedenlerin birçoğunu görmek mümkündür. Bu nedenle kentteki görsel kirlenmeyle mücadele etmek amacıyla Büyükşehir Belediye Başkanlığı bünyesinde Kentsel Tasarım Müdürlüğü, İlçe Belediye Başkanlıkları'nda Kentsel Tasarım Birimleri kurulmuştur. 2014 yılında çıkarılan Reklam İlan ve Tanıtım Yönetmeliği, kentteki reklam, ilan, tanıtım uygulamalarını düzenlemeyi ve söz konusu uygulamaların yol açabileceği görüntü kirliliğini ortadan kaldırarak kent estetiğine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

İstanbul'un dünyaya açılan yüzü sayılabilecek Beyoğlu, kentte görsel kirlenmeyle mücadele çalışmalarının başladığı ilk bölgelerden biridir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de desteklediği "Güzel Beyoğlu Projesi" kapsamında, 2001 yılında İstiklal Caddesi'ndeki işyerlerinin estetik olmayan ticari tanıtım levhaları değiştirilmeye başlanmıştır. Caddedeki tüm tanıtım levhaları ahşap zemin üzerine pirinç yazılı olacak şekilde düzenlenmiştir.³³

Beyoğlu ilçesinde 2004'te başlayan kentsel tasarım çalışmaları 2011 yılında oluşturulan Etüt ve Proje Müdürlüğü bünyesinde faaliyete geçen Kentsel Tasarım ekibi tarafından yürütülmektedir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda İstiklal Caddesi ve ara sokaklarında tarihi dokuya uymayan ve görsel kirlenmeye yol açan tabela, tente, klimalar kaldırılmış ve nasıl olmaları gerektiği konusunda işletmelere danışmanlık hizmeti verilmiştir. Konuyla ilgili olarak tebligat gönderilen işletmelerin standartlara göre düzenleme yapmasının istendiği, uyarıları dikkate almayanların tabelalarının zabıta ekipleri eşliğinde sökülerek yenilenmesinin sağlandığı yetkililer tarafından açıklanmıştır. Yapılan açıklamaya göre, 2004 yılından 2011 yılına kadar yaklaşık 7.000 binada çalışma yapılmış ve 4.000 bina ve işletmenin dış cephesinin yenilenmesi sağlanmış; tabela, tente, klima gibi eklentiler cephelere uygun duruma getirilmiştir.³⁴

Son yıllarda ise kentsel tasarım çalışmalarına tarihi dokunun korunması, kent silüetinin iyileştirilmesi, yeni yapıların tarihi dokuya uyumlu yapılması gibi amaçlar da eklenmiştir.³⁵ Ancak İstanbul'un bütünü dikkate alındığında Beyoğlu'nda gerçekleştirilen çalışmaların kentteki görsel kirlenmenin önüne geçilmesi için ne kadar yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili yönetmelik çıkarılan ve Estetik Kurul kurulan diğer birçok kentte de durumun çok farklı olmadığı söylenebilir.

2.2.2. Konya

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından çıkarılan Şehir Estetiği, Reklam, Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği,³⁶ kentte görsel kirlenmeye yol açan çeşitli uygulamaların önüne geçmek için bazı düzenlemeler getirmiştir. 09.08.2004 tarihinde 60 sayılı Belediye Meclis kararı ile kabul edilen yönetmelik,

³³ Ebru Çubukçu, Gözde Ekşioğlu Çetintahra, Ceyda Sarıca, "Şehirlerde Görsel Kirlilik ...", s. 388.

³⁴ "İstiklal'de Görüntü Kirliliğine Geçit Yok", *Etüt ve Proje Beyoğlu*, Beyoğlu Belediyesi Ücretsiz Yayını, 2011, s. 1, 21-22. <www.beyoglu.bel.tr/download/etutproje_beyoglu_gazetesi.pdf>, (01.12.2015)

³⁵ "Güzel Beyoğlu Projesi", *Beyoğlu Belediyesi*. <guzelbeyoglu.beyoglu.bel.tr>, (01.12.2015)

³⁶ *Konya Büyükşehir Belediyesi Şehir Estetiği, Reklam, Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği*, Konya Büyükşehir Belediye Meclisi, 9 Ağustos 2004.

“Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları ve Mücavir Alanları içerisinde Reklam, tabela, boş alan ve arsa kullanımının yol açtığı görsel kirliliği ortadan kaldırmayı, reklam asma ve ticari tabela kullanımını düzenlemeyi ve bu işleri yapan gerçek ve tüzel kişilerle kamu kurum ve kuruluşlarının uymak zorunda bulundukları esasları belirlemeyi” esas almıştır.

Yönetmelik; 5272 sayılı Belediye Kanunu, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 5216 Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 2863-3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun, bu kanunlarla ilgili uygulama yönetmelikleri ve diğer ilgili mevzuat hükümleri ile büyükşehir ve ilçe belediyelerinin yetki, görev ve sorumluluklarını belirleyen hükümleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Konya Büyükşehir Belediyesi Şehir Estetiği, Reklam, Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği, bina dış cepheleri ve sağır duvarlarına, ticaret, konut ve sanayi alanlarına, bina üstleri ve çatılarına, büfelere, inşaat alanlarına, ortak kamu kullanım alanlarına, elektrik direklerine, şehir giriş ve çıkışlarında karayolları kenarına, alt ve üst geçitlere, kaldırım ve yol üstlerine konulacak reklam panolarını düzenlemektedir. Bunun dışında sesli ve görüntülü reklamları, bez pankart ve afiş yerlerini, el ilanlarını, uçak, helikopter ve balon ile yapılacak reklamları, toplu taşıma araçları ve duraklarında yapılacak reklamları, cadde, sokak ve meydan tabelalarını içermektedir. Ayrıca yönetmelik sabit reklam panoları ile görüntü kirliliğine yol açan boş araziler için de düzenleme getirmektedir.

Yönetmelik, görsel kirlenme oluşturan unsurlardan uygun seçilmeyen cansız elemanlar, dış cephe görünümündeki karmaşa, gelişigüzel atıklarla ilgili hükümler getirmektedir. Görsel kirlenmeyi oluşturan diğer unsurlar arasında sayılan yeşil alan eksikliği, monoton ve içiçe yapılaşma, cam ve beton yığını çok katlı binalar, mimari özellikleri farklı ve uyumsuz yapılar, kentin içinde kalan sanayi alanları, enkazlar, düzensiz trafik, otopark sorunu, düzensiz çöp sahaları, işyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmiş yaya kaldırımları ve yollar, gecekondular yönetmelikte düzenlenmemiştir. Söz konusu sorunlar sadece görsel kirlenmeyle ilgili olmayıp kentin planlanması ve kentte yaşayanların yaşam standartlarıyla ilgili çok daha büyük boyutlu sorunlar olarak değerlendirilebilir.

Yönetmeliğin uygulanması için Konya kentinde Estetik Kurul oluşturulmuştur. Estetik Kurul’a, tanıtım elemanları ile kent mobilyalarının tip, şekil ve niteliklerinin

belirlenmesi, düzenlenmesi ve yapımı aşamasında görüş bildirme görevi verilmiştir. Estetik Kurul ayrıca şehirde görsel kirliliği önleyici çalışmalar yapabilecektir. Yönetmeliğin uygulanmasında gördüğü eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi veya yeni tekniklerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak da Estetik Kurul'un görevleri arasında sayılmıştır.

Ancak Konya'da yönetmeliğin çıkmasını izleyen yıllarda uygulanması konusunda çeşitli sıkıntılar yaşandığı basında çıkan haberlerde yer almıştır. Türk Mühendis ve Mimar Odalar Birliği (TMMOB) Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi tarafından 2010 yılında yapılan basın açıklamasında, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin yönetmeliği tam olarak uygulamadığı kaydedilmiştir. Açıklamada şu cümleler kullanılmıştır:

“Meselâ reklam panoları. Bu konuyla ilgili olarak Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Estetik Kurulu bulunuyor ve yönetmelik var. Ancak bu yönetmelik tam anlamı ile uygulanmıyor. Sadece reklam panoları değil, şehirdeki ticari işletmelerin tabelaları ile ilgili de çalışma yapılmalı. Elbette ki tanıtım billboardları olmalı, ancak bu şehrin estetiğine zarar vermemeli.”³⁷

TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi'nin internet sitesinde de şu bilgilere yer verilmektedir:³⁸

“Konya kentinde çevirme, koruma, destekleme, süsleme, yön gösterme gibi amaçlarla kullanılan donatı elemanlarının sayı ve çeşitliliğinin fazla olması ayrıca bulundukları alanın özelliğine form, materyal ve renk olarak uygun olmayan elemanların seçilmesi, görsel kirliliğe neden olan yanlış kullanımlarla sonuçlanmaktadır. Bazı işyerlerinin ve sokak satıcılarının, yaya kaldırımları ve yolları, satış yaptıkları ürünleri sergilemek amacıyla işgal ettikleri görülmektedir. Görüntü kirliliği yaratan bu duruma belediye yetkilileri yeterli yaptırımı uygulayamamaktadırlar. Reklam panoları ve ticari tabelaların çeşitli boyutlarda, ışıklı, ışiksiz, ayaklı, metal, ahşap, sabit veya bir yere asılabilen şekillerde bulunmaktadır.”

“İşyeri ve satış mağazalarının yoğun olarak bulunduğu yerlerdeki reklam panoları ve ticari tabelaların çok çeşitli olması ise kullanım açısından da çeşitliliği getirmekte ve bütünlüğü bozmaktadır. Görüntü kirliliğinin önlenmesi amacıyla Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından "Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Bu yönetmelik Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları ve mücavir alanları içerisinde reklam, tabela, boş alan ve arsa kullanımının yol açtığı görsel kirliliği ortadan kaldırmayı, reklam asma ve ticari tabela kullanımını düzenlemeyi ve bu işleri yapan gerçek ve tüzel kişilerle kamu kurum ve kuruluşlarının uymak zorunda olduğu esasları

³⁷ “Şehrin Estetiği Önemli”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi*, 17.03.2010. <http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=1426&tipi=2&sube=7#.VipxwH7hDIU>, (23.10.2015)

³⁸ “Görüntü Kirliliği”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi*, 06.03.2010. <http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=1426&tipi=2&sube=7#.VipxwH7hDIU>, (23.10.2015)

belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu yönetmeliğe göre; bina cephe yüzeylerine dik ve çıkıntılı reklam panoları çakılamaz. Bina sağır cephesi duvarlarını reklam alanı olarak kullanmadıkları takdirde görüntü kirliliğine meydan vermeyecek biçimde düzenlemekle ya da reklam süresi bitince reklam sildirmek veya silmekle yükümlüdürler. Ancak yapılan etüt çalışmalarında sağır duvarların görsel kirliliğe neden olacak şekilde kullanıldığı bazı reklam asma ve ticari tabela kullanımında da görsel kirliliğe neden olan uygulamaların olduğu saptanmıştır.”

TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi’ne göre, denetimler yapıldıktan sonraki aşamada gerekli cezai hükümlerin yerine getirilmesi için bir uygulama yapılmadığı görülmüştür.

2.2.3. Mersin

Görsel kirlenmeyi önlemek amacıyla yönetmelik çıkaran kentlerden biri de Mersin’dir. Mersin Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği İlan ve Reklam Yönetmeliği³⁹,

“Mersin Büyükşehir Belediyesi, yetki alanı dâhilindeki binalar, boş arsa, kamu kullanımındaki meydan, bulvar, cadde ve sokaklar ile büfelere konulacak ilan reklam ve tanıtım panolarını disipline ederek şehircilik ve kent estetiği bakımından gerçek veya tüzel kişilerle kamu kurum ve kuruluşlarının uymak zorunda oldukları esasları belirlemeyi” amaçlamaktadır.

Yönetmeliğin 7.7 ve 7.9 maddelerine göre,

“Hiçbir ilan ve reklam aracı; kent bütününde, kentin estetik ve mimarî dokusunu bozacak, kentin doğal ve tarihi silueti ile çelişecek, kentin doğal veya tarihi sit alanlarını etkileyecek şekilde olamaz.”

“Açık alan ilan ve reklam araçları; düzenlenmiş yeşil alanların içerisine, tarihi eserlerin ve tescilli yapıların, ibadethanelerin, heykel ve sanat eserlerinin, Valilik, Emniyet Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı, kaymakamlıklar ve konsolosluklara ait binaların, askeri alanların, okulların, kültür-sanat işlevli yapıların ve benzerlerinin önüne gelecek, bunları kısmen veya tamamen kapatacak şekilde yerleştirilemez.”

Yönetmelik tanıtım ve reklam uygulamalarının yanı sıra bilgilendirme tabelalarını (yer ve yön gösteren levhalar), teknik alt yapı bilgilendirme ve uyarı levhalarını, açık alan tanıtım aktivitelerini, masa, sandalye ve gölgelik (şemsiye, tente) uygulamalarını da düzenlemektedir. Yönetmelikte görsel kirlenmeyi oluşturan unsurlardan uygun seçilmeyen cansız elemanlarla ilgili düzenlemeler getirilmiş, görsel kirlenme oluşturan diğer sorunlara değinilmemiştir. Söz konusu sorunlar sadece görsel kirlenme ile ilgili olmayıp kent planlamasını, kentin sosyal niteliklerini ve kentte yaşayanların yaşam standartlarını ilgilendiren çok boyutlu sorunlardır.

³⁹ Mersin Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği İlan ve Reklam Yönetmeliği, Mersin Büyükşehir Belediye Meclisi.

Ancak Mersin’de de yönetmeliğin uygulanmasına çeşitli sorunlar olduğu yerel basındaki haberlerden takip edilebilmektedir. Mersin’deki yerel bir yayın kuruluşunda yer alan “Kent Estetik Kurulu Neyi Bekliyor? Büyükşehir Belediyesi İlan Reklam Yönetmeliği Neden Uygulanmıyor?” başlıklı haberde, billboardlar ve benzeri reklam anlayışının Mersin’in yıllardır kanayan yarası olduğu ve kenti işgal etmeyi sürdürdüğü belirtilmektedir. İşgalin yetki karmaşası ve yönetmelikte oluşan boşluklar nedeniyle bir türlü engellenemediğinin vurgulandığı haber, durumu şöyle anlatmaktadır:⁴⁰

“Olur olmadık yerlere kurulan otobüs durakları, trafiği tehlikeye düşüren panolara konan reklamlar, yer sınırı tanımadan her tarafa asılan afişler ile düzensizliğin had safyaya çıktığı Mersin’de, “Mersin Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği, İlan ve Reklam Yönetmeliğinin uygulaması İlan ve Reklam Denetleme Şube Müdürlüğü, Kent Estetiği ve Kültürünü Koruma Şube Müdürlüğü ile Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği Kurulu tarafından yapılır. Bu yönetmeliğin kabulü ile maddede belirtilen birimler otomatik olarak kurulmuş olur.” denilerek hazırlanan “Kent Estetiği İlan ve Reklam Yönetmeliği” ilgili birimlerce uygulanmayı bekliyor.”

“Bir dönem bu düzenlemeyi kimin denetleyeceği hususunda yetki karmaşası yaşanırken, geldiğimiz noktada Kent Estetiği Kurulunun bu görevi yapması, denetlemesi ve uygun olmayan, yönetmeliğe aykırı yerleri kaldırması, düzenlemesi beklenirken şehrin birçok noktasında görebileceğimiz bu aykırılığa seyirci kaldıkları görülüyor.”

2.2.4. Düzce

Görsel kirlenmenin sorun oluşturduğu ve çözüm arayışlarına girilen kentlerden birisi de Düzce’dir. 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce depremlerinden sonra kentin fiziki dokusunun bozulduğu yapılan çalışmalarda belirtilmiştir. Depremlerin ve il olmasının üzerinden geçen süreye rağmen Düzce’de kentleşmeye uygun altyapı ve sosyal çevre oluşturulamamış, bina ve yollar hasarlı ve bakımsız kalmış, kamu binaları yapılmamış, şehir merkezi ile sosyal ve kültürel yapılar imar edilememiştir. Bu durum kentleşme sürecini uzatmış ve kentte görsel kirlenmeye yol açmıştır. Ayrıca kentte yaygınlaşan betonarme yapılar kat yüksekliklerini arttırmış ve araç trafiğini yoğunlaştırmıştır.⁴¹

⁴⁰ “Kent Estetik Kurulu Neyi Bekliyor? Büyükşehir Belediyesi İlan Reklam Yönetmeliği Neden Uygulanmıyor?”, Radyo Ülkü, 01.06.2014. <<http://www.radyoulku.com/haber/kent-estetik-kurulu-neyi-bekliyor-3127.html>> (23.10.2015)

⁴¹ Elif Lutfiye Kutay Karaçor, Kentsel Peyzajda Yaşam Kalitesinin Kentsel Bellek ve Yer Kavramı ile Etkileşimi: Düzce Kent Merkezi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2012, Düzce Üniversitesi, Düzce, s. 53-54.

Düzce Belediyesi'nin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile birlikte 13 Kasım 2014'te düzenlediği Düzce Şehir Kimliği Çalıştayı'nın amacı, kentteki görsel kirlenme sorununa çözüm bulmak olarak açıklanmıştır:

“Yapılaşma dendiğinde ‘Estetikten çok uzak’ eleştirilerinin yapıldığı Düzce'deki mimariyi daha iyi noktalara taşıması hedeflenen çalıştay ile görsel kirliliğe çare aranacak. Belediyenin ev sahipliğinde Düzce'de ilk kez yapılacak olan çalıştayda sorunlara bilimsel çözümler aranacak. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın da destek vereceği çalıştayın Düzce'nin kanayan bir yarası olan yapılaşmaya neşter vurması bekleniyor. 1999 yılında iki büyük depremle yıkılan ilimizde aradan geçen 15 yıla karşın hala şehirleşmede önemli bir atılım yapılamadı. Deprem kalıntılarının yanı sıra binalarda görsel uyumsuzluk, reklam panoları, tabelalar ve çanakların çirkinliği ortada dururken düzenlenecek bu önemli çalıştayla Düzce'nin şehir kimliğine bürünmesi için izlenmesi gereken yol haritası çizilecek. İlgili tüm kesimlerin katılımıyla gerçekleşmesi planlanan çalıştayın bugüne kadar geçici olarak uygulanan çözümleri kalıcı hale getirerek gelişime katkı sağlaması umut ediliyor.”⁴²

2.2.5. Tekirdağ

Tekirdağ, görsel kirlenmenin bilimsel araştırmaya konu olduğu kentlerden biridir. Kentteki görsel kirlenme ile ilgili 2007 yılında hazırladığı tez çalışmasında Özer, hızlı bir kentleşme süreci yaşayan Tekirdağ'daki olumsuz gelişmelerin önüne geçilmesi ve kısmen oluşmuş çevre bilincinin gelişmesine yardımcı olabilmeyi amaçlamıştır. Tezde görsel kirlenmeye neden olan elemanlar saptanarak, Türk Standartları Enstitüsü ve Deutscher Industrie Norm standartları, tasarım ve uygulama ilkeleri ışığında değerlendirilmiştir.⁴³

Çalışmada görsel kirlenme oluşturan unsurlar arasında en başta hasar gören eski kent dokusu ve bakım yapılmadığı için harabe görünümü almış sivil mimari örnekleri sayılmaktadır. Ayrıca kentte gecekondu alanları ile çarpık bir yapılanma oluşturan ruhsatsız ve imara uygun olmayan yeni yerleşim alanları da mevcuttur. Yeni yapılanmaların birbirinden bağımsız olmasından kaynaklı farklı tip ve boyutta binalara rastlanmaktadır. Yan yana yapılmış iki bina bazen boyut, kat yüksekliği, renk ve konstrüksiyon olarak birbirinden çok farklı görünebilmektedir. Kentin denize bakan kısmı kıyı şeridinde paralel uzanan bitişik düzende çok katlı binalardan oluşmuştur. Özer, birçoğu

⁴² “Çalıştayda Marka Şehir Vurgusu: Kanayan Yaraya Neşter”, *Düzce Belediyesi*, 2014. <<http://www.sehirkimligi.com/assets/602.pdf>> (23.10.2015)

⁴³ Tülün Paşalıoğlu Özer, *Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Trakya Üniversitesi, Edirne, s. 2.

iç içe olan bu yapıların dış cephe görünümlerinin modern bir kent görünümünde olmadığından ve görsel anlamda bir kirlenme oluşturduğundan söz etmektedir.⁴⁴

Çalışma ayrıca kent merkezindeki bina cephelerine gelişigüzel yerleştirilen klima, çanak anten, tabela ve afişlerin yarattığı kirlenmeden de söz etmektedir. Yapılara tasarım aşamasında yeterli özenin gösterilmediğini, bunun yanında birbirleriyle uyumsuz boyanmış, boyası dökülmüş, solmuş ya da hiç boyanmamış binaların da kent kimliğini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Çok sayıda yapının en az bir cephesi, çeşitli malzemedeki doğramalarla kapatılarak konuta eklenmiştir. Balkonlara gelişigüzel yerleştirilen çiçek saksıları, çamaşır ipleri ve korkulukların üzerine kontrolsüz bir şekilde kaplanan malzemeler cephe bütünlüğünü bozmakta ve görsel kirlenmeye neden olmaktadır. Kentte yanlış kullanılan ve çirkin görüntülü bacalar, bakımsız kiremitler ile çatılar da görsel kirlenmenin bir parçasıdır. İnşaata süren binaların çevrelerinde olası tehlikeleri engelleyecek önlemler alınmamış, geceleri kullanılacak aydınlatmaya da yer verilmemiştir.⁴⁵

Yol kenarlarına düzensiz park etmiş araçlar araç sürücülerini mağdur etmekte, ayrıca yol kenarında yer bulamayan sürücüler yaya kaldırımlarını park yeri olarak kullanmaktadır. Taşıtların kaldırımlara park etmesi nedeniyle kaldırım taşları kırılmakta ve kaldırımlar yayalar tarafından kullanılamaz duruma gelmektedir.⁴⁶

Özellikle trafiğin yoğun olduğu caddelerde ve bunlara bağlı sokaklarda aydınlatma elemanlarının yeterli olmadığı, mevcut aydınlatma elemanlarının bakım ve onarımının yetersiz olduğu ve estetik açıdan kent kimliğini yansıtacak özellikte olmadıkları çalışmada belirtilmektedir.⁴⁷

Kentte tanıtım ve reklam panolarının bilinçsizce kullanılması da görsel kirlenmeye neden olmaktadır. Binaların yüksekliği boyunca kullanılan düşey tanıtım levhaları kent estetiğini olumsuz etkilemektedir. Yatay olarak kullanılan levhalar ise cephelerin özelliğini bozmaktadır. Elektrik direklerine, ağaçlara, kentsel donatı elemanlarına yapıştırılan

⁴⁴ Ibid, s. 24-25.

⁴⁵ Ibid, s. 32, 34, 37, 39.

⁴⁶ Ibid, s. 47-48, 64-65.

⁴⁷ Ibid, s. 70.

geçerliliği kalmamış, yırtılmış veya üst üste yapıştırılmış afişler görsel kirlenme yaratmaktadır. Birçok levha ve afişte yazım hatalarına da rastlanmaktadır.⁴⁸

Bazı dükkânlarda kullanılan farklı renkte ve tipteki, tek aks üzerinde kullanılmayan tenteler de olumsuz bir görünüm sergilemekte, ayrıca tentelerle yetinilmeyip ek tabelalar kullanılmaktadır. Yazıların standart olmaması, tentelerin, levha ve panoların tarihi çevrenin karakterine uygun olmaması, monotonluktan kurtaracak bir renk armonisi yerine bir renk kargaşasının hâkim olması çalışmada belirtilen diğer sorunlardır.⁴⁹ Çöplerle ilgili yaşanan sorunlar ise şöyledir:

“Kent merkezinde farklı büyüklük ve şekillerde çöp kutuları görmek mümkündür. Birçok mahallede çöpler poşetsiz, direkt olarak çöp kutularının veya konteynırların içine bırakıldıklarından ortaya sağlıksız bir görüntü çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle yaz aylarında karasinek popülasyonunda bir artış gözlenmektedir. Düzenli toplanmayan ve ağızları sıkıca kapatılmayan konteynırlar sokaklarda yaşayan kedi ve köpekler tarafından karıştırılmakta, çöpler yere saçılmaktadır. Bir diğer sorun da, konteynır ve çöp kutularına yeterli bakım ve onarımın yapılmamasıdır. Birçoğunun dış yüzü paslanmış, tekerlekleri kırılmış ve çöp artıklarıyla kirlenmiş durumdadırlar. Bu donatı elemanları, insan sağlığını tehlikeye atmakta aynı zamanda da estetik olmayan bir görünüm sergilemektedir. Kente gelişigüzel konumlandırılan çöp kutuları hem trafiği aksatmakta hem de insan sağlığını olumsuz etkilemektedir.”⁵⁰

Bir diğer sorun da çöp kutularının zamanında boşaltılmaması olup ana caddeler dâhil birçok sokakta gün boyu dolu duran çöp kutuları görsel kirlenme yaratmaktadır. Çöplerle ilgili esas sorunsu hala ayrıştırma yönteminin uygulanmasıdır. Bu durum şöyle anlatılmaktadır:

“Yabancı ülkelerde köylerde bile her evde çöpler –cam, plastik, organik ve diğer olmak üzere ayrı kaplar içinde biriktirilerek kentin belli yerlerindeki büyük konteynırlara ayrı ayrı boşaltılmaktadır. Ülkemizde ise büyük kentlerimizde bile bu sistemin hala uygulamaya konulamamış olması üzücüdür. Esas kirlilik, ayrıştırılmamış çöp yığınlarının oluşturduğu yığınlardır.”⁵¹

Özer, sonuçta yaptığı değerlendirmede, Tekirdağ’da belirli bir fonksiyonun öne çıkarak kent kimliği oluşturmadığını belirterek, kente kentsel mekânda devinim sağlayacak, özgün bir kimlik kazandırılması önerisinde bulunmuştur. Özer’e göre ilk etapta kentin doğal ve kültürel yapısı net bir şekilde ortaya konulmalı, ardından kentin doğal

⁴⁸ Ibid, s. 82-84.

⁴⁹ Ibid, s. 86.

⁵⁰ Ibid, s. 75-76.

⁵¹ Ibid, s. 78-79.

yapısına uygun, sosyal hayatı olumlu etkileyecek uygulamalara yer verilmelidir. Kurumların koordineli çalışması sağlanarak kent ortamının daha yaşanabilir hale getirilmesi, yerel yönetimler bünyesinde denetleyici birimler oluşturularak estetik değerleri göz önünde bulunduran profesyonel kurum veya kişilere başvurulması, kente özgü tasarımların yapılarak kentin kimliğini kaybetmemesi için önlemler alınması Özer'in sunduğu diğer önerilerdir.⁵² Ayrıca belediye bünyesinde oluşturulacak bir komisyonun başta reklam ve tanıtım panoları olmak üzere donatı elemanlarını planlanması, kentin özelliklerinin yansıtıldığı tasarım ilkeleri belirlenmesi, planlama ve tasarım sürecinde şehir plancısı, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarının koordineli bir biçimde çalışması, halkın bilinçlenmesi ve koruma kültürünü benimsemesi için çalışılması da getirilen öneriler arasındadır.⁵³

3. Bazı Ülkeler ve Türkiye'deki Görsel Kirlenme ile İlgili Genel Değerlendirme

Görsel kirlenme, 1990'lerden itibaren daha çok gündeme gelmeye başlayan kentsel bir çevre sorunu olmakla birlikte, yoğunluğu ülkeden ülkeye değişen bir sorun niteliği taşımaktadır. Sorunun boyutu, ülkelerin gelişmişlik düzeyi, ülkede yaşayan insanların oluşturduğu kültür ve kentlilerin kent estetiğine bakış açısıyla yakından ilgilidir. Özellikle Avrupa'nın birçok ülkesi, Kuzey Amerika ve Japonya'da kent estetiğini korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir yaklaşım söz konusudur. Güney Amerika'nın bazı kentleri ile bazı Uzak Doğu ülkelerinde de konuyla ilgili sıkı kısıtlamalar getirilmiştir. Ancak asıl olarak yerel halkın talebi ve desteği kentlerdeki estetik kalitenin korunması için belirleyici durumdadır. Bunlara gerçekleştirilen hukuki düzenlemeler de eklendiğinde, görsel kirlenmenin bazı ülkelerde çok sınırlı bir çevre sorunu olarak kaldığını söylemek mümkündür. Sözü edilen yerlerde görsel kirlenme daha çok ticari levha ve tabelalar ile sınırlı olarak ele alınırken, ABD'nin bazı kentlerinde buna yol işaretleri, çöpler, çöplükler, mezbeleler ve hurdalıklar da eklenmektedir. Güney Amerika'nın düzenlemelerin yetersiz olduğu kentleri, Doğu ve Orta Avrupa'nın bazı ülkeleri ile bazı Afrika ülkeleri içinse görsel kirlenmenin daha kapsamlı bir sorun olarak ortaya konduğu çeşitli çalışmalar mevcuttur.

Türkiye, görsel kirlenmenin yoğun olarak yaşandığı ülkelerden biridir. Türkiye'deki kentlerde görsel kirlenme ile ilgili yaşanan birçok sorun benzer niteliktedir. 1990'larda

⁵² Ibid, s. 144-145, 147.

⁵³ Ibid, s. 149-150.

oluşmaya başlayan konuyla ilgili yazında, uluslararası yazında yer almayan çok sayıda konu başlığı bulunmaktadır. Türkiye’de görsel kirlenmeye yol açan sorunlar arasında hasar görmüş tarihi doku, yeşil alan eksikliği, monoton ve iç içe yapılaşma, cam ve beton yığını çok katlı binalar, farklı mimari özellikler taşıyan uyumsuz yapılar, dış cephe görüntülerindeki karmaşa sayılmaktadır. Ayrıca kentlerin içinde kalan sanayi alanları, enkazlar, düzensiz trafik, otopark sorunu, gelişigüzel atıklar, düzensiz çöp sahaları, işyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmiş kaldırım ve yollar, uygun seçilmeyen cansız elemanlar ve gecekondu da bulunmaktadır. Bunlara ek olarak görsel kirlenmeye etki eden diğer kirlilik çeşitlerinden hava kirliliği, ışık kirliliği ve kıyılardaki kirlilik de ciddi birer sorun oluşturmaktadır.⁵⁴

Türkiye’de görsel kirlenme oluşturan en temel nedenler arasında kentlerdeki hasar görmüş tarihi doku, monoton ve iç içe yapılaşma ile yeşil alan eksikliği bulunmaktadır. Kentlerin tarihi dokusu çeşitli nedenlerle korunamamış ve tarihi yapıların büyük çoğunluğu birer harabe görünümünü almıştır. Bakımsız tarihi yapılar her an yıkılabilecek halleriyle hem görsel kirlenme, hem de tehlike yaratmaktadır. İyi korunmuş ve bakımı yapılmış az sayıda tarihi yapı ise beton yığını çok katlı binalar arasında sıkışıp kalmış durumdadır. Cam ve beton yığını çok katlı binalar ile mimari özellikleri farklı uyumsuz yapılar monoton ve iç içe yapılaşmaya yol açmakta, bu da kentleri estetikten yoksun yerler haline dönüştürmektedir. Tüm bunlara kentlerdeki yeşil alan eksikliği ve hava kirliliği de eklenince kentlerin silueti bozulmakta, bu da daha yakından bakıldığında kentleri görsel açıdan itici mekânlar haline getirmektedir.

Oysa bir kentin silueti, kentin fiziki yapısının ve tarihi birikiminin görünüşüdür. Kent formunu anlamak için temel referans, kentin silüetidir. Silüet, kentin estetik değerlendirmesinde o kentin tümü hakkında referanslar sunmaktadır. Silüetlerdeki bozulma, kentlerdeki görsel kirlenmenin en açık göstergelerinden biridir.⁵⁵

Kentlerde sağlıklı bir kent dokusunun ve sağlıklı bir çevrenin yaratılabilmesi için kentin fiziki görünümünü belirleyecek Nâzım Planlar ve İmar Uygulama Planları kentin

⁵⁴ Said Bodur, Rahim Kucur, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, Çevre Dergisi, Sayı: 12, 1994, s. 50; Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel Kirliliğe Neden Olan Uygulamalar ve Çözüm Önerileri”, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası V. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi, 2003, s. 501-503; Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Görsel Kirlilik ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma”, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 16 (30): 2002, s. 30-33; Deniz Çelik, Sebhat Açıksöz, “Tarihi Kentlerde Kent Estetiği Kaygısı: Bartın Örneği”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 14, 2008, s. 60; Tülün Paşalıoğlu Özer, Kentsel Alanlarda Görsel...

⁵⁵ Demet Yılmaz, Ayşe Sağsöz, “In The Context of Visual Pollution: Effects to Trabzon City Center Silhouette”, *Asian Social Science*, Vol. 7, No. 5, May 2011, s. 98-99.

hem çevre koşullarını, hem de toprak ve altyapı koşulları ile doğal, sosyal, ekonomik, tarihsel, arkeolojik, turistik özelliklerini dikkate alarak yapılmalıdır.⁵⁶ Sorunlar bir bütün olarak ele alınmalı, gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, uygulamalar denetlenmeli, aynı zamanda bu konuda halkın bilinçlenmesi sağlanmalıdır.⁵⁷ Düzensiz kentleşmenin önüne geçebilmek için imara uygun olmayan yerlerdeki plan dışı yapılaşmalar engellenmelidir. Yeni yapılacak planlamalarda belirli ölçülerde yeşil alanlara yer verilmelidir.⁵⁸ Hava kirliliğinin yoğun olduğu kentlerde çok katlı bina yapımına sınırlama getirilmesi alınabilecek bir diğer önlemdir. Ayrıca çevreyi koruyucu ve geliştirici önlemlere yer verilmeli, sanayi tesislerinin yakıt kullanımı ve atıkları denetlenmeli, araçlarda kurşunsuz benzin kullanımı teşvik edilmelidir.⁵⁹

Kentlerin silüetinin ve yapılaşmadaki sıkıntıların dışında, Türkiye'nin birçok kentinde yapılara yakından bakıldığında daha büyük bir sorunla karşılaşmaktadır. Bu sorun, sağır duvarlara açılan pencerelerin, farklı renk ve malzemelerle kapatılan balkonların, doğrama değişikliklerinin, bölgesel boyamaların yol açtığı dış cephe görünümlerindeki karmaşadır. Çatı katlarında ya da balkonlarda yer alan klimalar, uydu antenleri, güneş kolektörleri, su depoları görsel kirlenme yaratan bir başka durumdur. Ayrıca evlerde çatı bulunmayan kentlerde insanların evlerinde istemedikleri eşyaları binaların üstüne koymaları da görsel kirlenme yaratmaktadır.

Görsel kirlenmeyi engellemek için bu gibi durumlar yasal olarak düzenlenmeli ve yetkililer tarafından denetlenmelidir.⁶⁰ Bu konuda faydalı olacak bir düzenleme de dijital karasal yayına geçiş olacaktır. 2014 verilerine göre Türkiye'de 17 milyon uydu anteni bulunmaktadır. Dijital karasal yayına geçişle birlikte uydu antenlerinin yerini belirli illerde kurulacak verici antenler alacaktır. Uydu antenlerinin bir takvim dâhilinde kullanım dışı kalması görsel kirlenmenin önemli unsurlarından birini ortadan kaldıracaktır. Televizyon ve radyolara frekans tahsisi amacı taşıyan Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 2011'de yürürlüğe girmiş ve Radyo ve Televizyon Üst Kurulu konuyla ilgili çalışmalara başlamıştır. Kanunun geçici 4. maddesine göre Türkiye'de 2015

⁵⁶ Ayten Çetiner, "Kentbilimci Gözüyle Çevre", (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, s. 104.

⁵⁷ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, "Görsel Kirlilik ve ...", s. 35.

⁵⁸ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, "Konya Kentinde Görsel ...", s. 505.

⁵⁹ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, "Görsel Kirlilik ve ...", s. 36.

⁶⁰ Ibid.

yılı başında dijital karasal yayına geçilmesi gerekmektedir.⁶¹ Ancak konuyla ilgili bir çalışma henüz yapılmamıştır.

Kent yaşamında tipografinin yer aldığı tüm uygulamaların kent estetiğine katkı sağlayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.⁶² Oysa Türkiye’de kentlerde görsel kirlenmenin başta gelen nedenlerinden biri de, tabelalar, yer ve yön bildiren işaret levhaları, afişler, posterler ile duvar yazılarının yol açtığı karmaşadır. Tabela ve levhalardan kaynaklı sorunların temeli, bunların farklı şekillerde, renklerde, büyüklüklerde ve yerlerde olmaları ile yazı karakterleridir. Türkiye’de tabelalar ile yer ve yön bildiren işaret levhaları, görsel kirlenme yaratmanın da ötesinde insan yaşamını tehlikeye atmaktadır. Yol kenarlarında, kaldırım ortalarında, binaların çatılarında ya da kapıların üzerlerinde yer alan düzenlemeler çevredeki insanlar için tehlike oluşturmaktadır. Bu durumun önüne geçmek için tabela ve yön levhalarının konulacağı yerler iyi seçilmeli, tabela ve levhalar amaca uygun ve okumaya elverişli bir şekilde konumlandırılmalıdır. Böylece insanların kafasını tabela ve levhalara çarpmasının, tabela ve levhaların düşerek ya da uçarak insanlara zarar vermesinin, dönüşlerde arabaların bunlara sürtmesinin önüne geçilebilir. Tabela ve levhalar standartlara uygun, görsel kirlenme yaratmayacak biçimde binaların en uygun yerine yerleştirilmeli ve yazım açısından da kontrol edilmelidir. Ayrıca kaldırımların işyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmesi de engellenmelidir.

Türkiye’de kentlerde görsel kirlenmeye yol açan en yaygın durumlardan birisi ise motorlu araçlardır. Kent merkezlerinde otomobil, motosiklet, otobüs, dolmuş ve benzeri araçlar yoğun olarak kullanılmaktadır. Yoğun trafik ve kaldırımlara park edilen motorlu araçlar ulaşım engel olmakta ve görsel kirlenme yaratmaktadır. Ayrıca bu araçlar hava ve gürültü kirliliğine de yol açmaktadır. Bu durum kentlerde sosyal yaşamın kalitesini düşürmektedir. Kent içinde araçların yarattığı görsel kirlenme kent estetiğine zarar vermekte, kentlerin tarihi dokusundan ve estetik yapısından alınacak zevkin önüne geçmektedir. Bu konuda öncelikle yapılması gerekenler, kent merkezlerinde belli yerler arasında metro ya da tramvay ile bağlantıların sağlanması ve bisiklet ya da benzeri çevreci araçların kent merkezlerinde kullanımının teşvik edilmesidir. Ayrıca trafik kurallarına uymayan araçların cezalandırılması, kaldırımların araçlardan temizlenmesinin sağlanması,

⁶¹ Nurel Kılıç, “Binalarda Görüntü Kirliliğine Neden Olan Radyo ve TV Çanak Antenleri”, *İzmir Ticaret Odası Ar&Ge Bülten*, Mart 2014, s. 5.

⁶² Şirin Benuğur, “Bir Kentin Tipografisi”, *İİB International Refereed Academic Social Sciences Journal, International Congress on Culture and Society Special Issue*, Volume: 03, Issue: 05, 2012, s. 184.

araçların yanlış yerlere park edilmesinin önüne geçilmesi, park yerlerinin kentin en güzel yerlerine değil, daha kuytu ve estetiği bozmayacak yerlere yapılmasına dikkat edilmesi, alınabilecek diğer önlemlerdir.

Türkiye’de görsel kirlenmeye yol açan en önemli sorunlardan biri de çöplerdir. Birçok şehirde yol kenarlarında, kentin boş alanlarında, hatta çöp kovalarının olduğu yerlerde çöpler görmek mümkündür. Çöplerin yanı sıra çöp kovalarının kendileri ve bulundukları ortam da sorun oluşturmaktadır. Çünkü çöp kovalarının çoğu eski, kırılmış, paslanmış ya da birbirinden farklıdır. Yolun ortasında ya da kaldırımın yanında duran çöp kovaları görsel kirlenme yaratmaktadır. Çöplerden ya da çöp kovalarından kaynaklı sorunlar sadece görsel kirlenme ile sınırlı olmayıp, insan sağlığını da tehdit eder niteliktedir. Çünkü çöp kovalarından yayılan kokular, akan sular, çöp kovalarının paslanmasından ya da içinde atılan (pil, paslı metal eşya, temizlikte kullanılan kimyasal ürünler ya da yağ gibi) çeşitli çöplerden kaynaklı sorunlar insan sağlığını tehdit etmektedir. Bu konuda son zamanlarda bazı belediyeler çöp kovalarının yer altına alınması ya da kovalara yeşil plastik çimenler giydirilmesi gibi önlemler almaktadır. Bunlar estetik olarak güzel uygulamalar olmasına karşın yetersizdir. Ayrıca ciddi bir planlanma yapılmadan, ilgili yerin yöneticileri tarafından geliştirilen pratik çözümler niteliğindedir. Çöp kovaları kanalizasyon mazgallarının olduğu yerlere konularak pis suların kanalizasyona akmasının sağlanması, kovaların düzenli olarak yıkanması, suni yerine doğal bitkiler ile yeşillendirilerek bulundukları yerin estetik bütünlüğüne uydurulması gibi önlemler alınabilir. Ancak konuyla ilgili asıl çözüm, çöplerin kaynağında ayrıştırılarak geri dönüştürülmesi ve yeniden ekonomiye kazandırılması olacaktır.

Türkiye’de hem görsel kirlenme yaratan hem de insan sağlığına zarar veren bir başka sorun ise yol kenarlarındaki tozlardır. Yol tozu, geçirimsiz asfalt yüzey üzerinde biriken tozu ifade eden kompleks çevresel bir matriks olarak tanımlanmaktadır. Kocaeli’nde yol tozu üzerine yapılan bir araştırmada, örnekleme noktası olarak belirlenen alanlarda alınan tozlarda kalıcı organik kirleticilerden bir olan PCB kirleticilerine rastlanmıştır.⁶³ Bu tozlar hem estetiği bozarak hem de yağışlı havalarda çamura dönüşerek görsel kirlenme yaratmakta, hem de insan sağlığına zarar vermektedir.

⁶³ Demet Arslanbaş, Mihriban Civan, “Kocaeli İli Yol Tozlarında Poliklorlu Bifenil Seviyelerinin Belirlenmesi”, 6. Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu, 2015. <<http://www.hkk2015.org/sunumlar/sunumlar/DEMET%20ARSLANBA%C5%9E.pdf>>, (31.10.2015)

Türkiye’de görsel kirlenme yaratan bir başka sorun da denize ya da nehre kıyısı olan alanlarda yaşanmaktadır. Gerekliği gibi yok edilmeyen plastik şişeler, araba lastikleri, bidonlar, yosunlar ve diğer zararlı maddeler su kenarlarında birikmektedir. Bunlar hem görsel kirlenmeye yol açmakta, hem de yaydıkları kimyasal maddeler ve kötü kokularla çevreye daha başka zararlar vermektedir. Bu durumun basına yansıyan son örneği Artvin’in Hopa ilçesinde yaşanan sel felaketidir. 8 kişinin öldüğü, 3 kişinin kaybolduğu sel felaketinde çamur, balçık ile sel sularının sürüklediği çöp ve atıkların Karadeniz’in sularını kirlettiği basında çıkan haberlerde yer almıştır.⁶⁴

Türkiye’de özellikle sanayi açısından gelişmiş kentlerde yaşanan bir sorun da, kentlerin hızlı bir şekilde büyümesi nedeniyle sanayi alanlarının kentteki yaşam alanlarının içinde kalmasıdır. Bu durumun sonucu olarak, fabrikaların yarattığı her türlü kirliliğin yanı sıra yol açtıkları görsel kirlenme de kentte yaşayanları doğrudan etkilemektedir. Yine çoğunlukla sanayisi gelişmiş kentlere yaşanan yoğun göçten dolayı artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkan gecekondu görsel kirlenmeye neden olmaktadır. Gecekondulaşma görsel kirlenmenin çok ötesinde ekonomik, fiziki ve toplumsal bir sorundur. Bu nedenle sadece görsel kirlenmeyi engellemek için yapılacak müdahalelerle çözülemez. Ancak kent içinde kalan sanayi alanları için çeşitli önlemler almak mümkündür.

Söz konusu sorunu önlemek için öncelikle, sanayi bölgelerinin yer seçimi kentlerin mekân organizasyonundan ayrı tutularak, toprak ve iklim faktörleri ile yerleşim alanının gelişim yönü dikkate alınarak yapılmalıdır. Sanayi bölgelerinin yarattığı kirliliğin azaltılması ve rahatsız edici görüntülerin ortadan kalkması için bu bölgelerin çevresinde yeşil kuşaklar oluşturulmalıdır. Yeni kurulan yerleşim alanlarında belirli ölçülerde yeşil alanlar ayrılmalıdır.⁶⁵

Türkiye’de görsel kirlenmeye yol açan sorunların çoğunun sadece çevre kirliliği ile sınırlı kalmayıp insanların tüm yaşam alanlarını ilgilendiren ekonomik ve sosyal sorunlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle kentlerin estetiğinin biçimlenmesinde ve değişiminde farklı etmenler belirleyicidir. Görsel kirlenmeyle ilgili sorunların kalıcı olarak çözülmesi için konuyla ilgili tüm değişkenlerin dikkate alınacağı, ortak planların

⁶⁴ Muhammet Kaçar, “Hopa böyle temizleniyor: Toprak, çamur, balçık ve sel atıkları Karadeniz’e dökülüyor”, *Hürriyet Gündem*, 29 Ağustos 2015. <www.hurriyet.com.tr/hopa-boyle-temizleniyor-toprak-camur-balcik-ve-sel-atiklari-karadenize-dokuluyor-29938848> (04.12.2015)

⁶⁵ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, “Konya Kentinde Görsel ...”, s. 505-506.

yapılacağı, tüm aktörlerin katılacağı uzun vadeli bir planlama ve mücadele gerekmektedir. Kısa vadeli önlemlerle geleceğe ilişkin kalıcı çözümler üretilmesi mümkün değildir. Bunun için yapılması gerekenler, yasalardan eğitime, ekonomiden sosyal yapıya, kültürden siyasetçilerin bakış açılarına kadar birçok alanı kapsamaktadır.

Görsel kirlenmenin önlenmesinde bireyler, özel sektör, STK'lar ve kamu sektörünün ortak sorumluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle kentlerde görsel kirlenmenin ortadan kaldırılabilmesi için sorunun çözümünde tüm bu aktörlerin rollerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Ancak görsel kirlenmenin hukuki yaptırımlar ve kamu harcamaları yoluyla önlenmesinde öncelikle sorumlu olan, idaredir. Konuyla ilgili olarak ilk yapılması gereken, yasal zeminin oluşturulmasıdır. Genç, kentsel dönüşümle ilgili yaptığı çalışmada, yasal düzenlemeler arasında ve mimarlıkla şehirciliğin uzmanlık alanları arasında bütünlüğün sağlanmasını önermiş; bölük pörçük düzenlemelerle sorumsuzluk zinciri oluşturmak ve anlaşılmazlığa sebep olmak yerine tek bir yasa çatısı altında düzenlemeler yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir.⁶⁶ Görsel kirlenmenin önlenmesi için konuyla ilgili yasal düzenlemeler bir an önce uygulamaya geçirilmeli,⁶⁷ gerekli yaptırımların uygulanabilmesi için Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği daha fazla zaman kaybetmeden çıkarılmalıdır.⁶⁸

Görsel kirlenmeyle mücadelede sorumluluk ilk önce bireylere ve görsel kirlenmeye yol açan diğer aktörlere düşmektedir. Ancak görsel kirlenmeye yol açan eylemleri gerçekleştirenlerde yeterli derecede duyarlılık yoksa kontrol aşamasında diğer bireyler, STK'lar ve idare devreye girmelidir. Ancak sorunun kesin çözümü için en büyük rolün, alınacak yasal önlemler yoluyla kamuya düşüğü söylenebilir.

Üçüncü bölümde Çanakkale'deki görsel kirlenmeyle ilgili alınan önlemler incelenecek ve konuyla ilgili yetkililerle yapılan görüşmelere yer verilecektir.

⁶⁶ Fatma Neval Genç, "Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Görünümü", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2008, s. 127-128.

⁶⁷ Can Kumbaracıbaşı, "Çevre Kirlenmesinin Üçüncü ...", s. 54.

⁶⁸ Serpil Önder, Nurgül Konaklı, "Konya Kentinde Görsel ...", s. 505.

BÖLÜM III

ÇANAKKALE KENT MERKEZİNE İLİŞKİN GÖRSEL KİRLLENME ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde Çanakkale kent merkezindeki görsel kirlenmeye ilişkin nitel araştırmanın sonuçları incelenecektir. Konuyla ilgili yapılan derinlemesine görüşme analizlerine geçmeden önce Çanakkale'nin tarihçesi ve kentsel yapısı hakkında bilgi verilecektir.

1. Çanakkale'nin Tarihçesi ve Kentsel Yapısı

Çanakkale Anadolu yarımadasının kuzeybatısında ve Türkiye'nin en batısında bulunan, topraklarının büyük kısmı Marmara bölgesinin güney bölümünde, küçük bir bölümü ise Ege Bölgesi sınırları içinde yer alan bir ildir. Asya ve Avrupa kıtalarını ayıran Boğaz'ın kıyısında kurulan kentin iklimi daha çok Akdeniz iklimine paralellik gösterse de, kentte yılın çoğunda rüzgârlı günler yaşanmaktadır. İl nüfusu 511.790 olan ilin kent merkezinde 2014 verilerine göre 155.657 kişi yaşamaktadır.¹

1.1. Çanakkale'nin Tarihçesi

Çanakkale kent merkezindeki en eski yerleşme Çimenlik Kalesi civarında (bugünkü Fevzipaşa Mahallesi içinde) gerçekleşmiştir. Sarıçay Deltası üzerine 1462-1463 yıllarında Osmanlı Devleti tarafından yapılan Çimenlik Kalesi, kentin çekirdeğini oluşturmaktadır. Ege Denizi'nden gelebilecek tehlikelerin kuzeye ilerlemeden önlenmesi amacıyla Boğaz'ın en dar yerine kurulan Kale, kuruluşunun ardından bir idari ve askeri merkez halini almıştır. İdari ve askeri personel Türk Mahallesi'ni, kale inşaatında çalışanlar da Sarıçay kenarında Çay Mahallesi'ni kurmuştur.²

1650'lerde kente yerleşen Ermeni Cemaati Eski Kilise (bugünkü Zafer Meydanı) bölgesinde Ermeni Mahallesi'ni, ticaretin artmasıyla birlikte gelen Yahudi Cemaati ise Havra civarında Yahudi Mahallesi'ni oluşturmuşlardır. 17. yüzyılda kenti ziyaret eden

¹ “Çanakkale Rehberi”, Çanakkale Valiliği İnternet Sitesi. <www.canakkale.gov.tr/tr> (22.12.2015)

² Canan Z. Çavuş Ekrem, Talat Koç, “Yerleşme”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, s. 126-127.

Evliya Çelebi, kentin “düz bir ova üzerine, bağ ve bahçeler içinde kurulmuş olduğundan, şehrin gayet bakımlı ve üstü kiremit örtülü 2.000 kadar eve sahip olduğundan” söz etmiştir. 1700’lü ve 1800’lü yıllarda kent yoğun biçimde gelişmiştir. Balıkçılıkla uğraşan Rumlar Çimenlik Kalesi’nden kuzeye doğru Boğaz kenarında mahalleler oluşturmuşlardır. Kentin ilk genişleme alanları Cevatpaşa Mahallesi ile Lapseki yolu olmuştur. 1831’de askere alınacak kişi sayısını belirlemek için yapılan nüfus sayımında kentin erkek nüfusu 2.208 olarak kaydedilmiştir.³

Çanakkale’nin fiziki ve ekonomik yapısı, 1900’lerin başındaki savaşlarla birlikte bozulmuştur. Savaşlar kentin gelişimini durdurmuş, güvenliğini yok etmiştir. Savaşın ardından azınlıklar kentten ayrılmış, Balkanlar ve Ege adalarından gelen göçmenler onların yerini almıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte Çanakkale il olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra kentin çehresi değişmeye başlamıştır. 1950’lerden sonra Boğaz kenarında yapılaşma artmıştır. Bu dönemde Cumhuriyet Meydanı kentin merkezi haline gelmiş, kent kuzeye doğru genişlemeye başlamıştır.⁴

1970’lerle birlikte kent güneye doğru da genişlemeye başlamıştır. Sarıçay’ın Boğaz’a döküldüğü yerde oluşan bataklıklar kurutularak bu bölge yerleşime açılmıştır. 1980’lerden sonra hızlanan kooperatifleşmeyle birlikte gelişme Bursa-İzmir karayoluna yönelmiştir. Kent Kepez Belediyesi sınırlarına dayanmış; Güzelyalı, Dardanos ve Karacaören mücavir alan olarak belirlenmiştir. Kentin gelişiminin önünde bazı doğal sınırlar bulunmaktadır. Bunlar Boğaz, askeri bölgeler, havaalanı, Bursa-İzmir Karayolu, Sarıçay, Organize Sanayi Bölgesi ve yerşekli özellikleri olarak sayılmaktadır.⁵

1.2. Çanakkale’nin Kentsel Yapısı

Çanakkale, kıyısında konumlandığı Boğaz nedeniyle, tarih boyunca Asya ile Avrupa; Akdeniz, Ege ile Marmara ve Karadeniz, Tuna yoluyla da Orta Avrupa arasında askeri, ekonomik ve siyasi ilişkilerin kurulduğu bir bölge olmuştur.⁶ Bununla birlikte ülkedeki temel üretim merkezlerine çok yakın olmaması, kentteki imalat sektörünün yeterince gelişmiş olmaması, kendi hinterlandı için üretim ve tüketim mallarının dağıtıldığı bir merkez durumuna gelememesi, ulaşım olanaklarının kısıtlı olması kenti kendine özgü

³ Ibid, s. 127.

⁴ Ibid, s. 127-128.

⁵ Ibid, s. 128-129.

⁶ M. Şahabettin Kalfa, “Çanakkale Boğazı Tarihi ve Kültürel Değerleri Üstüne”, *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı’nın Yerine Hayır Dedi: Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu Raporu*, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları, Çanakkale 2013, s. 20.

ekonomik ve sosyo-kültürel yapıya sahip bir mekân haline dönüştürmüştür. Söz konusu özelliklerine rağmen Çanakkale son yıllarda göç alan bir kent durumuna gelmiştir. Bunda emekli olan memurların yerleşmek için Çanakkale'yi seçmesi ve üniversite okumak için kente gelen öğrenciler en büyük etkidir.⁷

1.3. Çanakkale’de İmar Planlarının Gelişimi

Çanakkale’nin ilk imar planı, 1949’da yapılan Nazım İmar Planı’dır. Planın amacı, Cumhuriyet Meydanı ve çevresinin merkezileşmesidir. Planda kentin mevcut dokusu düzenlenmiş, yeni gelişme bölgeleri belirlenmemiştir. 1959’da tekrar yürürlüğe giren Nazım İmar Planı’nın uygulama planları 1964’te tamamlanmıştır. Ancak uygulama aşamasında pek çok değişiklik yapılan plan bu nedenle tekrar ele alınarak 1977’de yeni bir plan yapılmıştır. Bu plan da uygulamada aksaklıklara neden olmuş ve 1978’de revizyon planları hazırlanmıştır. Planların amacı, kamu ve özel hizmetlerin gelişimini de dikkate alarak merkezileşmiş bir yerleşme dokusu oluşturmaktır. Bu dokuda Çimenlik Kalesi çevresi, Hükümet Binası çevresi ve Kordon merkez olarak düşünülmüştür. Kentin güney yönündeki gelişimini donduran planda doğuda küçük sanatlar, kamyon garajı, sanayi ve depolama alanları bulunmaktadır. Mücavir alanlarda kıyı kenar çizgisi içindeki kumsal iskân dışı bırakılmıştır. Planda kordon boyundaki evler 6 kat, Cevatpaşa ve Barbaros mahalleleri 2 ve 4 kat olarak düşünülmüştür.⁸

1984’te konut ve sanayi planlarının yön ve büyüklüklerini saptamak amacıyla Kuzey İlave İmar Planı yapılmıştır. 1985’te 3194 sayılı İmar Kanunu onaylanarak plan yapma yetkisi yerel yönetimlere bırakılmıştır. 1990’larda önemli oranda göç alan kentte yeni konut alanlarına gereksinim doğmuştur. Kent hem kuzey-güney, hem doğu-batı doğrultusunda gelişme göstermiştir. 1993’te hazırlanan Nazım İmar Planı ile sahil boyundan kuzeydoğu ve güneydoğuya doğru yapılaşma başlamıştır.⁹

Çanakkale’de kentin hem nazım planlarında, hem uygulama imar plânlarında var olan ve son yıllarda her kesim tarafından savunularak en önemli kent politikası haline gelen konu, kıyıların kentliler tarafından hiçbir engelle karşılaşmadan kullanımındır. Kent

⁷ Aydın İbrahimov, Arife Karakol, “Konum Özellikleri”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, s. 12-15.

⁸ Canan Z. Çavuş Ekrem, Talat Koç, “Yerleşme”, s. 130.

⁹ Ibid, s. 130-131.

halkının Kordon alanını Lodos'tan, hatta Nara Burnu'ndan Kepez'e kadar kesintisiz bir şekilde kullanabilmesi ortak kabul gören bir amaç durumundadır.¹⁰

2. Çanakkale'de Görsel Kirlenme

Çanakkale Belediyesi Yerel Gündem 21 tarafından 2003 yılı için hazırlanan Çanakkale Yerleşmesi'nin Durum Raporu'nda görsel kirlenme ile ilgili doğrudan bir saptama bulunmamaktadır. Ancak raporda Çanakkale'deki plansız kentleşmeden söz edilmektedir. Rapora göre Sarıçay deltası üzerinde kurulan kent verimli tarım toprakları üzerinde büyümüştür. Kent merkezindeki tek katlı evlerin yıkılarak yerlerine çok katlı binaların inşa edilmesi kentin kimliğine zarar vermektedir. Bunun yanında hâkim rüzgâr yönü olan kuzey-kuzeydoğu doğrultusuna yapılan çok katlı binalar ve konutların yerleşim planlarında rüzgâr hava koridorları bırakılmaması hava kirliliğine yol açmaktadır.¹¹ Rapor ayrıca yanlış arazi kullanımıyla bitki örtüsünün tahribatından¹² da söz etmektedir.

Raporda Çanakkale'nin çok yönlü bir karaktere sahip olduğu vurgulanarak kent kimliği olarak "tarih kenti" önerilmekte, bu kimlik bünyesinde kentin kültür, turizm ve tarımsal yapısını göz ardı etmemek gerektiği vurgulanmaktadır. Yapılacak planların da kent kimliğini göz ardı etmeden yapılması ve kent turizminin gelişiminde koruma-kullanma dengesinin esas alınması getirilen diğer önerilerdir.¹³

Çanakkale'de koruma amaçlı yapılmış çalışmalar arasında en dikkat çekenler arasında cephe iyileştirme çalışmaları bulunmaktadır. 2001 yılında başlayan proje kapsamında Çarşı Caddesi'nden başlayarak 8 etapta 75 binada, Yalı Caddesi'nde de 1 etapta 10 binada olmak üzere toplam 85 binada cephe iyileştirme çalışması yapılmıştır. Bölgesel ve cadde bazlı çalışmaların yanında bina ölçeğinde çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında Korfman Kütüphanesi, eski Tekel tütün deposu, Kent Müzesi sayılmaktadır. Ayrıca bazı bölgelerde gerçekleştirilen İmar Planı revizyonları ile

¹⁰ İsmail Erten, "Marina-Yat Limanı Ön Görüşler", *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı'nın Yerine Hayır Dedi: Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu Raporu*, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları, Çanakkale 2013, s. 27.

¹¹ Yavuz Demir, Ayşe Yılmaz, Talat Koç, "Çevre Sorunları – Hava", (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, s. 310-311.

¹² Sibel Özmen, Talat Koç, "Toprak ve Bitki Sorunları", (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, s. 334.

¹³ Talat Koç, "Sonuç ve Öneriler", (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, s. 386.

yolların genişletilmesi, yeşil alan ve donatı alanlarının ayrılması çalışmaları yapıldığı yetkililer tarafından belirtilmektedir.¹⁴

Cephe iyileştirme projesinin Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15.12.2006 tarihli kararıyla onaylanan IV. Etap çalışmaları şöyle duyurulmuştur¹⁵:

“Binaların mevcut cephelerinde görüntü kirliliği oluşturan tabelalar, branda, gölgelik ve klima gibi yapı elemanları cephe yüzeyinden temizlenecek, klimalar çatı boşluğuna ya da yapıların arka cephelerin kaldırılacaktır. Tabelalar yeni düzenleme ile zemin kat vitrin boşluğundaki tabela için ayrılan bölüme ahşap zemin üzerine pirinç ve benzeri malzeme ile tanıtım yazıları yazılacaktır.”

“Tarihi taş yapının haricinde tüm binaların cephe kaplamaları (BTB, seramik, taş, tuğla vb. gibi malzemeler) temizlenerek, sıva raspası ya da sıva tamirati yapılacak, mevcut doğramalar ise pencere vitrin ve kapı oranları, Kentsel Sit Alanları Koruma Planı Uygulama Hükümlerinin öngördüğü ölçü ve ebatlarda düzenlenerek ahşap malzemedan yapılacak doğramalar ile değiştirilecektir. Mevcut kemerleri olan ... yapının kemerleri ortaya çıkarılacak, ... kemer olmayan yapılara kemer boşlukları açılacak bütünlük ve uyum sağlanacaktır. Vitrinlerdeki kemerlerin iç kısmına I. ve II. Etapta olduğu gibi ferforje demir ilave edilecektir.”

“Cephe boyalarında I., II. ve III. Etap projelerine uyum ve sokakta bütünlük sağlayacak uyumlu renkler tercih edilecektir.”

2.1. Yasal Düzenlemeler

Çanakkale Belediyesi'nin kent estetiğini sağlamaya ve kentte görsel kirlenmeyi önlemeye yönelik doğrudan düzenlemesi yoktur. Ancak 3 Şubat 2005 tarihinde 172 sayılı Belediye Meclis Kararı ile onaylanan İlan, Reklam ve Tabela Yönetmeliği kentteki işletmelerin tabelalarını düzenlemektedir. Ayrıca Zabıta Müdürlüğü Emir ve Yasaklar Yönetmeliği'nde¹⁶ konuyla ilgili çeşitli hükümler bulunmaktadır.

Yönetmeliğin “Huzur, Sükûn, Sağlık, Emniyet ve Selametle İlgili Emir ve Yasaklar”ı düzenleyen 6. maddesine göre,

“Her türlü motorlu veya motorsuz taşıtları, cadde, sokak, kaldırım, meydan vb. yerlere izin almaksızın bırakarak yayaların geliş ve geçiş güvenliğini tehlikeye düşürmek, şehrin görünümünü olumsuz etkilemek yasaktır. (12. fıkra)”

¹⁴ Mustafa Kemal Albayrak, “Çanakkale’de Kentsel Dönüşüm”, *TMMOB Çanakkale I. Kent Sempozyumu*, 2013, s. 49-51.

¹⁵ “IV. Etap Çarşı Caddesi Cephe İyileştirme Projesi”, Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü. <<http://www.canakkale.bel.tr/icerik/2209/iv-etap-carsi-caddesi-cephe-iyilestirme-projesi/>>, (19.12.2015)

¹⁶ Çanakkale Belediye Başkanlığı Zabıta Müdürlüğü Emir ve Yasaklar Yönetmeliği. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1607/emir-ve-yasaklar-yonetmeliği/> (17.12.2015)

“Boş bulunan arsa veya arazisini muhafaza altına almamak, izinsiz görüntü kirliliği yaratacak herhangi bir şey yapmak ve depolamak yasaktır. (13. fıkra)”

“Meydan, sokak, kaldırım, pazar, iskele, gar, istasyon, köprü, geçit ve benzeri umuma mahsus yerlere eşya vb. şeyler koyarak nizam ve intizamın bozulmasına sebebiyet vermek yasaktır. (14. fıkra)”

“Çöp kaplarına; çöp ve süprüntü kapsamına girmeyen maddeleri koymak ve geri dönüşüm atıklarını ayırmamak yasaktır. (21. fıkra)”

“Ön balkon ve pencerelerine, gelip geçenlere ve alt katlarda ikamet edenlere zarar vererek huzursuz edecek şekilde, kurutmak ve havalandırmak maksadı ile çamaşır vb. şeyler asmak, apartman ve binaların dışında, ortak kullanım alanı veya başkaca yerlere belediyenin izni olmaksızın çöp toplama ve biriktirme yeri yapmak yasaktır. (Çöp biriktirme yerleri belediyenin izin vereceği yere ve belirleyeceği şekilde yapılabilir.) (22. fıkra)”

“Şehir içerisinde ve hurdacı dükkânlarında kâğıt, çöp, lastik vb. şeyleri biriktirmek, yakmak ve yol kenarlarında gelişigüzel biriktirerek ayırtırmak yasaktır. (34. fıkra)”

“Belediyenin sorumluluğunda bulunan yolların ve tretuvarların her türlü motorlu ve motorsuz araçlar tarafından zarara uğratılması veya araçların tamirâtı sırasında yol ve tretuvarların tahrip veya kirletmeleri yasaktır. (38. fıkra)”

“Park ve Bahçelerle İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 7’ye göre,

“Belediyeye ait park ve bahçelerde tahribat yapıp, çocuk oyun araçlarına, bank ve benzeri şehir mobilyalarına zarar vermek ya da bunları zarar verecek şekilde kullanmak yasaktır. (4. fıkra)”

“Park ve bahçelerde, halkın gezip dolaştığı, dinlendiği yerlerde, çimlerde belediyenin izni olmadan köpek ve kedilerini, başıboş salarak oynatmak, gezdirmek ve dışkıları ile çevreyi kirletmek yasaktır. (7. fıkra)”

“Nizam, İntizamla İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 8’e göre,

“Yerleşim alanları içinde hurda depolamak ve ticaretini yapmak yasaktır. (2. fıkra)”

“Halka açık ve resmi yapılara, tarihi yerlere, halkın kullanımına açık genel tuvaletlere yazı yazmak, kirletmek, tuvaletler dışında cadde ve sokak aralarında, meydanlarda ve ana arterlerde tuvalet gereksinimini gidermek yasaktır. (3. fıkra)”

“Belediye sınırları içerisinde çatısı bulunmayan bina üzerlerine çirkin görüntü oluşturabilecek şekilde her türlü eşya koymak, baraka veya uygunsuz yapı yapmak yasaktır. (7. fıkra)”

“Trafik ve Toplu Taşımayla İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 9’a göre,

“Ulaştırma koordinasyon merkezi veya il trafik komisyonu kararları ile park etmenin kesinlikle yasak olduğu belirlenen yerlerde motorlu ya da motorsuz araçlarla bekleme yapmak, park etmek, yolcu indirip, bindirmek yasaktır. (7. fıkra)”

“Çevre ve Gürültü Kirliliğiyle İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 10’a göre,

“Gerekli tedbirleri almadan mozaik taşıma, mermer kesme ve benzeri işler yapılırken işyerinden ve atölyelerden dışarıya toz çıkartmak ve çevreyi kirletmek yasaktır. (1. fıkra)”

“Cadde, sokak ve kaldırımları tahrip edip kirleterek, görüntü kirliliğine sebep olmak yasaktır. (3. fıkra)”

“Ticarethaneler ve meskenlerce; bulvar, cadde ve sokağa bakan cephelerine şehrin manzarasını bozacak herhangi bir şey asmak ve ticarethanelerin cephelerine sabit veya seyyar saçak yapmak yasaktır. Ancak güneşten ve yağmurdan muhafaza için belirlenen tip, uzunluk ve irtifada seyyar-açılıp-kapanır tente yapılabilir. İşyerleri ve yapıların sokak yüzlerine kurulan tente ve siperlerin ön ve yan kısımlarına açılan bezlerin yaya kaldırımından yüksekliği en az 2,20 m. olacaktır. Tente siperlerin eni ise yaya kaldırımını geçmemek koşulu ile en fazla 1,5 m. olacaktır. (6. fıkra)”

“Ticarethane veya meskenlerin; bulvar, cadde ve sokağa bakan cephelerine, pencere, balkon, teras vb. yerlerine şehrin manzarasını bozacak, rüzgâr, darbe ve sarsıntılar vb. olaylardan dolayı düşebilecek veya yayaların ve araç trafiği güvenliğini tehlikeye düşürecek olan uydu anteni, klima cihazı, çiçek saksıları, testi vb. ağır cisimlerin monte edilmesi yasaktır. (7. fıkra)”

“Gezinti yerlerine, açık alanlara, mahalle aralarında boş arsalar üzerine, şehir manzarasını bozacak şekilde büfe, kulübe ve baraka yapmak, izinsiz çadır kurmak ve bu alanları kirletmek yasaktır. İzinsiz yapılan bu yapılar Belediyece yıktırılır ve ilgililere yasal işlem uygulanır. (11. fıkra)”

“Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde bulunan sahipleri tarafından terk edilmiş, kullanılmayan kapı, cam ve çerçevesi dökülmüş, içerisinde gizlenerek suç işlemeye müsait, yıkılmaya yüz tutmuş, can ve mal güvenliği açısından tehlike arz eden ve çevre açısından görüntü kirliliği oluşturan araç ve virane olmuş her türlü yapı ve binaların sahipleri tarafından onarılması, bu mümkün değilse yıktırılması mecburidir. Aksine hareket edenlere yasal işlem uygulanır ve söz konusu olumsuzluk belediyece giderilip masrafları %20 fazlası ile ilgililerinden tahsil olunur. (13. fıkra)”

“Belediye damgası olmayan ve belediyece tayin edilmiş yerler dışına her türlü ilan asılması ve yapıştırılması yasaktır. Belediyece asılmasına izin verilen reklam bezleri ve benzerleri, asılacak yapının ön yüzüne yapışık durumda ve belirtilen süreleri aşmamak koşulu ile asılacaktır ve süreleri dolanlar zamanında toplayacaklardır. Toplamayanlara 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’na göre işlem yapılacaktır. (17. fıkra)”

“El duyuruları ile çevrenin kirlenmesi yasak olup, sorumluları ve dağıtanlara yasal işlem yapılır. Cadde, sokak ve meydanlara atılan el duyurularının sahipleri tarafından toplanması zorunludur. (18. fıkra)”

“Elektrik nakleden elektrik nakil tellerine çapraz olarak üzerinden radyo ve TV teli geçirmek, cadde ve sokağın bir tarafından diğer tarafına her çeşit kablo çekerek görüntü kirliliği yapmak yasaktır. (21. fıkra)”

“Türk Bayrağını kirli, kırıksık ve yırtık olarak asmak yasaktır. (24. fıkra)”

“Bütün inşaatlarda yapı sahibince her türlü tehlikeyi önleyecek şekilde yapı çevresinin tahta perde veya uygun malzeme ile (varsa yönetmeliğine göre) kapatmamak, belediyece gerekli görülmesi halinde geceleri aydınlatma yapmamak, ayrıca inşaatın yapılan her katının yol cephelerini emniyet amacı ile cephe boyunca uygun malzeme ile kapatmamak, yıkımı yapılacak binalarda da aynı şekilde emniyet tedbirleri almamak yasaktır. (25. fıkra)”

“Binaların meydan, cadde, sokak ve yol üzerindeki yüzlerine belediyeden izin alınmak şartı ile binaya paralel ve usulüne göre asmanın dışında ilan tabelası, perde, saçak, siper vb. yaparak görüntü kirliliğine neden olmak ve bunların gelip geçenlere, binadaki diğer maliklerin güvenliğini olumsuz etkileyecek ve ağaçlara zarar verebilecek şekilde asılmayacaktır. İzin alınarak asılan ilan tabelası, perde, saçak, siper vb.lerine de kaldırım tabanından yüksekliğinin 3 metreden aşağı sarkmasına meydan vermek yasaktır. (27. fıkra)”

“Çöpler Belediyece kabul edilen standartlarda nizami mazbut kapaklı, koku neşretmeyecek ve dökülmeyecek uygun çöp kaplarında biriktirilecektir. (28. fıkra)”

“Çöp ve süprüntüleri, belediyenin temizlik araçlarına kolayca yüklenebilecek şekilde ve yerleri, evvelce belirlenip ilan edilen zamanların dışında çıkartmak yasaktır. (29. fıkra)”

“Yapı İşleriyle İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 11’e göre,

“Her bina sahibi inşaat yapımı, tamiri ve esnasında belediyeden ruhsat almaya mecburdur. (1. fıkra)”

“Kazaya sebebiyet vermemek için can ve mal güvenliği emniyeti açısından inşaatın çevresine uygun olan tahta veya emsali şeylerle perde çekilecektir. (2. fıkra)”

“Çalışma esnasında inşaatın sahibi çevrenin kirletilmemesi için mümkün olan her türlü önlemi almakla yükümlüdür. (4. fıkra)”

“İnşaattan çıkacak olan her türlü toprak moloz ve süprüntülerin belediyenin göstereceği yerden başka bir yere dökülmesi yasaktır. (5. fıkra)”

“İnşaat sahipleri her ne sebeple olursa olsun çalışmalarından dolayı bozdukları, kirllettikleri yol veya kaldırımları, iş bitiminden sonra eski durumuna getirerek temizlemek mecburiyetindedirler. (7. fıkra)”

“İnşaat sahipleri inşaat malzemeleri ile yolları işgal edemez veya trafiği engelleyemezler. Kum, kireç, vb. malzemeler, doğrudan yapı içine dökülecektir. Bunların dışarıya ya da yol üzerlerine dökülmesi yasaktır. (8. fıkra)”

“Belediye ve İmar mevzuatında bahsi geçen her türlü yapılar ve tamirleri belediyeden ruhsat almadan veya alınan ruhsata aykırı olarak yapmak veya yaptırmak yasaktır. (9. fıkra)”

“İnşaatlara her türlü iskele kurmak izine tabidir (boya, tamir ve tadilatlar dâhildir). (12)”

“İlan-Reklamla İlgili Uyulması Gereken Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 16’ya

göre,

“Belediye sınırları içerisinde Kentsel Tasarım Müdürlüğü’nün (İmar ve Şehircilik Müdürlüğü’nün) kararlarına aykırı olarak ilan reklam unsuru konulamaz.”

“Belediyenin izni olmadan, herhangi bir şekilde süreli ya da süresiz, tanıtım amaçlı stant kurulamaz, bilgi broşürü ve el ilanı dağıtılamaz.”

“Belediyelerin almış olduğu ilan reklam kurallarına aykırı hareket edilemez.”

“Belediye’nin belirlemiş olduğu billboardları dışındaki yerlere bez afiş vs. asılamaz.”

“İşyerleriyle İlgili Emir ve Yasaklar” başlıklı madde 18’e göre,

“Ticarethane sahiplerine, işyerlerinin ön cephesine paralel olarak ticaret unvanı, ad ve soyadı, kapı numarasını gösterir ışıklı veya ışısız tabelaların her ne sebeple olursa olsun cadde ve sokağı işgal edici mahiyette asılması yasaktır. Ayrıca her türlü sanat erbabı ve ticarethane önlerine, görünümü ve trafiği engelleyici şekilde dikey olarak levha asılamaz. (Ayrıca alınmış bir karar veya tabela yönetmeliği varsa bu hükümlere tabi olmak zorundadırlar.) (5. fıkra)”

“Cezai Hükümler” başlıklı madde 22’ye göre,

“Bu Yönetmelikte sayılan emir ve yasalara uymayanlar ve muhalif hareket edenler hakkında, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 34/e maddesi ve 1608 sayılı Umuru Belediyeye Müteallik Ahkâmı Cezaiye Hakkında 16 Nisan 1340 Tarih ve 486 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Muadil Kanunun 1’inci maddesi gereğince, Belediye Encümenince 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 32. maddesinin 1’inci fıkrasına istinaden belediye zabıta görevlileri tarafından idari yaptırım uygulanır. (1. fıkra)”

“Belediye encümeni, kararında belli bir fiilin muayyen bir süre zarfında yapılmasını da emredebilir. Emredilen fiilin ilgili kişi tarafından yapılmaması hâlinde, masrafları tahsil edilmek üzere belediye tarafından yerine getirilir. (2. fıkra)”

Çanakkale Belediyesi’nin ayrıca Kordon Boyu çevre düzenleme projesi kapsamına giren işyerlerinin açık alan kullanımlarını düzenleyen Kordon Boyu Yönetmeliği mevcuttur. Yönetmeliğe göre Kordon’a cephesi bulunan işletmeciler kaldırım alanlarını kullanmak için Belediye’ye müracaat edebilir.¹⁷ Ancak

“Bu bölümü sınırlayan çizgilerin dışına, geçici kullanım için bile olsa reklam ya da tanıtım panosu, ticari levha, fiyat listesi, süsleme amaçlı saksı, çiçek, bitki, dekorasyon elemanları gibi hiçbir nesne konulamaz. Bölümü belirleyen çizgilerin bittiği noktada Belediyece hazırlanan projeye uygun olarak sadece çiçeklikler bulunabilir.”

¹⁷ Çanakkale Belediyesi Çanakkale Kordon Boyu Yönetmeliği. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1605/canakkale-kordon-boyu-yonetmeliği> (17.12.2015)

“İşletmelerin, bu bölümde kullanacakları masa, iskemle, koltuk, tezgâh gibi eşyaların seçiminde Belediyeden alınacak onay esastır.”

“Gıda ve içecek firmaları ile başka ticari olan ya da olmayan kuruluşların reklam veya satış amaçlı yazı, sembol ve tabelaları bu bölüme konulamaz.”

“Gölgeliklerin üzerine tabela yapılması durumunda 0.50 m. ve cephe boyunca yapılabilir. Tabelada ahşap üzerine altın sarısı ya da gümüş rengi, ahşap, pirinç veya ahşap görünümlü malzeme ile yazı yazılabilir. Renkli logosu olan işletmeler yine aynı zeminde bu logoyu Belediye onayı ile kullanabilir.”

Çanakkale Belediyesi tarafından bölgedeki estetik kaliteyi artırmak amacıyla çıkarılan “Barbaros Mahallesi Harmanlık Mevkii Revizyon Tasarım Yönetmeliği”¹⁸ de mevcuttur. Yönetmelikte bölgedeki bina yükseklikleri, çıkmalar, çatılar, teraslar, binalardaki doluluk boşluk oranları, cephe kaplama ve renkleri, kombi ve klima üniteleri, yağmur olukları, tabelalar, anten ve güneş enerji yerleri, malzemelerin renk ve özellikleri düzenlenmiştir.

Çanakkale Belediyesi’nin ayrıca arazi kullanımlarının yeniden düzenlenmesini amaçlayan Otopark Yönetmeliği¹⁹ bulunmaktadır. Otopark Yönetmeliği’ne getirilen ek maddeyle şu hüküm konmuştur:

“Çanakkale Belediyesi ve mücavir alan sınırları içerisinde yapı kullanma izin belgesi alındıktan sonra, kat maliklerinin salt çoğunluk kararı alınmak koşuluyla, binaya herhangi bir yük getirilmeksizin binaların açık balkonları iç duvar yıkılmadan sadece katlanır cam ile kapatılabilir. (İmar Kanunu’nun Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği’ne İlave ve İlave Maddeler Hakkında Değişiklik Hükümlerine ilave edilmek üzere).”

2.2. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti Araştırması’nda Çanakkale’de Görsel Kirlenme ile İlgili Bazı Veriler

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından ilki 2013 yılında yapılan İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti Araştırması, kentlerin yaşanabilirlik endeksinin hesaplanabilmesi amacıyla, örnek hanehalkı adreslerinde yaşayan 18 ve üstü yaştaki bireylerle yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır. 3 yılda bir il düzeyinde gerçekleştirilecek olan araştırmada kişilere

¹⁸ Çanakkale Belediyesi Barbaros Mahallesi Harmanlık Mevkii Revizyon Tasarım Yönetmeliği. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1604/barbaros-mahallesi-harmanlik-mevkii-revizyon-tasarim-yonetmeliği> (17.12.2015)

¹⁹ Çanakkale Belediyesi Otopark Yönetmeliği. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1606/otopark-yonetmeliği> (17.12.2015)

belediye hizmetleriyle ilgili sorular da sorulmuştur.²⁰ Çanakkale’de görsel kirlenmeyle bağlantılı çeşitli belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyi şöyledir:

Tablo 3.1: Çanakkale’de Bazı Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi

Memnuniyet Düzeyi	Memnun	Orta	Memnun Değil	Fikri Yok	Hizmeti Yok
Yol/Kaldırım Hizmeti	%57,7	%15,8	%25,6	%0,6	%0,3
Işıklandırma Hizmeti	%76,8	%14,5	%8,6	%0,2	-
Sokak Levhaları ve Dış Kapı Numaralandırma Hizmeti	%72,4	%14,5	%9,4	%3,8	-
Yeşil Alan	%61,5	%17,3	%20	%1,2	%0,1
Engellilere Yönelik Düzenlemeler	%56,1	%15,0	%13,7	%10,3	%4,8
Çöp ve Çevresel Atık Toplama Hizmetleri	%69,2	%14,7	%15,7	%0,1	%0,3
Kanalizasyon Hizmetleri	%67,2	%14,1	%16,6	%0,6	%1,5

Kaynak: “İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti 2013”, *Türkiye İstatistik Kurumu Düzeltilmiş Haber Bülteni*, Sayı: 18507, 14 Nisan 2014. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>>, (19.12.2015)

Tablo 3.1’de TÜİK’in yaptığı araştırmaya göre Çanakkale’de bazı belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyi verilmiştir. Bu hizmetlerden yol/kaldırım yapımı hizmetleri %59,7, sokak levhaları ve dış kapı numaralandırma hizmetleri %72,7, çöp ve çevresel atık toplama hizmetleri %73,3 kanalizasyon hizmetleri ise %70,3 olan Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Buna karşılık ışıklandırma hizmetleri, yeşil alanlar ile engellilere yönelik hizmetlerde ise memnuniyet düzeyi sırası ile %74,1, %57,1 ve %48,9 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir.

3. Çanakkale Kent Merkezinde Görsel Kirlenme Üzerine Derinlemesine Görüşmeler

Çanakkale’deki görsel kirlenmenin durumunu belirlemek ve çözüm önerileri sunmak amacıyla, kent estetiğiyle ilgili bilgi ve uygulama üreten aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Görsel kirlenme 1990’lardan itibaren Türkiye’de daha çok gündeme gelmeye başlayan kentsel bir çevre sorunudur. Çalışmada Türkiye’de ve Çanakkale’de görsel kirlenmenin nedenleri ve görsel kirlenme yaratan durumlar ortaya konularak çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla uluslararası yazın taranarak diğer ülkelerde alınan önlemler araştırılmıştır. Ayrıca konuyu sosyal bilimler, özellikle kentleşme ve çevre bilimleri perspektifinden ele alan çalışma bulmanın zorluğundan dolayı alana katkı yapmak

²⁰ “İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti 2013”, *Türkiye İstatistik Kurumu Düzeltilmiş Haber Bülteni*, Sayı: 18507, 14 Nisan 2014. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>>, (19.12.2015)

ve sosyal bilimlerin araştırma yöntemleri kullanılarak farklı bir bakış açısı geliştirilmek istenmiştir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Uygulanması

Tez kapsamında yapılan alan araştırması, “Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” olarak belirlenmiştir. Çalışmanın genelinde kent, çevre ve görsel kirlenme üzerine geniş bir yazın taramasından yararlanılmış, Çanakkale özelinde ise nitel veri üretilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi seçilmesinin nedeni, sosyal olguların sahip olduğu karmaşık yapıları anlamada ve kavramlarla süreçler arasındaki ilişkiyi yorumlamada en faydalı yöntem olmasıdır.²¹ Ayrıca nitel araştırma yöntemleri konuyu araştırmaya katılan bireylerin bakış açısından görme, bireylerin algılarını ve deneyimlerini ortaya koyma, konuya bütüncül yaklaşma, tümevarımcı analiz yapma olanağı da sağlamaktadır.²²

3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı “Kentsel Bir Çevre Sorunu Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” başlıklı çalışmada amaca en uygun örneklem oluşturulmaya dikkat edilmiştir. Araştırmanın evrenini Çanakkale’de, kent estetiğiyle ilgili çalışmalar yapan ya da uygulamaya aktif olarak katılan kamu, özel sektör ve STK temsilcileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında kamu, özel sektör ve STK’larda çalışan toplam 10 kişiyle görüşülmüştür.

Görüşülen kişilerin 6’sı erkek, 4’ü kadındır. Hepsi üniversite mezunu olup ikisi akademisyen olması nedeniyle lisansüstü derecelere de sahiptir. Mezun oldukları lisans bölümleri Peyzaj Mimarlığı, Mimarlık (2 kişi), Şehir ve Bölge Planlama, Şehir Planlama, İnşaat Mühendisliği (2 kişi), Hukuk, Maliye ve Türkçe Öğretmenliği’dir. 6 kişi kamu sektöründe, 3 kişi özel sektörde, 1 kişi de STK’da çalışmaktadır. Kamuda çalışanların biri belediye başkanı, 2’si belediyede birim müdürü, 2’si akademisyen, biri de avukattır. Özel sektörde çalışanların 2’si inşaat mühendisi, biri mimardır. STK’da çalışan kişi ise Türkçe öğretmenidir.

²¹ Nihal Şirin Pınarcıoğlu, Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2011, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s. 111.

²² Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 40.

Derinlemesine görüşme kapsamında rastlantısal olmayan örneklem seçilmiştir. Örneklem büyüklüğü belirlenirken, Çanakkale'nin küçük bir kent olmasından dolayı, kentin estetik planlaması ile bağlantılı olabilecek herkesin dâhil edilmesine çalışılmıştır. Bu kapsamda belirlenen 12 kişi ile görüşme yapılması planlanmış, ancak 2 kişi görüşmek istememiş, bir kişi ise kayıt cihazı ile ses kaydı alınmasını tercih etmemiştir. Bu nedenle toplamda 10 kişi ile görüşülmüş ve 9 kişi ile yapılan görüşmeden ses kaydı alınmıştır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü yetkilileri ellerinde konuyla ilgili ölçülebilir veri ve mevzuat olmamasından dolayı görüşme yapmak istememiştir.

3.2.2. Veri Oluşturma Tekniği

Nitel araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde, görüşülen kişilerin konuyla ilgili deneyimleri, konuyu nasıl algıladıkları ve yorumladıkları “açık uçlu ve keşif odaklı” sorularla ortaya konulmaktadır.²³ Araştırma yöntemi olarak derinlemesine görüşmenin seçilmesinde yöntemin açık uçlu ve keşif odaklı olması önemli rol oynamıştır. Görüşmelere başlamadan önce bir ön görüşme yapılarak elde edilen veriler ikincil verilerle derlenmiş, görüşme soruları bu şekilde hazırlanmıştır.

Çalışmada derinlemesine görüşme yöntemi ile hedeflenen, görüşmecilerin Çanakkale'deki görsel kirlenmeyle ilgili kanaatlerini ve bakış açılarını ortaya koymaktır.²⁴ Bu nedenle görüşülecek kişilerin araştırılan konunun uzmanı olmalarına; ayrıca görsel kirlenmenin gerek oluşması, gerekse sorunun çözülmesi aşamasında düşünce üretici, karar verici ya da uygulayıcı konumda olmalarına dikkat edilmiştir. Görüşülen kişiler aynı zamanda kentte yaşadıkları için kentin estetik kalitesinden ve kentteki görsel kirlenmeden birebir etkilenmektedir.

3.2.3. Araştırma Etiği

Derinlemesine görüşmeler sürecinde etik kurallara uyularak, görüşülen kişilere tez konusu hakkında ön bilgi verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın süresi ve amacı açıklanmış, görüşme sırasında ses kayıt cihazı kullanılacağı belirtilerek izin alınmıştır. Görüşülen kişiler istemediği takdirde ses kaydının kullanılmayacağı ve isimlerinin açıklanmayacağı, istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri ya da görüşmeden vazgeçebilecekleri önceden belirtilmiştir. Ayrıca görüşmelerin “Kentsel Bir Çevre Sorunu

²³ Nihal Şirin Pınarcıoğlu, *Yerel Siyaset ve Kadın ...*, s. 111.

²⁴ Türker Baş, Yılmaz Usta, Ekrem Önder Uyar, “Derinlemesine Görüşme”, (Türker Baş, Ulun Akturan), *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*, (içinde) Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 111.

Olarak Görsel Kirlenme: Çanakkale Örneği” adlı tez çalışmasında ya da sonradan bu tezden çıkarılacak bir başka çalışma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir.

3.2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Kolaylaştırıcıları

Nitel araştırma yönteminde zaman, enerji ve para sorunları araştırmanın sınırlılıkları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır.²⁵ Bu çalışmada araştırmanın Çanakkale kenti ile sınırlı olması maddi sorun yaşanmamasını sağlamış; ancak derinlemesine görüşme yapılan kişilerin konumlarından, idari görevlerinden ya da araştırmanın tatil dönemine denk gelmesinden kaynaklı zaman ve enerji kaybı yaşanmıştır. Derinlemesine görüşme yapılan kişilerin konumlarından dolayı da zaman sorunu bir kısıt oluştururken, randevu alınması aşamasında özellikle “bir yüksek lisans tezi olduğu” vurgusu kolaylaştırıcı bir unsur olmuştur. Görüşmecinin daha önceden basın sektöründe çalışmış olması da görüşmelerin ayarlanmasında ve yürütülmesinde kolaylaştırıcı unsurlardan biri olmuştur. Derinlemesine görüşmelerde tek bir görüşmeci hariç diğer görüşmeciler ses kaydı yapılmasına izin vermişlerdir.

3.2.5. Veri Analizi

Nicel araştırmaların aksine, nitel araştırmalarda elde edilen verilerin analizi kolay değildir.²⁶ Bunda nitel araştırmanın psikoloji, sosyoloji, felsefe, dilbilim, antropoloji gibi çeşitli disiplinlere dayanan güçlü kurumsal temellere dayanması önemli bir rol oynamaktadır.²⁷ Ayrıca yazın taraması kapsamında elde edilen bilgilerden, derinlemesine görüşmelerden ve görüşmecinin gözlemlerinden kaynaklı farklı bilgilerin ortaya çıkması, bu bilgilerin sınıflandırılması, ayrıştırılması ve hangi değişkenin neyi ne ölçüde etkileyeceğinin bilinmemesi veri analizinde zorluklar oluşturmaktadır.

Veri analizi öncesinde derinlemesine görüşme yapılan 10 görüşmenin transkripsiyonları yapılmış ve alandaki gözlem, tanıklık notları tekrar gözden geçirilmiştir. Araştırmada ses kaydı kullanılmasını istemeyen kişinin görüşmesi esnasında notlar alınarak transkripsiyonu yapılmıştır. Görüşme transkripsiyonları bire bir temize çekildikten sonra ayrıntılı bir okuma sürecinden geçirilerek veriler sınıflandırılmış, araştırmanın amacına göre analitik bölümler oluşturularak tüm görüşmecilerin her soruya verdikleri

²⁵ Nihal Şirin Pınarcıoğlu, *Yerel Siyaset ve Kadın ...*, s. 115.

²⁶ Ahmet Hamdi İslamoğlu, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2011, s. 197.

²⁷ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel...*, s. 35.

yanıtların bir dökümü alınmıştır. Benzer anlamlara sahip veriler ile farklı anlamlara sahip veriler kendi içlerinde kodlanarak ortak ve farklı yanlar belirlenmiş, temelde betimleyici bir yöntemle görüşmeler analiz edilmiştir.

3.2.6. Araştırma Süreci

Araştırma sürecinde öncelikle Çanakkale'nin kent planlaması ve estetiğiyle ilgili bilgi ve uygulama üreten kişiler belirlenmiştir. Belirlenen bu kişilerin iletişim bilgileri sağlandıktan sonra kendileriyle doğrudan ya da yardımcıları aracılığıyla iletişime geçilmiştir. Bu süreçte araştırmanın amacı ve konusuyla ilgili gerek yazılı, gerek sözlü bilgi verilmiştir. Randevular belirlendikten sonra görüşmeler görüşülen kişilerin çalışma ofislerinde yapılmış ve 30-45 dakika arası sürmüştür. 2015 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında tamamlanan görüşmelerin hemen ardından transkripsiyonları yapılmıştır. Görüşme yapılan kişiler ve görevleri görüşme sırasına göre şöyledir:

1 – Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Abdullah Kelkit

2 - Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı Saim Yavuz

3 - TMMOB Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Sevil Ural

4 - Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan

5 - ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı Doç. Dr. Arzu Başaran Uysal

6 - TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Meral Saraç Çavga

7 – Çanakkale İnşaatçılar ve Yapı Müteahhitleri Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Ali Genlik

8 - Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı Ali Aydın Çalıdağ

9 - Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü/TMMOB Şehir Plancıları Odası Çanakkale Temsilcisi Mustafa Kemal Albayrak

10 - Çanakkale Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü Meral Harput

3.3. Alan Araştırmasının Bulguları

Bu bölümde, Çanakkale kentinin kent estetiği ile ilgili veri, düşünce ve uygulama üreten aktörlerin görsel kirlenmeyle ilgili genel algıları, düşünceleri ve çözüm önerileri değerlendirilecektir. Derinlemesine görüşmeler kapsamında uzman kişilerin ifadelerindeki benzerlikler bir araya getirilerek Çanakkale kenti ve görsel kirlenme ilgili genel algılar ortaya konulacak, farklılıklar noktasında tespitler yapılarak da çalışma ayrıntı bakımından zenginleştirilecektir. Sonuç olarak ise Çanakkale'nin içine girdiği değişim dönüşüm sürecinin sonucunda estetik açıdan keyif veren ve görsel kirlenmenin olmadığı bir kent görünümüne sahip olması için çözümler üretilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Görsel Kirlenmenin Algılanış Biçimi

Görüşülen kişilere öncelikle görsel kirlenme kavramının onlar için ne ifade ettiği sorulmuştur. Yanıtlarda “görsel kirlenme, görsel kirlilik, görüntü kirliliği” ifadelerinin hepsi kullanılmıştır.

“Bozuk, kötü, çürük, yanlış, ters, aykırı ne varsa o aklıma geliyor”

Görsel kirlenme ile ilgili en sık kullanılan ortak kavram “rahatsız eden, rahatsızlık yaratan” olmuştur. 3 kişi yanıtlarında bu kavramı kullanmıştır.

“Gözümüze takılan ve zihnimizde soru işaretleri yaratan, duygularımızda ve aklımızda rahatsızlık yaratan şeyler aklıma geliyor benim. Her türlü bozuk, kötü, çürük, yanlış, ters, aykırı ne varsa o aklıma geliyor. Görsel olarak kentin kendisini ve çevresini kuşatan nesnelerden, objelerden yansıyan kötülükler, kötü izlenimler aklıma geliyor.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Bir şehrin silueti önemli olan”

Görüşülen kişilerden 3'ü kent silüetine vurgu yapmışlardır. Bir görüşmeci önemli olanın kent silueti olduğunu söylemiş, bir diğeri görsel kirlenmeyi kent silüetinin karmaşıklığı olarak tanımlamıştır.

“Bir şehrin silueti önemli olan. ... Yaşama saygısızlık, saygılı olmamak, bu tür binalar üretmek benim için kirlilik sebepleridir, görüntü kirliliğidir genel anlamda” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

Görüşülen kişilerden biri diğerlerinden farklı olarak görsel kirlenmeyi yaşanan alanda olağanın dışındaki obje ya da kullanımlar olarak görmüş, bir diğeri ise kirlenmenin doğal peyzajın bozulmaya başladığı yerde ortaya çıktığını belirtmiştir.

“Kırsalda meselâ doğal ortam, doğal ortamda yeşil alanların, suyun olduğu yerlerde, meselâ bir otoyol geçmiştir, o mekâna ait görsel kirlilik oluşturmuştur, görüntü kirliliği oluşturmuştur.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

Görüşülen kişiler, kendileri açısından görsel kirlenme oluşturan şeyleri de örnek olarak sıralamışlardır. Görüşülen kişilerin çoğu binaların çeşitli şekillerde yol açtığı görsel kirlenmeye vurgu yapmıştır. Bunların arasında “görsel olarak doğayı kısıtlayan yapılar, sahildeki çok büyük, yüksek katlı binalar, aynı yerde farklı kat yükseklikleri, dış cephelerdeki tezatlıklar, inşaat halindeki binalar, birbirinin manzarasını kapatan binalar, binaların üzerindeki renkler, bina orantıları, pencere kapı orantıları, doluluk boşluk orantıları, bakımsızlıkları ya da binaların kendisi, bazen tek bir bina” sayılmaktadır.

“Daha önceden baktığımız zaman kentlerde, özellikle sahil kentlerinde ızgara sistemindeki yerleşimlerde denizden esen havanın içerilere kadar ulaşması sağlanırmış ki kentin iç kesimlerinde yaşayan insanlar da bundan faydalansınlar. Ama günümüzün yerleşmesine baktığımız zaman sahilde çok büyük, yüksek katlı binalar ve yeteri kadar soluklanmayı, rüzgârı içeri taşıyacak dikine sokakların olmadığını görüyoruz. Yani kentin bir anlamda nefes almasını önleyen yapılar.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

Yanıtlarda 3 kişi tarafından vurgulanan bir konu reklam panoları, tabelalar ve trafik levhalarıdır. Buna 1 kişi çöp tenekelerini, 1 kişi tretuvarların üzerinde konuşlandırılan aydınlatma direklerini eklemiştir. 1 kişi tarafından vurgulanan bir başka nokta olarak ise daha az yeşil alan, daha az doğal kentsel mekân ve kamusal alan gelmektedir.

“Daha az yeşil alan, daha az doğal kentsel mekân, kamusal alan ve daha çok katlı yapılar. Bu tabii insan gözüne (onun için görsel sıkıntı, kirlilik) bilinçli olarak değil bilinçaltında, kötü görüntü imajı yaratıyor ama biz onu hissetmiyoruz. Şöyle bir örnek vereyim, meselâ Anafartalar Oteli örneği çok tipik örnektir. Anafartalar Oteli vardı, devasa bir bina. Biz onu yıktık, yıkınca koca bir meydan, bir ferahlık çıktı ortaya. ... Eskiden yeraltına alınmadan önce elektrikler, her taraftan kablolar geçirdi. Şimdi bu alanları Demircioğlu Caddesi'nde falan yerin altına aldık, bir anda cadde genişledi. İşte görsel olarak doğayı kısıtlayan yapılar veya ona benzer maddeler kentlerde görsel kirliliğe sebebiyet veriyor.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

3.3.2. Görsel Ortamın Kalitesinin Önemi

Görüşülen kişilere görsel ortamın kalitesinin önemi sorulduğunda, yanıtların 8'inde “memnuniyet, yaşadığı yerden, bulunduğu ortamdan hoşnut olmak, zevk almak, ferahlık, psikolojik rahatlık, yaşam kalitesi, sıcak bir yaz günü sahilde serinlemek, yaratıcı duyguların gelişmesine imkân sağlamak, mutluluk, huzur, barış, iletişim” sözcükleri kullanılmıştır. Kullanılan sözcüklerden anlaşıldığı kadarıyla, görsel ortamın kalitesi ile

yaşanılan yerden memnun olmanın, kentte mutlu ve huzurlu hissetmenin, hatta yaratıcılığın ve iletişimin ilgisi bulunmaktadır.

“Memnuniyet dediğimiz şey o kadar basit bir haz ifade eden bir şey değil”

“Bence bunun önemi memnuniyettir, memnun olmaktır. Yaşadığı yerden, bulunduğu ortamdaki hoşnut kalmasıdır. Bu anlamda bir kere görselliğin önemi var. Onun ötesinde de çok fazla bir şey değil bana göre. Çünkü memnuniyet dediğimiz şey, hoşlanmak, hoşuna gitmek o kadar basit bir haz ifade eden bir şey değil. Aynı zamanda yaratıcı duygularımın da gelişmesine imkân sağlamak demektir. Görsel hoşlukların olması ya da görsel sorunların olmaması, kişilerde birçok yeni düşünceleri de tetiklemesi açısından, harekete geçirmesi açısından önemlidir diye düşünüyorum.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Mimari insanı etkiler bir kere. Mimari insanı işler çünkü insanın çevresini belirler, insanın yaşadığı çevredir, onu yapar, o binaların hepsidir. Sadece yaşadığı konut değildir, işyeridir, okuduğu okuldur, ibadet yaptığı binadır, dinlendiği mekândır, çay bahçesidir, rekreasyon alanlarıdır, hastanedir. Yani dolayısıyla, bir insanın yaşamını şekillendirdiği için mimari, mimarinin başarılı olup olmaması, görsel kirlilik veya güzellik diyeyim, insanın psikolojisini direkt etkileyen bir faktördür.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Kent size huzuru verebiliyor”

“Kentten çıkıp doğal yola gittiğimizde sağımızda solumuzda meyvalık, ormanlık, deniz olduğu zaman bir rahatlık hissediyoruz psikolojik olarak. Biz bunu bilinçli değil ama içgüdüsel olarak hissediyoruz. Niye, işte bu mekânlar, bu yapılar maalesef görselimizi daraltıyor, kısıtlıyor. Yani görüş açımızı daraltıyor. Hâlbuki insanoğlu daha geniş şeyleri, dağları, denizleri, ormanları görmekten, ufku seyretmekten daha mutlu oluyor ama maalesef yaşadığımız alanlar bize bu imkânları kısıtlıyor.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

“Yurtdışı deneyimleri yaşadıkten sonra fark ediyorsunuz, kent size huzuru verebiliyor, barış ortamını verebiliyor, iletişimi verebiliyor. Ve bu gerçekten kentsel tasarım, kentin planlanmasıyla olan bir şey. Biz bunu çok imkansızmış gibi algılıyoruz, o kadar kaos içinde yaşadığımız için.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“Yattığınız ev hayatınızı ne kadar etkiliyorsa yaşadığınız şehir de o kadar etkiliyor”

İki kişi ise yanıtlarında kente duyulan güven, güvenlik kavramlarını kullanmıştır.

“Tabii ki de bulunduğunuz yer, yaşadığınız yer hayat kalitenizi birinci dereceden etkiler. ... Güvenlik de işin içine giriyor burada, görsel ortamın kalitesinin bir adım ötesinde güvenlik de giriyor. Trafik güvenliği girebiliyor ya da çok büyük parkların içerisinde yaya ulaşımı da giriyor. ... Sizin

oturduğunuz, yaşadığınız, yattığınız ev sizin hayatınızı ne kadar etkiliyorsa yaşadığınız şehir de o kadar etkiliyor.” (Mustafa Kemal Albayrak, Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü, Şehir Plancıları Odası İl Temsilcisi)

3.3.3. Görsel Kirilenmede Yerel Yönetimlerin Rolü

9 kişi, yerel yönetimlerin görsel kirilenmede oynadığı rolle ilgili soruya yerel yönetimlerin görsel kirilenmede önemli bir rolü olduğu yanıtını vermişlerdir. Yanıtlarda yerel yönetimler, karar verici ve uygulayıcı olmalarından dolayı görsel kirilenmeden sorumlu tutulmuş; bunun yanında görüşülen bazı kişiler yerel yönetimlerin kendilerinin görsel kirilenme yarattığı yorumunu yapmışlardır.

“Yerel yönetimlerin bu kirilenmedeki rolü kirilenme yaratmak”

“Yerel yönetimlerin bu kirilenmedeki rolü kirilenme yaratmak diye düşünüyorum ben. Rolü tam tersine olması gerekirken bizatihi kirliliği yaratan ya da yarattıran ya da engellemeyen, korumayanın yerel yönetimler olduğunu düşünüyorum. Belki bu çok abartılı bir ifade olabilir ama böyle söylüyorum çünkü meselenin yönetsel olduğunu ifade etmeye çalışıyorum. Yani bir yönetim problemidir. Yerel yönetimdeki yönetim biçiminin siyasi pozisyonu ya da dünyaya bakışı değildir önemli olan, yerel yönetimin kendisinin yönetim zihniyeti açısından problemli olduğunu söylemeye çalışıyorum. ... İyi şeyler yapmasını bir tarafa bırakıyorum, yapması gerekenleri yapmamasından dolayı bir kere kirliliğin baş yaratıcısı onlardır.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Kentleri bu hale getirenler tabiatıyla ne yazık ki yerel yönetimler”

“Kentleri bu hale getirenler tabiatıyla ne yazık ki yerel yönetimler, bunu da kabul etmemiz gerekir.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

“Olumlu rolleri de olabilir, olumsuz rolleri de olabilir kendi tercihlerine, kapasitelerine, farkındalıklarına göre. İsterlerse yetkilerini iyi yönde de kullanabilirler, çoğu kez çok farkında olmadan da olumsuz şeyler yapıyorlar. Ama bizde çok ciddi bir şekilde toprak rantına dayalı bir gelişmemiz olduğu için yapılaşma yoğun yapılaşma, yüksek kat. ... Bu yerel yönetimin doğrudan tercihi de değil aslında çok fazla. Sistem herkesi zorluyor. O yüzden de olumlu şeyler de yapmak isteseler çok sınırlı.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“Baskılara karşı koymak bazen çok zor olabiliyor”

“Bu konuda önemli olan ranta ve rantıyeye karşı savaşılabilmek diyorum. ... Planlama yapıp kente bir profil oluşturduktan sonra bazı baskılara karşı koymak bazen çok zor olabiliyor. Bunlarda diretebilmek ya da yapmış olduğunuz planı arkasında durabilmek bence yerel yönetimlerin en büyük sorumluluğu. ... Yerel yönetimlere burada çok önemli bir rol düşüyor, çok zor bir görev ama bütün top onlarda,” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Yerel yönetimler bu anlamda biraz güçlendirilmeli ve bunları yapabilir hale gelmeli. Tabii ki bunun yanında da ufuk çok önemli. Yani ufuk sahibi olmak, şehri düzenlerken görselliğe önem vermek yani seçilecek ağaçtan, verilecek imar izinlerine kadar çok iyi değerlendirme yapmak gerekiyor. En azından yöreye uygun ağaçların kullanılması mesela benim için çok önemli. Yani belki palmiye Antalya için İzmir için olur ama Çanakkale’nin meşesi var. Yani o meşe olmalı bence kullanılacak. Belediyelere çok ciddi görevler düşüyor ama maalesef daha o konuda biraz gerilerdeyiz.” (Ali Aydın Çalıdağ, Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı)

3.3.4. Görsel Kirlenme ile Eğitim Arasındaki Bağlantı

Görüşülen kişilere görsel kirlenme ile eğitim arasında nasıl bir bağlantı olduğu hakkındaki düşünceleri sorulduğunda, görüşülenlerin çoğunluğu bağlantı olduğunu söylemiştir. Bu kişilerden 4’ü bu bağlantıyı “çok, çok ciddi, çok yakın, birebir” olarak tanımlamıştır. Ancak yanıtlarda kurulan bağlantılar birbirinden farklıdır. Bir kişiye göre bu bağlantı eğitim düzeyi yüksek toplumlarda çevre ve doğa koruma konusundaki bilincin daha yüksek olmasından kaynaklıdır. Bir başka kişiye göreyse kentte yaşayan insanlar eğitim öğretim anlamında kendini yetiştirmişse görsel kirlenmeyi oluşturacak sebeplerin önüne geçmek mümkündür. Ayrıca yerel yönetim görsel kirlenmeyi ortadan kaldırmaya yönelik bir planlama yaptığında eğitilmiş bir halk bunu rahatlıkla algılayarak ve üzerine düşeni yapmaya çalışacağı vurgulanmıştır.

“Meselâ dükkânın önündeki kaldırımda yayaların geçeceği yere teşhir malzemelerinin konması, sattığı malzemelerin kaldırımlara konması, işgal etmesi, bu karşılıklı konuşarak, belediyenin biraz da yaptırımıyla rahatlıkla halledilecek bir konu. Ama karşınızdaki insan bunu algılama eğitimine sahip değilse tabii zor oluyor.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

“İnsan doğayla barışık yaşadığında ortaya görsel kirlenme çıkmıyor”

Bir görüşmeci ise görsel kirlenme ile eğitim arasındaki bağlantıyı farklı bir şekilde kurgulamıştır. Buna göre görsel kirlenmenin eğitimle ilişkisi vardır ama bu eğitilmişler güzel şeyler yapar, eğitimsizler değil gibi doğrudan şey değil, daha farklı bir ilişkidir. Görüşülen kişiye göre bu konuda söz söyleme hakkı eğitimle birlikte artmaktadır. Yeterli eğitimi olmayan bir kişi bu konuda çok fazla bildirimde bulunmazken ya da bu çirkin demezken eğitim arttığında olumlu, olumsuz, iyi, kötü, çirkin, bu olmamış, bundan rahatsız oluyoruz deme şansı artmaktadır. Çünkü eğitimle birlikte farkındalık, ona bağlı olarak da yakınma artmaktadır. Ayrıca eğitimle birlikte mekânı dönüştürme konusunda müdahale şansı artmaktadır.

“Bir köye gittiğimizde de görüyoruz, aslında normalde insan doğayla barışık yaşadığında ortaya çok görsel kirlenme olayı ortaya çıkmıyor. Yoksa köyler çok çirkin olurdu da kentler güzel olurdu, eğitimle doğrudan ilişkili olsaydı. Tam tersi bir şey yaşıyoruz aslında, köye gittiğimizde kendimizi daha huzurlu hissediyoruz genel olarak.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

Görüşülenlerden 2’si ise eğitim düzeyinin yükselmesiyle görsel kirlenme arasında bir bağlantı olmadığını düşünmektedir. Görüşülen bu kişilere göre, görsel kirlenmeye yol açan faaliyetlerde bulunanlar arasında eğitilmiş insanlar da vardır ve maddiyat, reklam, rant gibi nedenler onlar için görsel kirlenmenin önüne geçmektedir.

“Eğitim şart diyoruz ama hangi eğitim?”

“Şimdi eğitim neyin eğitimi. Baktığınız zaman, bu görsel kirlenmeye baktığınız zaman hepsi eğitilmiş insanlar. Yani eğitim derken neyi kastediyoruz, bence bu da çok önemli. Sonuçta ya bir meslek mensubu yapacak olduğu bir yerdeki ranttan dolayı bunu istiyor veya yerel yönetimdeki çalışanlar keza aynı şekilde. Yani eğitim bence kent bilinciyle, yaşadığınız alanla, sahip olduğunuz coğrafyanın özelliklerini bilerek ya da kentin kimliğini eğer anlamışsanız, yani bu anlamda bir eğitiminiz, bu anlamda bir kültürünüz, bir ilginiz varsa. O yüzden evet, eğitim şart diyoruz ama hangi eğitim. Ben de bunu sorayım, hangi eğitim.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Ben çok yüksek eğitim görmüş, yüksekokul üniversite mezunu olup da işyerinde aynı kirlenmeyi yaşayan insanları da görüyorum. Çok da eğitimle alakası yok yani. O biraz parasal boyutla ilgili. Bir de ben reklamımı nasıl yapacağım diyor adam. Ben bu ölçülere uyamam diyor. Diyelim ki bizim SİT alanında uygulanan tabela ölçüsü 70 santim, tabelalar 70 santim yüksekliğinde. Adam diyor ki 70 santim çok küçük, ben nasıl göstereceğim diyor. Dikey tabela kullanamazsın diyorum mesela, yatay kullanacaksın. Ben nasıl anlatacağım karşıdan gelen adama diyor. Bunun eğitimle falan alakası yok. Bunun maddi amaçlarla alakası var bence. Adam kendi maddiyatını düşünüyor, kendini düşünüyor, reklamını düşünüyor. Kafetarya açmış adam, üniversite mezunu ama seninle geliyor, birebir kafa tutabiliyor sana. Ben böyle istemiyorum, tabelam böyle olmayacak, sen karışamazsın, ben onun vergisini veriyorum diyor. Böyle de zorluklar var. Eğitimle alakası yok yani.” (Meral Harput, Çanakkale Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü)

3.3.5. Çanakkale’nin Kent Görüntüsü Açısından Yarattığı İzlenim

Görüşülen kişilere Çanakkale’nin kent görüntüsü açısından yarattığı izlenim sorulduğunda bir kişi Çanakkale’nin doğal olarak ve bulunduğu konum itibarıyla çok güzel bir kent olduğunu, bir kişi çok güzel olduğunu belirtmiştir. Bir başka kişi ise Doğu Avrupa şehirlerinin çoğundan daha iyi bir şehir olduğunu, özellikle Türkiye’deki kendi klasmanındaki şehirlerin arasında bir adım önde olduğunu söylemiştir.

“Bir şehirde denizin olması ya da suyla ilgisinin bulunması doğal bir artı”

“Çok marka kentleri dışında bırakırsak, yılda 60 milyon turistin gittiği çok büyük kentleri dışında bırakmak lazım yani Çanakkale’yi Londra’yla, Paris’le Roma’yla karşılaştırmak doğru değil ama Doğu Avrupa şehirlerinin çoğundan daha iyi bir şehir Çanakkale. Özellikle Türkiye içinde bakarsak yüzölçümü, iki yüz binli şehirler arasında daha derli toplu bir kent görüntüsü verdiğini söylemek mümkün. Özellikle kaçak yapılaşma hiç yok diyebiliriz Çanakkale’de. Özellikle şahsi görüşünüz olarak şu binayı beğenmiyorum, şu sokaktaki renkler diyebiliriz, bunlar öznel düşüncelerimiz ama genel itibarıyla baktığımızda Çanakkale özellikle Türkiye’deki kendi klasmanındaki şehirler arasında bir adım öndedir diye düşünüyorum. Özellikle denizle alakalı, bir açıdan da. Bir şehirde denizin olması ya da suyla ilgisinin bulunması doğal bir artı.” (Mustafa Kemal Albayrak, Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü, Şehir Plancıları Odası İl Temsilcisi)

“Bozulan bir şeyi eskiye çevirmek çok zor”

Görüşülen kişilerden 2’si Çanakkale’yi Türkiye’deki diğer kentlerle kıyaslandığında görsel açıdan iyi, Batı’daki kentlerle kıyaslandığında kötü bulmaktadır. Bunu “ülke düzeyinde baktığında fena değil, temiz bir kent, yurtdışına baktığımdaysa pis bir kent”, “Batı’ya kıyasla inşai faaliyetler açısından görsel anlamda bozulmuş bir kent”, “yurtiçindeki kentlerden daha iyi durumda, nispeten iyi kentlerin başında” cümleleriyle ifade etmektedirler.

“Başka kentlere gittiğimizde orada biraz önce söz ettiğimiz bina kirliliğinden tutun, sokaklar, kaldırımlar, parklar, bahçeler, deniz kentiye deniz kıyıları, trafik gibi mekân, alan ve yerlerde, coğrafyada kirlilik Çanakkale’ye göre daha fazla. Tabii ki o kentlerin var olduğu zemin, coğrafya önemli ama o kentte yaşayan insanlar ve yönetimleri daha da önemli. Bunlarla bağlı olsa gerek.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Eski yerleşim alanları var, Kemalpaşa, Namıkkemal gibi, oralarda koruma planı yapıldı geçmişte, olabildiğince korumaya çalışılıyor ama bozulan bir şeyi eskiye çevirmek çok zor. Maalesef oralarda da bozulmalar oluyor. ... Kentte eski kültürel miras olan yapıların korunması için mücadele ediyoruz. Ama maalesef Batı’ya kıyasla Çanakkale de inşai faaliyetler açısından görsel anlamda bozulmuş olan bir kent. Ama biz mevcudu koruma, artık daha fazla bozulmasını engellemek için mücadele ediyoruz. ... Yurtiçindeki kentlerden daha iyi durumdayız çünkü bir koruma planımız var, koruma bölgemiz var, yeni alanlarda daha dikkatli davranıyoruz belediye meclislerinde.” (Ülğür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

“Taşın altında da eli olan bir kişi olarak, çok memnun mutlu değilim”

İki ifade görsellik açısından Çanakkale’yi çok olumlu değerlendirmemektedir. Bu durum “çok çok albenisi olan bir şehir görünümünde değil”, “çok kötü değil ama mimar olarak çok memnun mutlu değilim” cümleleriyle açıklanmaktadır.

“Çok kötü değil ama mimar olarak, burada çalışan bir mimar olarak, katkı da veren, taşın altında da eli olan bir kişi olarak, çok memnun mutlu değilim. ... Bu kente denizden de bakabiliyorsunuz diğer şehirlerden farklı olarak, baktığınızda o dediğim kötü silueti görüyorsunuz. Dolayısıyla Çanakkale’nin ben belirli bir silüetinin olmasını, bakıldığında mutluluk ve huzur veren bir şehir görüntüsü elde etmeyi düşünüyorum. Ama eski yerleşim yerleri de olduğundan dolayı, bunları iyileştirmenin de belli bir maliyet gerektireceğinden dolayı bu fazla mümkün olmuyor.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Çanakkale karmaşık bir kent”

2 kişi ise Çanakkale’yi karmaşık olarak tanımlamaktadır.

“Karmaşık. Yani Çanakkale karmaşık bir kent. ... Keşke diyorum, Çimenlik Kalesi’nin olduğu o ilk yerleşim yerindeki olguyu koruyabilseydik. Yurtdışında kentlerin kendilerine has özellikleri var. Yani Londra’da dolaştığınız zaman belli bölgelerinde, özellikle eski yerleşim yerlerinde dolaştığınız zaman ya da orayı bir kere gördükten sonra elinize bir fotoğraf verdiklerinde “a bu Londra’daki evler” dersiniz. Ama Çanakkale’de bunu diyebileceğiniz yapı ancak tescilli binalardır, eski yapılardır. Ha Çanakkale bu anlamda eski tescilli binalarına değer veren, önem veren, onları korumaya çalışan bir yerel yönetime sahip. Bu anlamda Çanakkale şanslı bir kent. Ama diğer yeni kentleşme anlamında baktığınız zaman bir özelliği yok. Ne mimari anlamda, ne başka bir anlamda kentin yapılaşma anlamında bir şeyi yok. Yoksa Çanakkale zaten başlıbaşına bir değer ama kentleşme anlamında bir özelliği yok, tescilli binalarının dışında.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Çanakkale’nin yapabileceği fazla bir şey yoktu zaten”

2 kişi Çanakkale’nin planlı gelişen bir kent olduğunu hatırlatmıştır. Bir kişi kentin bu durumu avantaja çevirememesini “yaşam olarak daha bir Avrupa kenti ama kesinlikle planlama açısından ya da mekânsal organizasyon açısından değil” sözleriyle anlatmıştır.

“Plansız bir kent izlenimi yaratıyor. Ama işin acı tarafı aslında Çanakkale son derece planlı gelişen bir kent. Planları 1950’lerde yapılmış, sanıyorum 1949 falan. Zaten o zaman şehir oldukça küçükmüş. Gelişmeye başladığı, yeni konut alanlarına ihtiyaç olduğu andan itibaren imar planları yapılmaya başlamış. Hep kent imar planlarıyla, teknik bir ekibin öngörüsüyle büyümüş. O yüzden de çok daha Batı standartlarına uygun bir kent olması beklenir, beklenmeli. Ama olmamış. Bu da aslında biraz fiziksel planlamanın da sorgulanmasını gerekiyor. Yani biz çok rahat suçluyoruz plansız kent, herkes kafasına göre yapmış diye ama oysa kentlerin çok ciddi bir sorunu var. Planlar da gerçekten iyi bir mekân yaratamıyorlar, bu konuda başarısızlar. ... Tek başına teknik adam sorunu değil, yalnızca karar vericilerin de sorunu değil, çok daha temelde problemler var. Zaten genelde böyle bir kabul var, benim görüşüm değil, imar planları size bir araç sağlıyor ve o aracı biz olabilecek en kötü şekilde kullanıp planla kaoslar yaratıyoruz. Yalnızca Çanakkale’nin sorunu değil, Çanakkale’nin yapabileceği fazla bir şey yoktu zaten.” (Arzu Başaran Uysal,

ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“Çanakkale 1940’lı yıllardan itibaren planlı kentleşmeyle karşılaşılıyor. O günden günümüze geldiğimizde kent aslında belirli dönemlerde 1940’larda, 1970’lerde, 1990’larda ve günümüzde değişik planlamalar yapılmış, imar planları değiştirilmiş, revizeler yapılmış, buna bağlı olarak gelişimini sürdürmekte. Kentin tarihi nüvesini yani odağını oluşturan Çimenlik Kalesi ve çevresi biliyorsunuz ilk yerleşim alanları, dolayısıyla tabii nüfus sayısı da az olduğu için de orada, gerek yapılar, gerekse fiziki yapı, altyapı, yollar özellikle çok fazla geniş, yaşam kalitesini artırıcı özelliklere sahip değil maalesef. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra gelişen kentte, Esenler tarafı özellikle, Barbaros’un üniversite kavşağı ve ileriye doğru giden kısımlarında yeni yeni daha bu standartlara ulaşılmaya başlandı. Geniş yollar, nitelikli konutlar yapılmaya başlandı. Ama şehrin merkezinde görsel kirlilikten çok rahat bahsedebiliriz. Kentteki o dar yapılaşma nedeniyle ya da yanlış yapılaşma diyelim buna, çirkin yapılaşma diyelim, bunlar da tabii görsel kirliliğe olumsuz katkıda bulunuyor. Yollar dar, dolayısıyla kaldırımlar dar, orta refüjler dar. Görsel kaliteyi artırmak için, görsel kirliliği azaltmak için kullanılan en önemli parametrelerden bir tanesi bitkilerdir, yol ağaçlandırmalarıdır. Bunları yapamıyorsunuz, tamamen beton görüyorsunuz, asfalt görüyorsunuz. Çanakkale’nin eski yerleşim alanları maalesef buna engel teşkil ediyor. Ama meselâ yukarı çıktığınızda Esenler’e, Esenler bölgesinde meselâ şu an gelişen bölgeler daha rahat. Çünkü yeni planlamalarla yapılıyor. 60 metrelik yol civarı meselâ, bu anlamda çok güzel bir örnek diyeceğimiz örneklerimiz. Ama şehir içerisinde bundan çok fazla bahsedemiyoruz. Binalarla ilgili yerel yönetim, belediye tabii yer yer gene müdahale etmeye başladı. Yani onarımlarında olsun, özellikle tarihi kent merkezinden bahsediyorum, orada belli bir plan dâhilinde binaların cephe yüzeyleri değiştiriliyor. Levhalar dışa doğru değil, binanın ön cephesine yüze doğru yapılıyor. Meselâ aydınlatma direkleri yerin altına alındı, o da bir görsel kirlilikti. İşaret levhaları, bazen bazı yerlerde biraz önce bahsettiğim işyerlerinin önüne işgaliye yaptıkları durumları kaldırıyorlar, ama hâlâ devam ediyor. Kaldırımların kendisi, döşeme tarzı, kullanılan malzemeler görsel kirlilik oluşturabiliyor. Hâlâ Çanakkale’de bunun olumsuz etkilerini görüyoruz.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

3.3.6. Çanakkale’de Görsel Kirlenmenin Nedenleri

Görüşülen kişilerden 7’si, Çanakkale’de görsel kirlenmenin nedenleri arasında yapılaşmayla ilgili konuları saymıştır. Yapılaşmadan kaynaklı sorunlar arasında “yoğun yapılaşma, birbirlerine bitişik ya da çok yakın yüksek yapılar, tipleştirilmiş binalar, çok değişken, bazı yerlerde aşırı yüksek katlar, mimari özensizlik, yapıların boyası, badanası, bina üretiminin ekonominin izin verdiği ölçüde yapılabilmesi” sayılmaktadır.

“Çok hızlı bir şekilde inşaat sektörü Çanakkale’de bir ivme kazandı. Ve hızlı bir şekilde büyümeye başladı. Hatta bazen kendi kendimize sorduğumuz sorular var. Bu kadar ev yapılıyor, peki insanlar daha önce sokakta mı

yatıyordu? Tabii kentin nüfusu da artıyor. Kırsaldan kente bir göç var, dış göç de alan bir kent. Ama daha çok kendi il içerisinde kendi kırsalından göç alan bir kent olduğu için bir anda hızlı bir yapılaşmaya girdi. Ben bunun en büyük neden olduğunu düşünüyorum. Yapılaşmanın bir anda çok hızlı bir şekilde Çanakkale’de başlaması buna bir nedendir diye düşünüyorum.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Aslında biraz daha rahat bir kent olsa mekânlar açısından, çok daha iyi hissederdik ama bir yandan da Esenler oldukça planlı, binalar arasındaki mesafelere baktığımızda, yol genişliklerine baktığımızda. Orası da kent estetiği açısından doğru değil. Kendimizi orada "çok güzel bir yerde dolaşıyorum ben, burası da çok keyifli bir yolmuş, her gün buradan yürüsem keşke" gibi bir duygu içinde hiçbir şekilde hissetmiyoruz. Zorunda olduğumuz için o binalarda yaşıyoruz.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“İnşaat kalitesi genel Türkiye ekonomisiyle paralel. Her şey çok güzel olsun isteyebiliriz, hepimiz istiyoruz ama sonuçta da bir gücümüz var. Ekonomik olarak hem satın alanların, hem müteahhitlerin bir gücü var. Biz de olabildiği kadar yeni yapılan binalarda görselliğin kalitesini yukarı çekmeye çalışıyoruz ama imkânlar dahilinde, imkânlar ölçüsünde diyebiliriz buna.” (Mustafa Kemal Albayrak, Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü, Şehir Plancıları Odası İl Temsilcisi)

2 kişi ifadelerinde yeterli yeşil alanın olmamasını ve yukarıdan bakıldığında kitlesel yeşil alan görülmemesini, hep bina görülmesini görsel kirlenmenin nedenleri arasında saymışlardır. Belediye Başkanı ise yeşil alanları iyi kötü muhafaza ettiklerini, hatta birçok kamuya ait alanı yeşil alan haline getirdiklerini belirtmektedir.

2 kişi fiziksel çevrenin yeterli olmaması, yanlış planlama, altyapının zamanında büyük düşünülüp geniş kapsamlı yapılamaması ifadelerini kullanmıştır. 2 kişinin ifadelerinde, ulaşım ile ilgili sıkıntılara yer verilmiştir. Bu durum için “özellikle eski tarihi kent merkezindeki ulaşım sistemi, yani dar sokaklar; yoğun trafik, otopark olmaması” ifadeleri kullanılmıştır.

“İnsan faktörü görsel kirlilik oluşmasında en büyük etkenlerden bir tanesi”

1 kişi insan faktörü ve insan faktörünün harekete geçirdiği diğer olumsuz faktörler ile bunlara karşı duramayan yerel ya da ulusal siyaseti görsel kirlenmenin nedeni olarak görmektedir. 1 kişi de bunu insanların bireysel tutumları, yönetim zafiyetleri ve dış etkenler (başka kentlerden kente geçici olarak gelen ve geçenlerin kent üstünde yarattığı etkiler) olarak açıklamakta, ek olarak da coğrafi koşullar ile iklim koşullarını saymaktadır.

“İnsan faktörü görsel kirlilik oluşmasında en büyük etkenlerden bir tanesi. Bunlara karşı duramayan yerel ya da ulusal siyaset. Maalesef biz alanlarımızı korumak yerine kurban etmeyi tercih ediyoruz. Çanakkale’de de. ... Tabiat

kendi haline bıraktığın zaman zaten çok güzel bir görsellik sunuyor bize. Kazdağları'nı gidip gezmek lazım bu görselliği görmek için.” (Ali Aydın Çalıdağ, Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı)

2 kişi ise görsel kirlenmenin nedeni olarak reklam tabelalarını göstermektedir. Dükkanların büyük, ışıklı tabelaları, tabelaların yoğunluğu, ebatlarının, malzemelerinin çok farklı olması, işyerlerinin önüne tanıtım, reklam amaçlı çıkarılan malzemeler görsel kirlenme yaratan nedenler arasında sayılmıştır.

“Çarşı Caddesi'nde cephe iyileştirme yaptık. Yüz binada iyileştirme yaptık. ... Bence Çanakkale'deki sorun bu. Özellikle mesela Cumhuriyet Meydanı'nda, Saat Kulesi Meydanı, devamında Demircioğlu Caddesi, bence görüntü kirliliği yoğun olan caddeler, kötü yani.” (Meral Harput, Çanakkale Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü)

“Kimlik yaratmayı da çok beceremiyoruz”

2 kişi şehirlerin kendi karakterleri olmadığını, kimlik yaratmayı çok beceremediğimizi, yeni yapılan kentlerde özellikle konut alanlarının tamamen kimliksiz alanlar olduğunu belirtmiştir. 1 kişi de sayılan konuların hepsinin görsel kirliliği oluşturan bir bütün olduğu sonucuna varmıştır. Verilen yanıtlarda da sorunların birbiriyle bağlantılı, bütünlük içinde değerlendirildiği görülmektedir.

“Kimlik yaratmayı da çok beceremiyoruz. İmar planları bizi o kadar tekdüze yapıyor ki, dört metre oradan, 3 metre buradan alanlarla, yeni yaptığımız kentlerde özellikle konut alanları tamamen kimliksiz alanlar.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“Sadece Çanakkale'de değil aslında, genel gibi cevap verebilirim buna, çünkü bütün Türkiye'deki şehirlerin sorunu bu, hele ki artık daha da kötü, Toplu Konut İdaresi (TOKİ) denen bir oluşum var. Tipleştirmiş, tip binalar yapan ve ucube binalar yapan, mimariyle uzaktan yakından alâkası olmayan bir tipoloji. ... Mimarın da bir yerde eli kolu bağlı kalıyor. O zaman belli bir çatı eğimi yapıyorsun, belli bir pencere yapıyorsun, standartlaşmış binalar oluyor. Dolayısıyla sorunun esas ana damarı bu, şehirlerin kendi karakterleri yok. İnsanların karakterleri gibi binaların da, dolayısıyla o binaları oluşturan şehirlerin de bir karakteri var. Çanakkale'ye geldiğinizde Çanakkale'de olduğunuzu bilmeniz lazım. Gözünüzü bağlasınlar, tabelayı görmeyin, sizi bir yere salsınlar, Safranbolu'da olduğunuzu bildiğiniz gibi. Artık şehirlerin bu karakteri kalmadı.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Bütün bunlar o kadar sıkışık ve içiçe ki hepsi bir bütün olarak kirlilik oluşturuyor. Aslında biraz daha rahat bir kent olsa mekânlar açısından, çok daha iyi hissederdik.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

3.3.7. Çanakkale’de Kim, Ne Yapıyor?

Çanakkale’de yerel yönetimler, merkezi yönetim, STK ve üniversite bazında görsel kirlenmenin önlenmesinde yapılanların yeterli bulunup bulunmadığı, kimin ya da neyin başarılı ya da başarısız olarak görüldüğü sorusu karşısında 5 kişi belediyenin bu konuda yaptığı çalışmalardan söz etmiştir. (Soruyu kurumlar arası işbirliği açısından ele aldığı için Belediye Başkanı bu 5 kişi arasında değildir.) Yanıtlarda günümüzde yerel yönetimin bununla ilgili güzel çalışmalar yapmaya başladığından, çok başarılı adımlar attığından, bu konuda elinden geleni yaptığından, yapılanlar ya da yapılmaya çalışılanlar anlamında yeterli bulunduğundan, tescilli binalarla ilgili çalışmaları olduğundan söz edilmiştir.

“Bir tek Belediye’nin tescilli binalarla ilgili, yaşatılabilmesi, hayata kazandırılabilmesi, metruk ve viran halde bulunan binaların tekrardan yaşanılır hale getirilmesi, ayağa kaldırılması anlamında çalışmaları var.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Çaba her zaman takdir edilir”

Görüşülen 1 kişi belediyenin görsel kirlenme açısından çok başarılı adımlar attığını düşünmemektedir. 1 başkası ise belediyeyi bu anlamda çok başarılı olmasa da başarılı bulunduğunu, belediyenin konuyla ilgili bir gayret sarf ettiğini belirtmiştir.

“Çanakkale Belediyesi’ni bu anlamda çok başarılı olmasa da başarılı buluyorum, bir gayret sarf ettiğini görüyorum. Sebebine gelince, mimari projelerdeki cephe çalışmalarına önem veriyor. Mimarlar Odası’na birkaç kez mahalle bazında renklerle ilgili sorular sordu, birlikte çalıştık. Barbaros Mahallesi’nde yeni bir yapılaşma bölgesi vardı, orada biz bundan önceki dönemde, gene benim başkanlığım döneminde bir çalışma yaptık Belediye İmar Müdürlüğü ile beraber. Başarılı bulunur, bulunamaz, ama bir çaba vardı, çaba her zaman takdir edilir.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Merkezi yönetime tabii ki çok büyük görev düşüyor”

Görüşülen kişiler Valilik, Çevre Müdürlüğü ve Üniversite’nin bu konuda çalışmaları olduğunu bilmemekte ve olduğunu düşünmemektedir. 3 kişi üniversitenin, 1 kişi merkezi yönetimin konuyla ilgili bir şeyler yapması gerektiğini düşünmektedir.

“Merkezi yönetime tabii ki çok büyük görev düşüyor, esas bizi etkileyen ve karmaşıklığa sürükleyen, her yerde farklı proje üretmeye sebebiyet veren kanunları, yönetmelikleri onlar çıkartıyorlar. Dolayısıyla balığın baştan koktuğu gibi, onları sorumlu buluyorum.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Tıp Fakültesi’ni oraya yaparak üniversite ne yaptığını gösteriyor”

“Valilik ve Çevre’nin bu konuda ne kadar, neler yaptıklarını bilmiyorum, üniversitenin de hiç bilmiyorum, çevreyle ilgili yapmış olduğu şeyleri. Ama yapması gerekir diye düşünüyorum çünkü kentin aşağı yukarı üçte bir nüfusu ya da dörtte bir nüfusu üniversite, öğrencisiyle, personeliyle ve akademik kadrosuyla. Kısacası bu dörtte bir nüfus, üçte bir nüfus bir şeyler yapmak durumundadır diye düşünüyorum. Ama işte meselâ Tıp Fakültesi’ni oraya yaparak üniversite ne yaptığını gösteriyor. Ne bileyim oraya giriş çıkışlar vesaire, kullandığı alanlarla ilgili sorunlar yaratıyor. ... Hizmet eyvallah, buna bir itiraz yok da, bu yaratılan hem fiziksel, hem görsel sıkıntıyı da söylemeye engel değil. Görmeye engel değil, olmamalı yani, onun önüne geçmemeli.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Üniversiteye açıkçası eksik buluyorum Çanakkale’de. Neden, en önemlisi Mimarlık Fakültesi ve Şehir Planlama bölümü. Fakülte var ama öğrencisi yok. Mimarlık ve Şehir Planlama bölümleri bir kent için hayati öneme sahip çünkü Şehir Planlama’nın ve Mimarlık’ın laboratuvarı zaten kentin kendisi. 50 kişilik bir sınıf 4 yıl boyunca sürekli şehir içerisinde analizler yapsa, gezse, dolaşsa, fikirler üretse hem belediye için bir açılım getirir, hem de kentin her sene oluşturulmuş bir arşivi olur. İstanbul için düşünürsek Mimar Sinan, Yıldız Teknik, İstanbul Teknik ... arşivlerine bakarsanız her seneye ait kentin gelişimini izleyebilirsiniz ama Çanakkale için öyle bir şey mümkün değil. Belediye’nin o kadar personel çalıştırması, her sene sahada elli kişi dolaştırıp sokaklardan bilgi alması, yapıların durumunu incelemesi, analizler yapması mümkün değil. Onun için ben özellikle Şehir Planlama ve Mimarlık Fakültesi’nin bölümlerinin bir an önce açılıp öğrencilerin sokaklarda dolaşmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum kendi adıma.” (Mustafa Kemal Albayrak, Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü, Şehir Plancıları Odası İl Temsilcisi)

“Üniversite yapsa kendi eski binalarını zaten toparlar. Zafer Meydanı’ndaki müze, hâlâ restorasyonunu yapacak. Orada iki tane binası var Korfmann’ın yanında, Papaz Evi, o da bir kent estetiği. Onun etrafını çevirmeyi düşünüyoruz. Çevirelim de o kötü görüntü olmasın diyoruz. Üniversite önce onları düşünmesi lazım. Kendi binalarımı önce bir iyileştireyim, restorasyon yapayım diye düşünür. Ben zannetmiyorum üniversitenin bu konuda bir çalışma yaptığını.” (Meral Harput, Çanakkale Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü)

1 kişi sivil toplum örgütlerinin böyle bir çalışmasını hiç görmediğini belirtmektedir. 1 kişi ise bazı demokratik kitle örgütlerinin (Mimarlar Odası, Baro, İnşaat Mühendisleri Odası) birer tescilli bina olarak yeniden hayata geçirme çalışmalarından söz etmiş, bunun dışında STK’ların gerçekleştirdiği herhangi bir çalışma bilmediğini belirtmiştir. 2 kişi STK’lar, 1 kişi de Kent Konseyi tarafından konunun ele alınmasını önermektedir.

“Kent konseylerinde ... benim bildiğim kadarıyla komisyonlar var, o komisyonlarda işin uzmanları tarafından eğer Çanakkale gerçekten ele alınırsa, hiçbir politik şeye takılmadan gerçekten ele alınırsa, rahatlıkla çözüm önerilerinin ben gelişeceğini düşünüyorum. Tabii orada üniversite de çok büyük etken. Çünkü uzman yetiştirme, uzman bulunma anlamında birinci, en

önemli odak noktası üniversite bence. STK'lar, yerel yönetimle, valilikle koordinasyon içinde rahatlıkla Çanakkale'ye katkı sağlanabilir diye düşünüyorum.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

“Sadece Belediye Meclisi’nin inisiyatifine bırakılamamalı”

1 kişi kurumlar arasında işbirliği olmadığını ve konunun daha geniş bir platformda ele alınması gerektiğini belirtmiştir. 3 kişi belediye, valilik, üniversite ve STK’ların işbirliği yapması gerektiğini düşünmektedir.

“Kurumlar arasında da mutlaka bir işbirliği olması önemli. Bu işbirliği yoksa üniversite, yerel yönetim için, kamu yönetimi için ve sivil toplum örgütleri için üniversitenin bilimsel yöntem öncülüğü yoksa bilimin öncülüğünü ya da birliğini, birlikte çalışmayı şiar edinememişsek problem var demektir.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Biz biraz daha titizlik gösteriyoruz, yani imar komisyonumuzda STK’ları çağırıyoruz, bazı konularda onlara danışıyoruz, Kent Konseyi bu konuda inisiyatif alıyor ama bunu ... kurumsal hale dönüştürmek lazım. Hatta yasal zorunluluk haline getirmek lazım. Sadece Belediye Meclisi’nin inisiyatifine bırakılamamalı. Daha geniş bir platformda bunlar ele alınmalı. Orada belli kıstaslar, belli kriterler olmalı, konmalı ve ona göre kararlar verilmeli. ... Her belediye meclisi kendi kafasına göre, oradaki iktidar gücüne göre, anlayışına göre kararlar veriyor, bu son derece yanlıştır.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

3.3.8. Görsel Kirlenmenin Kent Ekonomisine Etkisi

Görsel kirlenmenin Çanakkale’de kent ekonomisine zarar verip vermediğiyle ilgili soruya hem genel olarak, hem Çanakkale özelinde yanıtlar verilmiştir. 1 kişi ekonomiyle görselliğin çok yakın ilişkisi olduğunu söylemiştir. 2 kişi “verebilir, muhakkak ki oluyordur” demiştir. 1 kişi dolaylı olarak zarar verdiğini söylemiştir. 1 kişi geceleri vitrinlerin ışıklarının açık bırakılması, tabelaların, binaların, dükkânların anlamsız biçimde fazla ışıklandırılmasının elektrik israfına yol açabileceğini ve enerji anlamında kent ekonomisine zarar verdiğini söylemiştir.

“Girişi deniz kenti olduğu imajını yıkan bir şehir düşünün, kaç kişi buraya gelir”

“Turizm açısından olaya belki bakabiliriz. Yani insanların kente gelip kalmakta hevesli olması, daha çok kalmayı düşünmeleri, elbette ki kentteki görsel güzelliklerle de alakalı. ... Yerleşmeyi düşünen insanlar açısından, o da bir ekonomi çünkü geliyor insanlar ev alıyorlar, buraya dışarıdan para getiriyorlar. Kenti beğeniyorsa, Çanakkale’de o bir avantaj, o zaman burada yerleşmeyi düşünür. Bir yerde ihracat yapmışsınızdır, binayı yandaki ile ihraç etmiş, onun parasını buraya getirmiş oluyorsunuz. O bakımdan ben ekonomiyle görselliğin

çok yakın ilişkisi var; sadece bina olarak değil tabii, üstyapılar, kordonlar, parklar, meydanlar gibi üstyapıların da cezbedici olması gerekir diye düşünüyorum.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

“Girişi deniz kenti olduğu imajını yıkan bir şehir düşünün, kaç kişi buraya gelir. ... Çanakkale’nin yakın çevresinde planlanan madencilik faaliyetleri var. Bunlar muhakkak görsel olarak da etkilerini gösterecekler zaman içerisinde. Veya termik santraller etkilerini gösterecekler. Yani bu görsel kirlilikle birlikte gelen diğer fiziksel kirlilik veya atıklar, şunlar, bunlar biraraya geldiği zaman muhakkak ki bu kentin ekonomisini çok olumsuz yönde etkileyecektir. En azından bu bina kirliliği oluşturulurken Çanakkale’de maalesef hep ... tarım alanlarını yok ederek gerçekleştiriyoruz. Bölgenin en önemli geçim kaynaklarından meyveciliğin, zeytin üreticiliğinin yapıldığı alanları. Bu da tabii ki bizi ciddi anlamda zaman içerisinde kayıplara uğratacaktır. İnsanların kirlenen ve güzel gözükmeyen bir şehre de gelip gezeceklerini ben çok fazla zannetmiyorum.” (Ali Aydın Çalıdağ, Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı)

“Meselâ St Petersburg diyoruz. St Petersburg’a baktığın zaman insanlar niye gidiyor, oradaki binaları görmeye gidiyor, kenti görmeye gidiyor, ırmakları görmeye gidiyor. Dünyada en fazla köprülerin olduğu kenttir. Prag diyoruz, Prag’a niye gidiyor, aynen bunun için gidiyor. Roma... O yüzden kentin bir cazibesi olması lâzım. Ya da Türkiye’de meselâ Mardin diyelim. Mardin’in tarihi kentini görmeye gidiyoruz, doğal olduğu için, korumuşlar. Bu yerel ekonomiye çok büyük katkı sağlar.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

“Ekonomik anlamda çöpler, yolların yapımı, kaldırımlar vesaire bütün bunların maliyetleri var tabii ki. Bütün bunların daha düzgün, hem işletme anlamında daha disiplinli, hem de kullanma anlamında daha düzenli, temiz bir organizasyon olursa bunlarla ilgili kaynaktan da tasarruf edilmiş olacaktır. Bu da bir ekonomik kazançtır diye düşünüyorum.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Sonuçta çok yaşanılabilir bir kent olduğu için geldik, tercih ettik burayı”

3 kişi soruya “yok, ekonomiyi etkilemez diye düşünüyorum, zannetmiyorum” ifadelerini kullanarak yanıt vermişlerdir.

“Ekonomik kayıp ancak motivasyonumuzu düşürdüğü için olabilir ama yine de birçok kente göre çok şanslı olduğunu düşünüyorum. Coğrafya çok güzel, bir de hani çok devasa bir kent değil burası, hala mahalle ortamı, yaşanabilir ölçekleri var. ... Sonuçta çok yaşanılabilir bir kent olduğu için geldik, tercih ettik burayı. Yalnızca çok daha iyi olabilir onu biliyoruz.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

“İnsanların bir kazançları olmasa buna neden olmazdı diye düşünüyorum”

1 kişi inşaat sektörünün getirdiği hareketliliğin görsel kirlenmeye yol açarken bir taraftan da kent ekonomisine sağladığı fayda nedeniyle aralarında ters ilişki olduğunu belirtmiştir.

“Görsel kirlenme, eğer yapılaşma üzerinden devam edecek olursak inşaat sektörünün getirdiği bir hareketlilikle kent ekonomisine biraz fayda sağladığını düşünüyorum. ... İnsanlar iki katlı evlerini tekrardan daha yüksek katlı binalar yaparak oradan bir rant elde edip kendilerince bir gelir sağlıyorlar. Sanırım her şey bu döngü içerisinde, ekonomiyle beraber bu da artıyor. Yani insanların bir kazançları olmasa buna neden olmazdı diye düşünüyorum.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

3.3.9. Görsel Kirlenmenin Halk Sağlığına Etkisi

Çanakkale’de görsel kirlenmenin halk sağlığına zarar verip vermediği ile ilgili soruya verilen yanıtların da bir kısmı genel, bir kısmı kent özelinde olmuştur. 6 kişi görsel kirlenmenin halk sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmiştir. Yanıtlar “halk sağlığına zarar verir”, “direkt zarar veriyor”, “verir tabii, veriyordur”, “etkiliyordur”, “evet veriyordur çünkü nefes alabileceğiniz ortamlar azalıyor”, “psikolojik olarak da etkileri var” “psikolojik olarak etkileyebilir”, şeklindedir.

“Yüksek binalarla çevirmiş set gibi, arka taraf yanıyor”

“Kente baktığımızda bir Halk Bahçesi var. Halk Bahçesi bunun 3-4 katıymış ilk yapıldığı zamanlarda, Sarıçay’a kadar uzanan bir koridoru var. Bugün sıkışmış bir durumda kıyıda. ... Denizde Kordon boyunca ne görüyoruz, yüksek katlı binalar görüyoruz. Hemen arkaya geçiyoruz, tek katlı, bilemediniz iki katlı bahçeli evler görüyoruz. Tam tersi olması lâzım hâlbuki. Denizden yükselerek arkaya doğru çıkan bir yapı sistemi ve yollarımız da denizden ışınsal bir şekilde, denizden aldığı o esintiyi içerilere atacak şekilde planlanmış olması lazım. ... Ama biz burada ne yapmışız, yüksek binalarla çevirmiş set gibi, arka taraf yanıyor. Kışın hava kirliliği oluşuyor, o da neden, çukur bölge olması, etrafının kapatılmış olması, Esenler bölgesinin yüksek katlı binalarla rüzgârın geliş istikametine dik olacak şekilde konuşlandırılması, kent iklimini olumsuz etkileyen faktörlerden. Dolayısıyla hava kirliliği, gürültü, vesaire gibi sorunlar da insanı sağlık yönünden olumsuz etkiliyor.” (Abdullah Kelkit, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanı)

“Güzel bir kentte yaşamak, yeşil alanıyla, parklarıyla, görsel güzellikleriyle, estetiğiyle, mimarisiyle elbette ki insanların yaşama sevincini artırır. Bugün İspanya’ya gidiyorsunuz, Barselona’ya gidiyorsunuz, orada baktığınız zaman mimariye, oturuyorsunuz, karşısına geçiyorsunuz, seyre diyorsunuz. Bu insana haz veriyor. Bir tarafa gidiyorsun, sıvası yok, boyası yok, sadece dört köşe bir bina, baktığın zaman ruhun daralıyor. Veya bir kentte rahat bir geniş alan yoksa, toplantı alanı yoksa, ya da varsa tersi, uygun parkları varsa ya da yoksa, elbette ki insanların yaşam sevincini bunlar etkiliyor. Meselâ Çanakkale’de biliyorsunuz Özgürlük Parkı’nı yaptık, Özgürlük Parkı çok önemli bir misaldir

bu konularda. Orası planlı alandı, konut alanıydı, yeşil alan değildi ben belediye başkanı olduğumda. Daha sonra orayı yeşil alan yaptık. Önce İsmail Bey zamanında başladı bu süreç ama ben onu takip ettim. Yeşil alan olarak tescilini yaptırarak, mahkeme bitti ve yapı yapılması planlanmış olan arsaları tek tek istimlak ettik, parasını verdik, insanları mağdur etmedik ve yeşil alan olarak halka kazandırdık. Şimdi o alanı düşünürseniz orada iki katlı bile olsa evlerin olduğunu düşünün, hepsi duvarlarını çevirmiş, sadece kendileri manzaraya bakıyor, oradan geçenler de biz göremiyoruz, şurada biz bir keyif yapsaydık, bu evlerden benim de olsaydı gibi bir şey var. Ama şimdi gidiyor insanlar, bu yer benim diyor. Çimenlerin üstünde yatıyor, oturuyor sandalyede çayını kahvesini içiyor. Bu ne yapıyor, oraya giden insanlara bir moral aşıyor, moral motivasyon yaratıyor. Bu kentte benim de keyif aldığım bir mekân var. Aradaki fark bu. Yerel yönetimlerin bunlara dikkat etmesi gerekiyor.” (Ülgür Gökhan, Çanakkale Belediye Başkanı)

“Bir anda gökyüzünü göremeyebiliyorsun evin içine girdiğin zaman”

“Evet, veriyordur çünkü nefes alabileceğiniz ortamlar azalıyor. Birkaç tane işte Kordonumuz, Özgürlük Parkımız, İkinci Kordonumuz, bunun dışında, işte sahildeki bir iki noktanın dışında kent merkezinde nefes alacağımız ortamlar yok. Binaların arasından geçerken nefes alamıyorsunuz, meselâ Barışkent’in arka tarafında böyle sıkışık bir yer var, bir sokak ve çok yüksek katlı siteler. Ve bir anda gökyüzünü göremeyebiliyorsun evin içine girdiğin zaman. E bu insana, ne bileyim ben güneşi görmem lazım, o rüzgârı almam lazım. Yani tabii ki sağlığını etkiler o. Depresif bir hal alabilirsiniz, böyle bir kirlenmenin neticesi, bu kadar yoğun bir yapılaşmanın içerisinde altyapıyla ilgili, otoparkla ilgili şeyleri de düşünmemişseniz eğer, insanların yoğunlaştığı yerdeki trafik de insanı strese sokar.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“E tabii şimdi eski bina, ayakta kendi duramıyorsa, diğer binalara zarar veriyorsa, oradan geçen insanın kafasına düşüyor parçaları ya da zarar verecek durumdaysa bu tabii zarar verir yani insana zarar verir. Ya da diğer binalara zarar verir. Halk sağlığına zarar verir, evet, doğru.” (Meral Harput, Çanakkale Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü)

“Ruhsal sorunları arttırıcı olabilir genel olarak”

1 kişi birinci dereceden olmasa bile belli bir ölçüde etkilediğini söylemiştir. 1 kişi doğrudan kamu sağlığını tehdit edici bir unsur değil, genel olarak ruhsal sorunları arttırıcı, motivasyon düşürücü olabileceğini söylemiştir.

“Dediğim gibi ruhsal sorunları arttırıcı olabilir genel olarak, motivasyon düşürücü olabilir. Sonuçta yaşadığımız ortamlarda mutluyuzsa genel olarak hem kente bağlılığımız daha fazla artacak, hem ilişkilerimiz daha etkili olacak. Ama doğrudan kamu sağlığı olarak düşündüğümüzde direkt bir etkisi, zaten muhtemelen görsel kirlenmenin kent sorunlarında da bu kadar geri plana itilmesi daha çok estetik bir problem olarak algılanmasından. Doğrudan kamu sağlığını tehdit edici bir unsur değil, hatta lüks bir konu. O yüzden doğrudan

etkilediğini düşünmüyorum.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

1 kişi “hayır, öyle o kadar kötü şeyler yok burada” yanıtını vermiştir.

“Hayır, öyle o kadar kötü şeyler yok burada, bir mimarlık hizmeti var gene ve uzun zamandan beri var. Çanakkale Belediyesi’nde Orhan Uğur döneminde ihtisas ayrımı çıktı. ... Bir mimar mimari projeyi yaptı, inşaat mühendisi statiklerini yaptı, dolayısıyla böyle hizmet alınmış bir yerde ne kadar kötü proje de çıksa bir hizmettir, başarılıdır.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

3.3.10. Alınması Gereken Önlemler

Çanakkale’de görsel kirlenmenin giderilmesi ve bundan sonraki süreçte önüne geçilmesi için alınan/alınması gereken önlemlerin neler olduğu sorusuna 3 kişi kent planlamasıyla ilgili yanıt vermiştir. 1 kişi Çanakkale’nin ciddi bir şehir planına ihtiyacı olduğunu, 1 kişi revize imar planlarının uzman kişilerin de görüşü alınarak kente yeniden kazandırılması ve buna göre de sağlam kararlar alınması gerektiğini, 1 kişi ise diğerlerinin aksine imar planlarıyla çok fazla oynamamak, bu planları iyi takip etmek gerektiğini söylemiştir.

2 kişinin önerileri yapılaşmayla ilgilidir. Bunlar arasında yapılaşmanın ciddi bir şekilde kontrol altına alınması, yeni imara açılacak noktalarda stratejilerin oluşturulup, alana göre yapıların belirlenmesi ve kente daha yaşanılabilir, daha nefes alan ortamlar kazandırılması bulunmaktadır.

“Mevcut yerleşim yerlerinde artık geçmiş olsun diyebiliriz”

“Mevcut yerleşim yerlerinde artık geçmiş olsun diyebiliriz. Çünkü sonuçta burada kazanılmış haklar var. Yani siz burada kenti yeniden inşa etmeye kalktığınız zaman bunlar çok yüksek maliyetler, çok yüksek şeyler ve insanlara buradaki değeri karşılamanız çok zor. Ancak nasıl olabilir, yeni imara açacağınız noktalardaki stratejilerinizi oluşturursunuz, alanınıza göre yapılarınızı belirlersiniz, daha yaşanılabilir, kente daha nefes alan ortamlar oluşturabilirsiniz ki Esenler’de bu büyük bir çoğunlukla yapıyor. Esenler’in Barışkent’in alt tarafından Karacaören’e doğru olan binaların oturma alanları aynı, ama kat yükseklikleri arttırılarak geniş alanlar, geniş parklar, yani çocuklarınızın rahatlıkla dışarıda oynayabileceği, nefes alabileceği, yürüyüş alanları yaratmak bu anlamda o bölgede var.” (Meral Saraç Çavga, İnşaat Mühendisleri Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

2 kişi mimariye özen gösterilmesi ve estetiğe önem verilmesi gerektiğini söylemiştir.

1 kişi Belediye’ye bir proje gittiğinde tüm sokağın silüetinin istenmesi ve izin verilirken projenin diğer binalara uyumuna dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir.

“Belediye’ye Koruma Kurulu’nun izin verdiği bir proje geldiğinde projenin yanında sokağın silueti istenir. Sokağın silueti tüm projeler geldiğinde istensin. Proje diğer binalara uymuyorsa ona göre izin verilsin. Bu konuda sadece göze hoş gelmemesi değil, teknik bazı sorunlar var. Ana caddelerdeki binalar genellikle bitişik nizamdır. Bu binalardaki yükseklik farklılıkları ya da binaların altlarındaki dükkânlar görsel kirlilikle beraber teknik mahsur yaratır. Özellikle bitişik nizam binalarda hem görsellik hem güvenlik açısından kotların ve binaların eşit olması lazım. Binalara baktığımız zaman birinci konu budur, sokağın siluetidir.” (Ali Genlik, Çanakkale İnşaatçılar ve Yapı Mühendisleri Birliği Derneği Yönetim Kurulu Başkanı)

“Belediye Meclis kararlarıyla bu tip şeyler başarıya ulaşabilir”

1 kişi Belediye Meclis kararlarıyla bu tip şeylerin başarıya ulaşabileceğini belirtmekte, 1 kişi hem kamu yönetiminin, hem yerel yönetimin ilgili mevzuatı ciddi bir şekilde uygulaması, ayrıca kentin farklı bölgelerinde farklı şekillerde ihtiyaca, yaşam koşullarına ve o bölgedeki işleve göre kentin bütününe koruması ve kollaması gerektiğini söylemektedir.

“Belediye Meclis kararlarıyla bu tip şeyler başarıya ulaşabilir. Meselâ buna küçük bir örnek vereyim ben size, eskiden belediye meclislerine kişiler tek başına gidip parsellerine kat artışı isterdi. O zaman da çürük dış gibi veya yeni çıkmış dış gibi inişli çıkışlı yapılar ortaya çıkıyordu. Belediye ne yaptı, bunu ortadan kaldırdı. Uzun zamandan beri yapıyor bunu, tekil parsellere izin vermedi, tekil olarak siz başvuruyorsunuz, ada bazında yapılıyor bu. ... Dolayısıyla bu bir önlemdir. Kat artışına sıcak baktığım anlamına gelmez ama bir önlemdir.” (Sevil Ural, Mimarlar Odası Çanakkale Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı)

“Bunlar yönetsel önlemlerdir. Bir kere hem kamu yönetiminin, hem yerel yönetimin ilgili mevzuatları ciddi bir şekilde uygulamasıdır. ... İlk o ilkelerin, o kuralların bir diyalog içerisinde ama net bir tutumla hayata geçirilmesidir ya da bozmaya, tahrip etmeye yönelik girişimlerin bir diyalog içerisinde, ortak kent paylaşımı içerisinde net tutumlarla engellemelidir yapılmasını. Bunların yaptırımları vardır, cezai yaptırımları falan vardır kuşkusuz ama öncelikle ve öncelikle diyalogla çözülen ve de anlatılan bir net tavır gerekir. Sonra gelmelidir varsa cezai müeyyideler, devam ediyorsa. Burada önemli olan bunun takibi, izlenmesi yönünde bir sistem oluşturulmasıdır. Bu konuda tavizkar olunmamalıdır, kişiye göre olmamalıdır. Yani kentin bir bölümü çok iyi olabilir ama öbür bölümü orada yaşayan insanlardan dolayı kirlidir, ne yapalım onlar da öyle yaşıyor diye göz yumulmamalıdır. Bütününe korumak ve kollamak bu kent yönetiminin görevidir doğasıyla, toprağıyla, havasıyla, suyuyla ve mekânlarıyla, sokaklarıyla, direkleriyle, Sarıçay’ıyla. Bütün bunları yönetim kollamalı. Fevzipaşa, Atatürk Mahallesi (mahalle olmayan ama Atatürk geçen yerler), oralarda belediyeler, yerel yönetimler Cevatpaşa’ya, Esenler’e, Barbaros’a, İsmetpaşa’ya nasıl hizmet götürüyorsa temizlik konusunda, oraya da aynı hizmeti, belki daha fazla ve de daha farklı bir şekilde götürmelidir. Oradaki insanlar farklıdır diyorsa o zaman o farklılığı bilerek,

onlarla beraber, orada ona göre bir düzenleme yapmalıdır, ona göre bir sistem oluşturmalıdır. Başka tarafta günde bir sefer ya da iki sefer toplama işlemi, temizleme işlemi yapıyorsanız orada belki altı sefer yapmanız gerekecektir. Bu da yerel yönetimin görevleri arasındadır. ... Bir bölge vardır ki sanayi bölgesidir, çok girdi çıktı oluyordur, arabalar, kablolar, bilmem neler, çok atık çıkıyordu, orada farklı bir şey uygularsınız. ... Bu tarafta sokak aralarını taşlardan yapıyorsunuzdur, çünkü araç girmiyordur, az trafik vardır vesaire, tahrip olmuyordur. Ama bir sanayi bölgesinde belki üç kat, dört kat masraf yaparak, daha ağır malzemeler kullanarak, orada en azından 20-30 sene, orta ve uzun vadeli dayanacak yol, tabela, işaret bilmem ne gibi şeyleri kullanabilirsiniz. Oradaki işlevine göre bina mimarileri farklı olabilir. İşte bir mahalle vardır ki burada iki katlıdır, iki katlı yaparsınız ve orada ona göre sokak düzenlemesinden, boyasından, renginden, kaldırım ebatlarından pencere bilmem nesine kadar her şey farklı olabilir. Yönetimin bu konuda çok dar bakmaması gerekir, daha geniş bir perspektife sahip olması lazım. Bu konuda da dediğim gibi titiz, ilkeli ve sistemli davranması gerekir. ” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

1 kişi yeşil alanların ve kıyıların çok iyi korunması gerektiğini, 1 başka kişi deniz kenarındaki binaların blok değil, şehrin hava alması için parçalı biçimde yapılması gerektiğini, 1 kişi Sarıçay’ın çevresiyle, kenarlarıyla, suyun kendisi ve su üstüyle bir an önce bütünlüklü bir şekilde ele alınıp rehabilitasyona tabi tutulması gerektiğini söylemiştir. 1 kişi de çöp bidonlarının bir plan dâhilinde düzenlenmesini istemiştir.

“Sarıçay bir kirliliktir, bir kirli görünümdür en azından, görsel bir kirliliktir. Hem çevresiyle, hem de kendisiyle. Yani suyun kendisi ve su üstüyle. Orasının bir an önce, en önce ele alınıp bütünlüklü bir şekilde, kentin taa uçlarına kadar gidebilecek, Sarıçay’ın dibine kadar gidebilecek bir rehabilitasyona, düzenlemeye ihtiyacı var, kenarlarıyla birlikte. Bunun için tabii, bir şey sadece mimarlıkla bitmiyor, ya da inşaat mühendisliğiyle. Mühendislik ve mimarlık sadece bunlarla kaim değil. Orada grafikçiler de, estetikçiler de, sanatçılar da, tasarımcılar da, çok farklı uzmanlıkların bir araya gelmesini gerektiriyor. Su uzmanlarının da, deniz üstünü kullanan balıkçıların da, motorcuların da, vesaire, hepsiyle birlikte tasarlayıp düzenlemek gerektiriyor. Sadece iyi taş döşeyelim, bir tane mimara çizdirelim, bir tane de mühendise ölçtürelim biçtirelim, şuraya saha yapalım, buraya pota koyalım, buraya kanepi koyalım, buraya çim yapalım olmaması gerekiyor. ... Bütün bunlar birlikte düşünülmesi gereken şeyler. Fevzipaşa’nın bizatihi kendisi de o alanda, kent için mesela ulaşılmaz bir alandır, girilmez bir alandır. Kentin bir kısmı için unutulmuş bir alandır. ... Oranın yaşayanı vardır, bir halkı vardır, oranın mekânları ve Sarıçay kordonu vardır, hatta hatta Boğaz kordonu vardır ama nedir, orayı bilmiyoruz. Bu mahrumiyetin kendisi bile oranın yaşayanlarının dışındaki insanlar için de problem, sorundur, rahatsızlık verici bir şeydir. ... Dolayısıyla oradaki kirliliğin, oradaki görselliğin sorumlusu da yönetimlerdir. Oranın önünü açacak da yönetimlerdir. Hangi kentte vardır bilmiyorum ama böyle bir şey, insanın akli alabilir mi, kordon kenarına otopark yapıyorsun. O yaya yoluna otopark yapıyoruz ve araçlar park ediyor. ... Ne yürünecek bir toprak var, ne yürünecek bir yol var. ... Ne bir aydınlatma var, ne bir oturacak iki kanepi var, ne bir

başka görselliği zenginleştirecek herhangi bir kent mobilyası var. Yok böyle bir şey, hiçbir şey yok. Dolayısıyla bu boş alanda onlar da kendi kültürüne göre horozdu, tavuktu, pislikti, artıktı, çamaşırdı, kilimdi her türlü pisliği sergiliyorlar, ya da pislik yaratacak şeyi. Artık diğer şeylerini bırakıyorum ama görsel anlamda da sıkıntı yaratıyor.” (Saim Yavuz, Çanakkale Kent Konseyi Yürütme Kurulu Başkanı)

“Çanakkale’nin aslında kendine bir hedef belirlemesi gerekiyor”

1 kişi üniversite, STK’lar, yerel yönetimlerin bu soruları hiçbir politik amaç düşünmeden ortaya koyması gerektiğini belirtmiştir. 1 kişi üniversite dâhil eğitim kurumlarını, bütün örgütleri, kısacası herkesi, yaşanan alanlarla ilgili duyarlılık yaratacak her türlü düşünceyi, etkinliği paylaşmaya, anlatmaya, etraflarına yaymaya çağırmaktadır. Bir başka kişi ise Çanakkale’nin kendine bir hedef belirlemesi ve seçtiği yola uygun bir görüntü oluşturulmasını önermektedir.

“Çanakkale’nin aslında kendine bir hedef belirlemesi gerekiyor. Çanakkale bir tarih kenti midir, turizm kenti midir, tarımsal üretim kenti midir, maden kenti midir, enerji üretim kenti midir? Yani Çanakkale kararını vermeli öncelikle. Bu karar verildikten sonra inanın çirkinin bile güzel olma ihtimali var. En azından bunları birbirine uyumlu olarak yapma, geliştirme şansı olacaktır. Bunun için önce Çanakkale kendisine bir hedef, bir yol belirlemeli. O belirlendikten sonra yapılan veya yapılacak şeylerle en azından seçtiği yola uygun bir görüntü oluşturulur ve bu görüntü de insanların sağlığını bozar ama en azından moralini bozmaz, moralini bozar ama sağlığına dokunmaz. Yani her insanın kendisine bir hedef çizdiği gibi, üniversiteye gidecek bir öğrencinin kendisine bir hedef çizdiği gibi şehrin de muhakkak hedefini belirlemesi gerekiyor.” (Ali Aydın Çalıdağ, Çanakkale Kent Konseyi Çevre Meclisi Başkanı)

1 kişi SİT alanında, kentsel amaçlı koruma planında bulunan binaların tespitinin yapıp insanlara daha bilinçli olmaları için çağrıda bulunulmasını, tabelalarla ilgili proje üretilmesini önermektedir. 1 kişi Kent Estetiği Kurulu kurulmasını önermektedir. 1 kişi de görsel kirlenmeyle birlikte pek çok şeyin çözümünün üretime dayalı bir ekonomi olduğunun altını çizmektedir.

“Biraz zor ama dediğim gibi çok da kaybedilmiş bir yer değil Çanakkale. Ben tarihi doku, Kordon, oradaki düzenlemeleri olumlu buluyorum. En azından kütle ölçeğinde yanlış kararlar yok. Belki aynı çevre kalitesini yükseltmeyi diğer mahallelere de taşıyabilirler.” (Arzu Başaran Uysal, ÇOMÜ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı)

3.4. Araştırma Bulgularının Değerlendirmesi

Çanakkale’de yaşayan ve kentin estetiği ile ilgili bilgi ve düşünce üreten kişilerle görsel kirlenme konusunda yapılan derinlemesine görüşmelerde, görsel kirlenme kentlerin silüetini etkileyen ve kişilerde rahatsızlık yaratan bir durum olarak ortaya konmuştur.

Görüşülen kişiler görsel kirlenme yaratan durumlar arasında binaları, reklam panolarını, tabelaları, trafik levhalarını, çöp tenekelerini, aydınlatma direklerini, yeşil alan eksikliğini saymışlardır. Görüşmelerde görsel ortamın kalitesi ise memnuniyet, yaşadığı yerden hoşnut olmak, ferahlık, rahatlık, mutluluk, huzur, yaşam kalitesi gibi kavramlarla açıklanmıştır.

Görüşülen kişilerin çoğunluğu, görsel kirlenmede yerel yönetimlerin önemli bir rol oynadığını düşünmektedir. Yerel yönetimler hem görsel kirlenme yaratan aktörler, hem de görsel kirlenmeyi önlemekle görevli merciler olarak değerlendirilmektedir.

Görsel kirlenmenin eğitimle bağlantısı konusunda görüşülen kişiler birbirinden farklı bakış açılarına sahiptir. Çoğu kişi eğitimle görsel kirlenme arasında bağ kurmakla birlikte kurulan bağlantılar birbirinden farklıdır. Bazı kişiler ise eğitimle görsel kirlenme arasında bağlantı olmadığını düşünmektedir.

Görüşülen kişilerin Çanakkale’yi görsel olarak değerlendirmesi birbirinden farklılık göstermektedir. Yanıtlar arasında kentin doğal olarak ve konumu itibarıyla çok güzel olduğu, Batı’daki kentlerle kıyaslandığında kötü ancak Doğu Avrupa’daki ve Türkiye’deki kendi klasmanında kentler arasında bir adım önde olduğu, karmaşık bir kent olduğu, silüetinin kötü görüldüğü, planlı gelişen ama plansız görünüme sahip bir kent olduğu belirtilmiştir. Yanıtlardan Çanakkale’nin doğal olarak güzel olan ama yanlış planlama kararlarıyla güzelliğinden bazı şeyleri kaybeden bir kent olarak değerlendirildiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Çanakkale’de görsel kirlenmenin nedenleri arasında da altyapı sorunları, yapılaşmadan kaynaklı sorunlar, yeterli yeşil alan olmaması, ulaşım ile ilgili sıkıntılar, tabelalar sayılmıştır. İnsan faktörü ve kimlik yaratmadaki başarısızlık da diğer nedenler olarak gösterilmiştir.

Görüşülen kişiler Çanakkale Belediyesi’nin konuyla ilgili çeşitli çalışmalar yaptığını ancak Valilik, Çevre Müdürlüğü ve üniversitenin konuyla ilgili çalışmalar yaptığından haberdar olmadıklarını belirtmektedirler. Yanıtlarda merkezi yönetim, üniversiteler, STK’lar ve Kent Konseyi’nin taşın altına elini sokması ve kurumlar arası işbirliği yapılması önerilmektedir.

Görsel kirlenmenin kent ekonomisi ve halk sağlığına etkisiyle ilgili sorulara hem genel, hem Çanakkale özelinde yanıtlar verilmiştir. Yanıtlardan ekonomiyle görselliğin ilgili olabileceği, ancak Çanakkale’nin bu konuda çok sıkıntı yaşayan bir kent olmadığı

sonucu çıkarılabilir. Görsel kirlenmenin halk sağlığını olumsuz etkileyebileceği ancak Çanakkale’de durumun o kadar kötü olmadığı da yapılabilecek diğer bir değerlendirmedir.

Çanakkale’de görsel kirlenmeyle ilgili alınması gereken önlemler arasında kent planlaması ve yapılaşmayla ilgili yanıtlar öne çıkmaktadır. Ayrıca kıyıların, yeşil alanların korunması ve Sarıçay’ın çevresiyle birlikte düzenlenmesi diğer öneriler arasındadır. Bunların dışında kentin kendine “turizm kenti”, “tarih kenti”, “tarımsal üretim kenti”, “enerji üretim kenti”, maden kenti” gibi bir hedef belirleyip o hedefe göre yolunu çizmesi önerilmektedir.

SONUÇ

Çevre, canlı varlıkları ve insan faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen fiziksel ve toplumsal etkenlerin bütünüdür. İnsanın içinde yaşadığı fiziki ortam fiziksel çevre olarak adlandırılmaktadır. İnsanın oluşumuna katkıda bulunmadığı ve hazır bulunduğu çevre doğal çevre, insanın bilgi ve kültür birikimine dayanarak yarattığı çevreyse yapay çevredir. Kentler, insanoğlunun tarih boyunca edindiği kültür ve birikimi kullanarak yarattığı yapay çevrenin en üst düzeydeki örnekleri olarak değerlendirilebilir.

İnsanlık tarihinde yaklaşık 5000 yıl önce ortaya çıkan kentler, o günden bu yana gittikçe büyüyüp gelişerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sanayileşmeyle birlikte kentlerin büyümesi ve sayılarının artması ise kentleşme kavramını karşımıza çıkarmıştır. Kentleşme süreci büyük nüfus kitlelerini tarımdan kopararak sanayi ve hizmet sektörlerine kaydırmış, nüfusu günden güne artan kentler toplumsal değişimin merkezi konumuna gelmişlerdir. Yaşanan bu hızlı değişim kentlerde birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Hem kentin insanın yarattığı yapay çevrenin en önemli ürünü olması, hem de kent ve çevrenin birbirleri üzerindeki etkileri dolayısıyla iki kavramın birbiriyle çok yakın ilişkisi bulunmaktadır. Kentsel üretim tarzı ve kentlerde gittikçe artan nüfusun çevreye yarattığı baskı çeşitli çevre sorunlarına yol açmakta; aynı zamanda kentte yaşayanlar da gittikçe etkisi artan çevre sorunlarının öznesi olmaktadır. 1990'lardan itibaren adından gittikçe daha sık söz ettirmeye başlanan kentsel çevre sorunlarından biri de görsel kirlenmedir.

Kentlerde olumsuz görüntüler oluşturarak insan zihninde kirlilik algısı yaratan tüm süreçler görsel kirlenme olarak değerlendirilebilir. Görsel kirlenme kırsal yerleşim alanlarına göre kentlerde daha çok karşılaşılan bir çevre sorunudur. Çünkü kentlerdeki nüfus yoğunluğu ve insan müdahalesinin fazlalığı doğal alanları yapı alanları haline dönüştürmekte, kentlerdeki ekonomik faaliyetler doğal çevreyi korumaktan çok rant ve maddi kazanç odaklı olarak yürütülmektedir. Ancak görsel kirlenmenin bunların yanında çok sayıda nedeni bulunmaktadır. Görsel kirlenmenin nedenleri ekonomik, planlama ve uygulamadan kaynaklı ve eğitimle ilgili nedenlerdir.

Görsel kirlenmenin ekonomik nedenleri arasında hızlı sanayileşme ile yerel yönetim gelirlerinin yetersizliği bulunmaktadır. Hızlı sanayileşme yaşanan ülkelerde kentleşme de hızlı ve düzensiz bir şekilde gelişmektedir. Sanayi alanları kentsel mekânlarla iç içe geçmekte; fabrikaların yarattığı kirlilik diğer kirlilik çeşitlerinin yanında görsel kirlenmeye

de neden olmaktadır. Yerel yönetim gelirlerinin yetersizliği ise görsel kirlenmeyi önleyecek tedbirleri almada sıkıntı yaratmaktadır. Var olan maddi kaynaklar daha öncelikli sorun alanlarına aktarılmakta, kentlerin görsel açıdan iyileştirilmesi diğer sorunların yanında lüks olarak kalmaktadır.

Görsel kirlenmenin planlama ve uygulamadan kaynaklı nedenleri arasında hızlı kentleşme, yasal eksiklikler, yanlış planlama kararları, denetim yetersizliği, yerel yönetimlerin duyarsızlığı, işlev dışı kullanımlar ile işçilik ve malzeme kalitesinin yetersizliği gibi nedenler sayılmaktadır. Hızlı kentleşmenin getirdiği hızlı toplumsal değişim kentlerin görünümünü de etkilemektedir. Buna görsel kirlenmeyi engellemeye yönelik yasal düzenlemelerin yapılmaması, yapılsa da geç kalınması ya da uygulanmaması, planlama sürecinde alınan yanlış kararlar, denetim yetersizliği eklenmektedir. Ayrıca halkın yeterli bilinç düzeyinde olmamasının da etkisiyle yerel yönetimlerin duyarsız kalması, belirli bir amaçla yapılmış mekânların başka bir amaçla kullanılması, kullanılan malzemelerdeki kalitesizlik ve işçilik düzeyinin düşüklüğü de eklenince görsel kirlenmenin boyutları daha da artmaktadır.

Görsel kirlenmenin eğitimle ilgili nedenleri arasında eğitim eksikliği ile teknik eğitim düzeyinin düşüklüğü vardır. Kentsel mekânların oluşumunda insan etkinlikleri önemli bir rol oynamaktadır. Toplumdaki eğitim düzeyi düzenli bir çevre oluşturulmasında ciddi bir etkidir. Bunun yanında teknik elemanların da iyi eğitilmiş olması önemlidir.

Görsel kirlenmeyi oluşturan unsurlar hem doğal çevrede, hem kent alanlarında karşımıza çıkabilmektedir. Doğadaki istenmeyen görüntüler arasında yanmış orman alanları, erozyon sahaları ile kirlenmiş kıyı ve sular bulunmaktadır. Kentlerdeki kirli görüntüler arasında ise hasar görmüş tarihi doku, yeşil alan eksikliği, monoton ve iç içe yapılaşma, cam ve beton yığını çok katlı binalar, mimari özellikleri farklı ve uyumsuz yapılar, dış cephe görüntülerindeki karmaşa yer almaktadır. Bunlara ayrıca kentlerin içinde kalan sanayi alanları, enkazlar, düzensiz trafik, otopark sorunu, gelişigüzel atıklar, düzensiz çöp sahaları, işyerleri ve sokak satıcıları tarafından işgal edilmiş bakımsız yaya kaldırımları ve yollar, uygun seçilmeyen cansız elemanlar, gecekondu da eklenmektedir. Hava kirliliği, ışık kirliliği, yüzeysel su kirliliği gibi diğer kirlenme çeşitleri de görsel kirlenmeyi etkilemektedir. Çoğunlukla insan faaliyetleri sonucu ortaya çıkan görsel kirlenme, bireyler üzerinde olumsuz psikolojik etkilere yol açabilmektedir. Bu etkiler çoğu

zaman bilinçaltına itilmekle birlikte kişilerde çeşitli ruhsal rahatsızlıklara sebep olabilmektedir.

Bir kentin görsel kalitesi, içinde bulunduğu ülkenin fiziksel, ekonomik, toplumsal ve kültürel şartlarına göre değişebilmektedir. Bu nedenle de görsel kirlenmenin ortaya çıkış şekli ve boyutu ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. ABD, Japonya ve bazı Avrupa ülkelerinde kentsel mekânlarda estetiği korumak ve geliştirmek amacıyla Design Review (Tasarım İncelemesi) yaklaşımı kabul görmüştür. Bu yaklaşım vitrinlerin, reklâmların ve bina cephelerinin estetik varyasyonlarının kontrolü esaslarını içermektedir. Ancak kentlerde görsel kalitenin geliştirilmesi için en önemli faktörlerden biri insan faktörüdür. Ayrıca konuyla ilgili yasal düzenlemelerin bulunması da gereklidir. Avrupa peyzajlarının korunması, geliştirilmesi, planlanması ve yönetimi amacıyla 19 ülke tarafından imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 2004 yılında yürürlüğe girmiştir.

Konuyla ilgili bilincin ve mevzuatın gelişmiş olduğu ülkelerde görsel kirlenmeyle ilgili yaşanan sorunlar, sorunla ilgili yapılan kavramlaştırmalar ve sorunun çözümü için getirilen çözüm önerileri, duyarlılığın ve mevzuatın yeterince gelişmediği ülkelere göre daha farklıdır. Bazı ülkelerde görsel kirlenme daha çok ticari tabela ve levhalarla sınırlı olarak ele alınmaktadır. Diğer bazı ülkelerde buna ulaşımdan ve kalabalıktan kaynaklı sorunlar eklenmektedir. Türkiye gibi ülkelerde ise kentlerdeki düzensiz yapılaşma bile görsel kirlenme oluşturabilmektedir.

Türkiye, görsel kirlenme sorununun ciddi boyutlarda olduğu ülkelere biridir. Kentlerde görsel kirlenmeyle ilgili yaşanan sorunların çoğu benzer niteliktedir. Konuyla ilgili farkındalık ve yazın 1990'lara kadar uzanmakta ve Türkiye'deki yazında, uluslararası yazında olmayan birçok konu başlığı bulunmaktadır. Mevzuat ve uygulama çalışmaları ise 2000'li yıllarda başlamakla birlikte henüz çalışmalarda çok yol alınabildiğini söylemek mümkün değildir. Anayasa ve Çevre Kanunu'nda görsel kirlenme ile ilgili doğrudan bir düzenleme yoktur. İmar Kanunu'na son yıllarda kent estetiğini koruma amaçlı çeşitli hükümler eklenmiştir. Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda belediyelere görsel kirlenme ile mücadeleyi sağlayacak çeşitli araçlar sunulmaktadır. Görüntü Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği Taslağı hazırlanmakla birlikte yönetmelik henüz çıkmamış, 2014'te Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge yayınlanmıştır. Mevzuatta yavaş yavaş gerçekleşmeye başlayan değişikliklerin yanı sıra, çeşitli kentlerde görsel kirlenmeyle

mücadele etmek amacıyla girişimler de başlamıştır. Bazı kentlerde yerel yönetimler tarafından konuyla ilgili yönetmelikler hazırlanmış, Kentsel Tasarım Birimleri ve Estetik Kurullar oluşturulmuştur.

Çanakkale Türkiye'nin en batısında, Çanakkale Boğazı'nın kıyısında yer alan bir kenttir. 19. yüzyılda binlerle ifade edilen merkez nüfusu, 2014 verilerine göre 155.657'dir. Kentin ilk imar planı 1949'da yapılmakla birlikte yıllar içinde planlarda çok sayıda değişiklik gerçekleşmiştir. Çanakkale planlı bir kent olmasına karşın yıllar içinde plansız büyüyen bir kent görünümü almıştır. Kent merkezindeki tek katlı evler zamanla yerlerini çok katlı binalara bırakmış, rüzgârı kesecek biçimde yapılan çok katlı binalar kentte hem hava kirliliğine, hem de görsel kirlenmeye yol açmıştır.

Çanakkale Belediyesi'nin kent estetiğini sağlamaya ve kentte görsel kirlenmeyi önlemeye yönelik doğrudan düzenlemesi yoktur. Ancak 2005 yılında kabul edilmiş İlan, Reklam ve Tabela Yönetmeliği ile kentteki işletmelerin tabelaları düzenlenmektedir. Ayrıca Zabıta Müdürlüğü Emir ve Yasaklar Yönetmeliği'nde de konuyla ilgili çeşitli hükümler bulunmaktadır. TÜİK'in 2013 yılında gerçekleştirdiği il düzeyinde memnuniyet araştırmasında, Çanakkale'de Belediye'nin bazı hizmetlerinden halkın memnuniyet düzeyi sorulmuştur. Görsel kirlenme ile ilgili olabilecek başlıklar değerlendirildiğinde, yol/kaldırım yapımı hizmetleri, sokak levhaları ve dış kapı numaralandırma hizmetleri, çöp ve çevresel atık toplama hizmetleri ile kanalizasyon hizmetlerinden memnuniyet Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Buna karşılık ışıklandırma hizmetleri, yeşil alanlar ile engellilere yönelik hizmetlerde ise memnuniyet düzeyi Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Tez çalışmasında, Çanakkale kent merkezindeki görsel kirlenmenin durumunu belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla kentin planlanması ve estetiği konularında bilgi ve uygulama üreten kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde alanında uzman kişilerin Çanakkale'deki görsel kirlenmeyle ilgili bakış açıları ortaya konmuş ve çözüm önerileri alınmıştır. Görüşmelerin ardından transkripsiyonlar yapılmış ve elde edilen metinler analiz edilmiştir.

Görüşülen kişiler, verdikleri yanıtlarda görsel kirlenme, görsel kirlilik, görüntü kirliliği ifadelerinin tümünü kullanmışlardır. Görsel kirlenmenin algılanış biçimini ortaya koymak amacıyla sorulan, kavramın kendileri için ne ifade ettiği sorusuna verilen yanıtlarda "rahatsızlık" kavramının üstünde durulmuş, ayrıca kentin silüetine vurgu

yapılmıştır. Yanıtlardan görsel kirlenmenin kentlerin silüetini olumsuz etkilediği ve insanlarda rahatsızlık yarattığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Görüşmelerde görsel kirlenme olarak tanımlanan durumlar arasında “görsel olarak doğayı kısıtlayan yapılar, sahildeki çok büyük, yüksek katlı binalar, aynı yerde farklı kat yükseklikleri, dış cephelerdeki tezatlıklar, inşaat halindeki binalar, birbirinin manzarasını kapatan binalar, binaların üzerindeki renkler, bina orantıları, pencere kapı orantıları, doluluk boşluk orantıları, binaların bakımsızlıkları ya da kendisi” bulunmaktadır. Ayrıca reklam panoları, tabelalar, trafik levhaları, çöp tenekeleri, tretuvarların üzerindeki aydınlatma direkleri, yeşil alan, doğal kentsel mekân ve kamusal alan azlığı da görsel kirlenme yaratan durumlar olarak sayılmıştır.

Görsel ortamın kalitesinin önemini belirleme noktasında, “memnuniyet, yaşadığı yerden, bulunduğu ortamdan hoşnut olmak, zevk almak, ferahlık, psikolojik rahatlık, yaşam kalitesi, sıcak bir yaz günü sahilde serinlemek, yaratıcı duyguların gelişmesine imkân sağlamak, mutluluk, huzur, barış, iletişim” ifadelerinden yararlanılmıştır. Verilen yanıtlardan görsel ortamın kalitesinin kişinin yaşadığı yerden, bulunduğu ortamdan duyduğu memnuniyet ve aldığı zevk, hissettiği rahatlık ve ferahlık, mutluluk ve huzurla ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yaratıcılık, barış ve iletişim kavramlarıyla da görsel ortamın kalitesi arasında bağ kurulmaktadır.

Görüşmelerde yerel yönetimlerin görsel kirlenmede oynadığı önemli rolün üstünde durulmaktadır. Yerel yönetimler, karar verici ve uygulayıcı konumda olmalarından dolayı görsel kirlenmeden sorumlu tutulmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin yaptıkları faaliyetlerle görsel kirlenme yaratmada oynadıkları role de dikkat çekilmektedir. Kişilerin bir kısmı “Yerel yönetimlerin bu kirlenmedeki rolü kirlenme yaratmak”, “Kentleri bu hale getirenler ne yazık ki yerel yönetimler” ifadelerini kullanırken, bir kısmı da baskılara direnmenin bazen zor olabildiğini vurgulamıştır.

Görüşülen kişilerin bazıları eğitimle görsel kirlenme arasında bağ olduğunu ifade etmiştir. Ancak yanıtlarda kurulan bağlantılar birbirinden farklıdır. Bazı görüşmeciler eğitimle görsel kirlenme arasında bir bağlantı olmadığını, eğitimli kişilerde maddiyat, reklam, rant gibi amaçların görsel kirlenmenin önüne geçebildiğini belirtmişlerdir. Bir görüşmeci bu durumu “Eğitim şart diyoruz ama hangi eğitim?” sorusuyla ifade etmiştir.

Çanakkale’nin kent görüntüsü açısından yarattığı izlenim sorulduğunda kişiler doğal güzellik ve kent görüntüsü açısından yanıt vermişlerdir. Bir kısım yanıtlarda

Çanakkale'nin bulunduğu konum itibariyle ve doğal olarak çok güzel bir kent olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Doğu Avrupa kentlerinin çoğundan daha güzel olduğu, Türkiye'de kendi klasmanındaki kentler arasında bir adım önde olduğu ifade edilmiştir. Kent Türkiye'deki diğer kentlerle kıyaslandığında görsel açıdan iyi, Batı'daki kentlerle kıyaslandığında kötü bulunmaktadır. Çanakkale'de görsel kirlenmenin nedenleri arasında öncelikle yapılaşmayla ilgili sorunlar belirtilmektedir. Yapılaşmadan kaynaklı sorunlar arasında “yoğun yapılaşma, birbirlerine bitişik ya da çok yakın yüksek yapılar, tipleştirilmiş binalar, çok değişken, bazı yerlerde aşırı yüksek katlar, mimari özensizlik, yapıların boyası, badanası, bina üretiminin ekonominin izin verdiği ölçüde yapılabilmesi” gösterilmektedir. Ayrıca yeterli yeşil alan olmaması, yanlış planlama, altyapının zamanında büyük düşünülüp geniş kapsamlı yapılmaması, tarihi bölgede dar sokaklar, yoğun trafik, otopark yetersizliği, reklâm tabelaları sayılmaktadır. Bunun dışında insan faktörü ve onun harekete geçirdiği diğer olumsuz faktörler ile bunlara karşı duramayan yerel ya da ulusal siyaset, kentlerin kendi karakteri olmaması ve kimlik yaratılamaması görsel kirlenmenin nedeni olarak belirtilmiştir.

Çanakkale'de yerel yönetim, merkezi yönetim, üniversite ve STK'ların görsel kirlenme ile ilgili yaptıkları çalışmalar hakkındaki düşünceleri sorulan kişilerin bir kısmı, Belediye'nin çalışmalarından söz etmiştir. Görüşülenler Valilik, Çevre Müdürlüğü ve üniversitenin bu konuda çalışmaları olduğunu bilmemekte ve düşünmemektedir. Ancak merkezi yönetim, üniversite, STK'lar ve Kent Konseyi'nin konuyla ilgili bir şeyler yapması gerektiği düşünülmektedir. Kentte kurumlar arası işbirliği olmadığı ancak konunun daha geniş bir platformda ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Görsel kirlenmenin kent ekonomisine ve halk sağlığına etkisiyle ilgili sorulara hem genel, hem Çanakkale özelinde yanıtlar verilmiştir. Kent ekonomisiyle görselliğin ilişkisi olduğu düşünülmekte, ancak Çanakkale'de kent ekonomisini olumsuz yönde etkileyecek düzeyde bir görsel kirlenme olmadığı düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Görsel kirlenmenin halk sağlığı üzerindeki etkileriyle ilgili de benzer yanıtlar söz konusudur. Bu konuda da hem genel, hem Çanakkale özelinde yanıtlar verilmiş, görsel kirlenmenin halk sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceği vurgulanmıştır. Çanakkale'yle ilgili yanıtlarda Kordon boyundaki yüksek katlı binaların deniz esintisinin arka taraflara geçmesi önlediği, Esenler'deki yüksek katlı binaların rüzgârı kestiği, bunun da hava kirliliğine yol açtığı belirtilmiştir. Halk Bahçesi, Kordon, İkinci Kordon, Özgürlük Parkı Çanakkale halkının

nefes aldığı mekânlar arasında sayılmış; bunların dışında kent merkezindeki nefes alınabilecek ortamların eksik olduğu ifade edilmiştir. Ancak Çanakkale’de halk sağlığını olumsuz etkileyecek derecede görsel kirlenme yaşanmadığı da verilen yanıtlar arasındadır.

Çanakkale’de görsel kirlenmenin engellenmesi için alınacak önlemlerle ilgili soruya verilen yanıtların ağırlıklı kısmı kent planlamasıyla ilgilidir. Ancak yanıtlar kentin ciddi bir plana gereksinimi olduğu, revize planların yapılması gerektiği ve bunların aksine imar planlarıyla fazla oynanmaması gerektiği şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca yapılaşmanın ciddi bir şekilde kontrol altına alınması, mimariye özen gösterilmesi, yeni imara açılacak noktalarda stratejilerin oluşturulup, alana göre yapıların belirlenmesi ve kente daha yaşanılabilir, daha nefes alan ortamlar kazandırılması önerilmektedir. Bunların yanında kıyıların ve yeşil alanların çok iyi korunması, Sarıçay’ın bütünlüklü bir rehabilitasyona tabi tutulması, kentteki çöp bidonlarının bir plan dâhilinde düzenlenmesi ve tabelalarla ilgili proje üretilmesi getirilen diğer önerilerdir.

Öneriler arasında, yerel yönetimler, üniversite ve STK’ların bir araya gelerek konuyla ilgili çalışma yapması ve Kent Estetiği Kurulu kurulması bulunmaktadır. Ayrıca Çanakkale’nin her şeyden önce kendine bir hedef belirleyerek tarih kenti mi, turizm kenti mi, tarımsal üretim kenti mi, maden kenti mi, enerji üretim kenti mi olacağına karar vermesi ve seçtiği yola uygun bir görüntü oluşturması istenmektedir.

Çanakkale bir sanayi kenti olmamasına karşın özellikle son 20 yılda nüfusu hızla artan ve büyüyen bir kent görünümündedir. Buna paralel olarak kentsel yerleşim hızla yayılmakta ve yapılaşma artmaktadır. Kent 1949’dan beri planlı biçimde gelişmekle birlikte alınan yanlış kararların kente özellikle yapılaşmayla ilgili telâfisi olanaksız zararlar verdiği ortaya çıkmaktadır. Yine de kentte gecekondulaşma gibi bir sorun yaşanmaması bir avantaj olarak değerlendirilebilir.

Çanakkale’de görsel kirlenme oluşturan unsurlar arasında başta 20. yüzyıldaki savaş ortamı olmak üzere çeşitli nedenlerle zarar görmüş tarihi doku, yapılaşmadan dolayı kent silüetinde bozulma, kent merkezinde yeterli yeşil alan olmaması, dış cephe görünümündeki karmaşa, düzensiz trafik, otopark sorunu, uygun seçilmeyen cansız elemanlar sayılabilir. Ayrıca kentte çok üst düzeyde olmasa da hava kirliliği ve yüzeysel su kirliliği de yaşanmaktadır.

Çanakkale’de görsel kirlenmenin önlenmesi ve kent estetiğinin geliştirilmesi için yeşil alan miktarının artırılması, Sarıçay ve çevresinin düzenlenmesi, yapıların

cephelerinin birbirleriyle uyumunun sağlanması gerekmektedir. Ayrıca kentsel donatıların çevre ile daha uyumlu hale getirilmesi, tabelalarla ilgili yeni bir düzenleme yapılması, otopark sorununun çözülmesi, yaya ve araç trafiğinde düzenin sağlanması, kaldırıma park eden araçların engellenmesi, toplu taşıma araçlarının sıklığı sağlanarak duraklardaki kalabalığın azaltılması ve durakların yaya trafiğini engellemeyecek biçimde düzenlenmesi de gerekmektedir.

Görsel kirlenme konusundaki ulusal mevzuattaki eksiklikler ve bütüncül yaklaşımların yokluğu Türkiye'nin tüm kentleri gibi Çanakkale'yi de olumsuz etkilemektedir. Konuyla ilgili ulusal ölçekte kurallar konması ve ulusal bir yaklaşımın benimsenmesi alınması gereken en önemli önlemdir. Görsel kirlenmenin sınırlı kaldığı Batı ülkeleri incelendiğinde konuyla ilgili ulusal düzenlemelerin olduğu, buna ek olarak yerel önlemlerin de alındığı dikkati çekmektedir. Çanakkale'de de yerel yönetimin konuyla ilgili çalışmaları bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda kentin tarihi bölgesinde cephe iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. İlan, Reklam ve Tabela Yönetmeliği ile kentteki tabelalar düzenlenmekte, ayrıca Emir ve Yasaklar Yönetmeliği ile çeşitli konularda denetlemeler yapılmaktadır. Bunların yanında Belediye bünyesinde Kentsel Tasarım Müdürlüğü ya da Birimi kurulması, Kent Estetiği Yönetmeliği çıkarılması, Kent Estetik Kurulu kurulması ve Kentsel Tasarım Rehberi hazırlanması yapılabilecek diğer çalışmalardır. Ayrıca denetimler artırılarak bazı ülkelerde uygulanan katı tabela düzenlemeleri Çanakkale'de de daha geniş bir biçimde uygulanabilir. Sokaklarda yapılacak reklâm düzenlemeleri için faydasını ya da kirletici rolünü, kentsel alanla uyumunu ortaya koyan bir değerlendirme yapılabilir.

Bu tür düzenlemelerde yerel halkın desteğinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Çanakkale genel olarak eğitim ve genel kültür düzeyi yüksek bir kenttir. Ancak yine de halkın bilinçlendirilmesi için çeşitli önlemler alınabilir. Orta öğrenim programlarına estetikle ilgili dersler konması ve kitle iletişim araçları kullanılarak insanların bilinç düzeyinin yükseltilmesi, alınabilecek ulusal bazda önlemlerdir.

Hem ulusal hem yerel aktörlerin konuya ilgisini çekmek amacıyla Çanakkale'de kent üniversite işbirliğini sağlayacak bir görsel kirlenme çalışmayı gerçekleştirilmesi, Çanakkale Belediyesi'nin Çanakkale üzerine tez yazacak öğrencilere burs vererek öğrencileri kente daha fazla katkı yapmaları için teşvik etmesi, üniversitenin ise BAP projelerinde Çanakkale üzerine çalışmalara daha fazla destek vermesi de getirilebilecek bazı önerilerdir.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Makaleler ve Bildiriler

- Al, Savaş. “Su Depoları ve Güneş Kollektörlerinin Çevreye Görsel Etkisi”, *II. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi ve Sergisi, MMO 95’ Teskon/Genogo*, 1995, 949-953.
- Albayrak, Mustafa Kemal. “Çanakkale’de Kentsel Dönüşüm”, *TMMOB Çanakkale I. Kent Sempozyumu*, 2013, 48-53.
- Anciaes Paulo Rui. “Book Review: Visual Pollution: Advertising, Signage and Environmental Quality by Adriana Portella”. <<http://blogs.lse.ac.uk/lisereviewofbooks/2014/05/27/book-review-visual-pollution-advertising-signage-and-environmental-quality-by-adriana-portella/>> (14.08.2015)
- Aristoteles: *Politika*, 14. Basım, (çev. Mete Tunçay), Remzi Kitabevi, İstanbul 2011.
- Arslanbaş, Demet; Mihriban Civan. “Kocaeli İli Yol Tozlarında Poliklorlu Bifenil Seviyelerinin Belirlenmesi”, *6. Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu*, 2015. <<http://www.hkk2015.org/sunumlar/sunumlar/DEMET%20ARSLANBA%20%9E.pdf>>, (31.10.2015)
- Aslan, Zeki; Sermin Onaygil. “Işık Kirliliği ve Enerji Tasarrufu”, *18. Enerji Tasarrufu Haftası Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi*, 1999 Ankara. <http://www.tug.tubitak.gov.tr/dokumanlar/isik_kirliligi/tasarruf.html>, (13.07.2015)
- Bademli, Raci. “Kentsel Planlama İşliği Notları: Mersin Kentsel Planlama İşliği Kent Merkezi Çalışma Grubu Notları”, (der. Melih Ersoy), *Kentsel Planlama Kuramları*, (içinde) İmge Kitabevi, 35-58. <<http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/9-340.pdf>>, (07.05.2015)
- Baş, Türker; Yılmaz Usta; Ekrem Önder Uyar, “Derinlemesine Görüşme”, (Türker Baş, Ulun Akturan), *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*, (içinde) Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Benuğur, Şirin. “Bir Kentin Tipografisi”, *İİB International Refereed Academic Social Sciences Journal, International Congress on Culture and Society Special Issue*, Volume: 03, Issue: 05, 2012, 184-190.
- Bodur, Said; Rahim Kucur. “Görüntü Kirliliği Üzerine”, *Çevre Dergisi*, Sayı: 12, 1994, 50-51.
- Bumin, Kürşat. *Demokrasi Arayışında Kent*, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1990.
- Childe, Gordon. *Kendini Yaratan İnsan (İnsanın Çağlar Boyu Gelişimi)*, (çev. Filiz Ofloğlu), 5. Basım, Varlık Yayınları, İstanbul 1996.
- Childe, Gordon. *Tarihte Neler Oldu*, (çev. Alâeddin Şenel, Mete Tunçay), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2006.
- Çelik, Deniz; Sebahat Açıksöz. “Tarihi Kentlerde Kent Estetiği Kaygısı: Bartın Örneği”, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 10, S: 14, 2008, 57-65.
- Çetiner, Ayten. “Kentbilimci Gözüyle Çevre”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 1992, 101-107.

- Çubukçu, Ebru; Gözde Ekşioğlu Çetintahra; Ceyda Sarıca. “Şehirlerde Görsel Kirlilik Önlenebilir Mi? Ticari Tanıtım Levhalarının Sayısı ve Rengi Üzerine Deneysel Bir Çalışma”, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(4), 2010, 387-400.
- Demir, Yavuz; Ayşe Yılmaz; Talat Koç. “Çevre Sorunları – Hava”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, 306-323.
- Deniz, Müjgan Hacıoğlu. "Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme ve Çevre İlişkisi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, Sayı: 19, İstanbul 2009, 95-105.
- Ekrem, Canan Z. Çavuş; Talat Koç. “Yerleşme”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, 126-146.
- Enache, Elena; Cristian Morozan; Suzana Purice. “Visual Pollution: A New Axiological Dimension of Marketing”, 2012. <<http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2012/n2/125.pdf>> (18.08.2015)
- Ercan, E. Meral. “Kentlerimizin İçinde Bulunduğu Planlama ve Yönetim Sorunları”, *Planlama*, Sayı 2, 2007, 69-74.
- Erkan, Rüstem. *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara 2012.
- Ersoy, Melih. “Planlama Kuramına Giriş: Planlama Kavramı Üzerine”, (der. Melih Ersoy, *Kentsel Planlama Kuramları*, (içinde) İmge Kitabevi, 9-34. <<http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/9-340.pdf>>, (07.05.2015)
- Erten, İsmail. “Marina-Yat Limanı Ön Görüşler”, *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı'nın Yerine Hayır Dedi: Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu Raporu*, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları, Çanakkale 2013.
- Ertürk, Hasan. *Çevrebilimlerine Giriş*, Genişletilmiş 2. Baskı, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Bilimsel Araştırma ve Basın Yayın İşletmesi, Bursa 1996.
- Eryıldız, Semih. *Ekokent: Çevreyi Geliştirici Kentleşme*, Gece Yayınları, Ankara 1995.
- Es, Muharrem. *Kent Üzerine Düşünceler*, Plato Danışmanlık, 2007.
- Genç, Fatma Neval. “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Görünümü”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2008, 115-130.
- Geray, Cevat. “Çevre İçin Eğitim”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, 223-240.
- Gökulu, Gökhan. “Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 2010, 209-226.
- Görmez, Kemal. *Çevre Sorunları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2010.
- Gürpınar, Ergun. *Kent ve Çevre Sorunlarına Bir Bakış*, Der Yayınları, İstanbul 1993.
- Holton, R. J.. *Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*, (çev. Ruşen Keleş), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1999.

- Hun, Ediz. “Canlı Çevrenin Dünü, Bugünü ve Yarını”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, 25-36.
- Huot, Jean-Louis. “Dünyanın İlk Kentleri: Kasabacıklardan Megapollere”, (Jean-Louis Huot, Jean-Paul Thalmann, Dominique Valbelle), *Kentlerin Doğuşu*, (içinde) (çev. Ali Bektaş Girgin), İmge Kitabevi, Ankara 2000, 11-19.
- İbrahimov, Aydın; Arife Karakol. “Konum Özellikleri”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, 11-15.
- İmamoğlu, Olcay. “Psikolojik Açıdan İnsan-Çevre İlişkileri”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, 191-209.
- İsbir, Eyüp G.. *Şehirleşme ve Meseleleri: Çevre Mesken Yönetim*, Genişletilmiş 2. Baskı, 1991 Ankara.
- İslamoğlu, Ahmet Hamdi. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2011.
- Kaçar, Muhammet. “Hopa böyle temizleniyor: Toprak, çamur, balçık ve sel atıkları Karadeniz’e dökülüyor”, *Hürriyet Gündem*, 29 Ağustos 2015. <www.hurriyet.com.tr/hopa-boyle-temizleniyor-toprak-camur-balcik-ve-sel-atiklari-karadenize-dokuluyor-29938848> (04.12.2015)
- Kalfa, M. Şahabettin. “Çanakkale Boğazı Tarihi ve Kültürel Değerleri Üstüne”, *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı'nın Yerine Hayır Dedi: Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu Raporu*, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları, Çanakkale 2013, 19-21.
- Karaçor, Elif Lutfiye Kutay. Kentsel Peyzajda Yaşam Kalitesinin Kentsel Bellek ve Yer Kavramı ile Etkileşimi: Düzce Kent Merkezi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2012, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Kartal, Kemal. *Kentleşme ve İnsan: Kentleşme Sürecinde İnsan Tutum ve Davranışlarında Meydana Gelen Değişmeler: Çankırı Köylerinden Ankara'ya Göç Edenler Üzerinde Bir Araştırma*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1978.
- Keleş, Ruşen. “İnsan, Çevre ve Toplum”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, 9-15.
- Keleş, Ruşen. “Kent ve Kültür Üzerine”, *Mülkiye*, Cilt: XXIX, sayı: 246, 2005, 9-18.
- Keleş, Ruşen. *Kentleşme Politikası*, 4. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1997.
- Keleş, Ruşen. *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1972.
- Keleş, Ruşen: “Önsöz”, Semih Eryıldız, *Ekokent: Çevreyi Geliştirici Kentleşme*, (içinde) Gece Yayınları, Ankara 1995, 7-8.
- Keleş, Ruşen; Can Hamamcı. *Çevrebilim*, 2. baskı, İmge Kitabevi, Ankara 1997.
- Kılıç, Nurel. “Binalarda Görüntü Kirliliğine Neden Olan Radyo ve TV Çanak Antenleri”, *İzmir Ticaret Odası Ar&Ge Bülten*, Mart 2014, 5-6.

- King, Anthony D.. “Çeperlerin Merkeze Dâhil Edilmesi (2): Sömürgelerde Kent Planlaması”, (çev. Yurdanur Salman), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 193-209.
- Koç, Talat. “Sonuç ve Öneriler”, (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, 381-402.
- Kramer, Samuel Noah. *Tarih Sümer’de Başlar*, (çev. Hamide Koyukan), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Kumbaracıbaşı, Can. “Çevre Kirlenmesinin Üçüncü Boyutu: Görsel Kirlenme”, *Mimarlık* 92/2, 53-55.
- Lefebvre, Henri. *Kentsel Devrim*, 3. Baskı, (çev. Selim Sezer), Sel Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Lynch, Kevin. “Çevrenin İmgesi”, (çev. İlknur Özdemir), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 153-161.
- Lynch, Kevin. *Kent İmgesi*, (çev. İrem Başaran), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010.
- Maisels, Charles Keith. *Uygarlığın Doğuşu: Yakındoğu’da Avcılık ve Toplayıcılıktan Tarıma Kentlere ve Devlete Geçiş*, (çev. Alâeddin Şenel), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1999.
- Mattila, Hanna. “Kentsel Estetik: Kuramsal Bakış Açısı ve Finlandiya’daki Kent Planlamasının Çağdaş Örnekleri”, (çev. Olgu Çalışkan), *Planlama*, 2005/3, 86-91.
- Meyerson, Martin. “Ütopya Gelenekleri ve Kentlerin Planlanması”, (çev. Yurdanur Salman), *Cogito: Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, 7. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, 113-124.
- Mumford, Lewis. *Tarih Boyunca Kent: Kökenleri, Geçirdiği Değişimler ve Geleceği*, (çev. Gürol Koca, Tamer Tosun), 2. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013.
- Ökmen, Mustafa. “Politika ve Çevre”, (ed. Mehmet C. Marın, Uğur Yıldırım), *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar: Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetişel Perspektifler*, (içinde) Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2004, 327-368.
- Öncü, Ayşe. “‘İdealinizdeki Ev’ Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, (der. Ayşe Öncü, Petra Weyland), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, (içinde) (çev. Leyla Şimşek, Nilgün Uygun), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010, 85-103.
- Önder, Serpil; Nurgül Konaklı. “Görsel Kirlilik ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma”, *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi* 16 (30): (2002), 28-37.
- Önder, Serpil; Nurgül Konaklı. “Konya Kentinde Görsel Kirliliğe Neden Olan Uygulamalar ve Çözüm Önerileri”, *TMMOB Çevre Mühendisleri Odası V. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi*, 2003, 498-506.
- Özer, İnan. *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Ankara 2004.
- Özer, Tülün Paşalıoğlu. *Kentsel Alanlarda Görsel Kirlilik: Tekirdağ Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Trakya Üniversitesi, Edirne.

- Özmen, Sibel; Talat Koç. "Toprak ve Bitki Sorunları", (düzenleyen: Talat Koç), *Çanakkale Yerleşmesinin Durum Raporu 2003*, (içinde) Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 2, Çanakkale 2004, 334-337.
- Pınarcıoğlu, Şirin Nihal. Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2011, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Pirenne, Henri. *Ortaçağ Kentleri*, (çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2002.
- Portella, Adriana. "The Effects of Commercial Signs on Users' Sense of Visual Quality in Historic City Centers of Different Urban Contexts", 2008, 36-48. <http://edra.org/sites/default/files/publications/EDRA39-Portella_1.pdf> (03.11.2015)
- Portella, Adriana. *Visual Pollution: Advertising, Signage and Environmental Quality*, Ashgate Publishing, England 2014.
- Sağlam, Serdar. "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, S. 5, Güz 2006, 33-44.
- Sencer, Yakut. *Türkiye'de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.
- Sennett, Richard. *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, (çev. Süha Sertabiboğlu, Can Kurultay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999.
- Sezal, İhsan. *Şehirleşme*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Sternberg, Rolf. "The Urban Aesthetic In Comparative Perspective", 70-79. <http://msaag.org/wp-content/uploads/2013/04/12_Sternberg.pdf>, (23.07.2015)
- Sunay, Cengiz. "Mübeccel Kıray'ın Eserlerinde Kent ve Toplumsal Değişme", *Bilgi Dergisi*, Cilt: 6, S. 1, 2004, 43-61.
- Şahin, Yusuf. *Kentleşme Politikası*, 3. Baskı, Murathan Yayınevi, Trabzon 2013.
- Şenel, Alâeddin. *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi*, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.
- Tekeli, İlhan. "Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler", *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, 237-264.
- Tekeli, İlhan. "Kente Karşı İşlenen Suç mu, Yoksa Kentlinin Gasp Edilen Hakkı mı?", *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, 171-183.
- Tekeli, İlhan. "Kentleşmenin Tanımı ve Kentleşmeye İlişkin Kavramlar", *Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm: İlhan Tekeli Toplu Eserler: 20*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.
- Tekeli, İlhan. "Plancının Meşruiyetini Oluşturmakta Etik Sorunlar", *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, İmge Kitabevi, Ankara 2001, 209-229.
- Thorns, David C.. *Kentlerin Dönüşümü: Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam*, (çev. Esra Nal, Hasan Nal), Soyak Yayınları CSA Global Yayın Ajansı, İstanbul 2004.
- Toprak, Zerrin. *Kent Yönetimi ve Politikası*, 5. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir 2001.

- Turgut Nükhet Yılmaz. *Çevre Politikası ve Hukuku: Karşılaştırmalı İnceleme*, 2. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara 2012.
- Uluğ, S. Erol. “Çevre Kirlenmesinin Boyutları”, (Yayına Hazırlayan: Ruşen Keleş), *İnsan, Çevre ve Toplum*, (içinde) İmge Kitabevi, 1992 Ankara, 17-24.
- Voronych, Yevhen. “Visual Pollution of Urban Space in Lviv”, *Space & Form*, 20/2013, 309-314.
- Wirth, Louis. “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, (der. ve çev. Bülent Duru, Ayten Alkan), *20. Yüzyıl Kenti*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 2002, 77-106.
- Yavaş, Hikmet. “Avrupa Peyzaj Sözleşmesi”, (ed. Zerrin Toprak, Hikmet Yavaş, Mustafa G r n), *Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmalarında Avrupa Konseyi*, (içinde) Birleşik Yayınları, İzmir 2004, 92-106.
- Yavuz, Fehmi; Ruşen Keleş. *Çevre Sorunları*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1983.
- Yıldırım, Ali Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Yılmaz, Demet; Ayşe Sağıs z. “In The Context of Visual Pollution: Effects to Trabzon City Center Silhouette”, *Asian Social Science*, Vol. 7, No. 5, May 2011, 98-105.
- Yılmaz, Halil. “Bina Kavramına Hukuksal Yaklaşım”, (ed. Ayşegül Mengi), *Ruşen Keleş’e Armağan: Kent ve Planlama: Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak*, (içinde) İmge Kitabevi, Ankara 2007, s. 405-421.
- Yörükân, Turhan. “Giriş”, (der. ve Yayına Hazırlayan Turhan Yörükân), *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, (içinde) Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2005.
- Zeydan,  zg r; Yılmaz Yıldırım. “Zonguldak Bölgesinde Çevre Sorunlarının Nedenleri ve Ç z m  nerileri”, *I. Karadeniz’de Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu*, Trabzon 2007, 329-340.

Diğer Kaynaklar

- “2014 Annual Report on the Environment, Chapter IX: Noise, Light, Pollution and Visual Pollution”, 2014. <http://www.fairfaxcounty.gov/dpz/eqac/report2014/noise_light_pollution_and_visual_pollution.pdf>(19.08.2015)
- “Annual Report on the Environment, Chapter IX: Noise, Light, Pollution and Visual Pollution”, 2012. <http://www.fairfaxcounty.gov/dpz/eqac/report2012/9._2012_are_noise_light_visual.pdf> (19.08.2015)
- “Çalıştayda Marka Şehir Vurgusu: Kanayan Yaraya Neşter”, *D zce Belediyesi*, 2014. <<http://www.sehirkimligi.com/assets/602.pdf>> (23.10.2015)
- “Çanakkale Rehberi”, *Çanakkale Valiliği İnternet Sitesi*. <www.canakkale.gov.tr/tr> (22.12.2015)
- “Çevre Kirliliğinin Baş Aktörleri Fabrikalar”, *İşte Sağılık: İş Sağılığı ve Güvenliğı/ Çevre  lç mleri*, Sayı: 8, Sonbahar 2009, 34-35.

- “Görüntü Kirliliği”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi*, 06.03.2010. <http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=1426&tipi=2&sube=7#.VipxwH7hDIU>, (23.10.2015)
- “Güzel Beyoğlu Projesi”, *Beyoğlu Belediyesi*. <guzelbeyoglu.beyoglu.bel.tr>, (01.12.2015)
- “İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti 2013”, *Türkiye İstatistik Kurumu Düzeltilmiş Haber Bülteni*, Sayı: 18507, 14 Nisan 2014. <<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>>, (19.12.2015)
- “İstiklal’de Görüntü Kirliliğine Geçit Yok”, *Etüt ve Proje Beyoğlu*, Beyoğlu Belediyesi Ücretsiz Yayını, 2011. <www.beyoglu.bel.tr/download/etutproje_beyoglu_gazetesi.pdf>, (01.12.2015)
- “IV. Etap Çarşı Caddesi Cephe İyileştirme Projesi” *Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü*. <<http://www.canakkale.bel.tr/icerik/2209/iv-etap-carsi-caddesi-cephe-iyilestirme-projesi/>>, (19.12.2015)
- “Kent Estetik Kurulu Neyi Bekliyor? Büyükşehir Belediyesi İlan Reklam Yönetmeliği Neden Uygulanmıyor?”, *Radyo Ülkü*, 01.06.2014. <<http://www.radyoulku.com/haber/kent-estetik-kurulu-neyi-bekliyor-3127.html>> (23.10.2015)
- “Kent Konseyi Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı, 29 Şubat 2012”, *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı’nın Yerine Hayır Dedi: Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu Raporu*, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları, Çanakkale 2013, 39-40.
- “Şehrin Estetiği Önemli”, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Konya Şubesi*, 17.03.2010. <http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=1426&tipi=2&sube=7#.VipxwH7hDIU>, (23.10.2015)
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi*, Avrupa Konseyi, 1 Mart 2004. <http://www.civilscape.eu/civilscape/var/www/downloads/coe-176/elc_turque.pdf>, (23.09.2015)
- Belediye Kanunu*, TBMM, 3 Temmuz 2005.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu*, TBMM, 10 Temmuz 2004.
- Çanakkale Belediye Başkanlığı Zabıta Müdürlüğü Emir ve Yasaklar Yönetmeliği*. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1607/emir-ve-yasaklar-yonetmeliği> (17.12.2015)
- Çanakkale Belediyesi Barbaros Mahallesi Harmanlık Mevkii Revizyon Tasarım Yönetmeliği*. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1604/barbaros-mahallesi-harmanlik-mevkii-revizyon-tasarim-yonetmeliği> (17.12.2015)
- Çanakkale Belediyesi Çanakkale Kordon Boyu Yönetmeliği*. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1605/canakkale-kordon-boyu-yonetmeliği> (17.12.2015)
- Çanakkale Belediyesi Otopark Yönetmeliği*. <www.canakkale.bel.tr/icerik/1606/otopark-yonetmeliği> (17.12.2015)
- Çevre Kanunu*, TBMM, 9 Ağustos 1983.
- Görüntü Kirliliği Hakkında Genelge*, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü, 19 Aralık 2014.
- Görüntü Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Taslağı*, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü. <<http://www.csb.gov.tr/gm/cygm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=269>> (01.07.2015)

İmar Kanunu, TBMM, 3 Mayıs 1985.

Konya Büyükşehir Belediyesi Şehir Estetiği, Reklam, Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği, Konya Büyükşehir Belediye Meclisi, 9 Ağustos 2004.

Mersin Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği İlan ve Reklam Yönetmeliği, Mersin Büyükşehir Belediye Meclisi.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5506c2d657c7c5.75914313> (16.03.2015)

Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54a92b6bc2e5e0.41152930>(01.01.2015)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Gözden Geçirme Notları 2012 Yılı Uluslararası Nüfus Göstergeleri, İktisadi Raporlama ve İstatistik Müdürlüğü, Sayı: U.17.2/407, 28 Şubat 2013.

